

הישיבה השלוש-מאות וארבעים-ושש של הכנסת השישית

יום שני, י"ח כסלו תשכ"ט (9 דצמבר 1968)

ירושלים, הכנסת, שעה 16.03

א. הצהרת אמונים של חברי-הכנסת ד. גולומב

זה נוסח ההצהרה: "אני מתחייב לשמור אמונים למדינת ישראל ולמלא באמונה את שליחותי בכנסת."

דוד גולומב:
מתחייב אני.

הי"ר ק. לוז:
אני מברך אותך עם כניסתך לכנסת. בטוחני שתרומתך לכנסת תהיה חשובה.

הי"ר ק. לוז:
הריני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

בהתאם לסעיף 43 לחוק יסוד: הכנסת, הגני להודיע כי חברי-הכנסת דב סדן מסיעת מפלגת העבודה הישראלית התפטר, ולמשרה שנתפנתה יבוא במקומו מר דוד גולומב.

אני מזמין את מר דוד גולומב לעלות על הבמה. אקרא באזני את נוסח הצהרת האמונים, והוא ישיב: "מתחייב אני."

ב. שאילתות ותשובות

לשאלה 1: הידיעה אינה מדויקת.

לשאלה 2: לסעיפים א' ב' ו-ג' - הממשלה הסכימה לרכוש מדי שבוע בשבוע כמות מסוימת של עותקים מן המהדורה הצרפתית ואחר-כך גם מהמהדורה הגרמנית, כדי לשלחם במישרין לאישים ולמוסדות בצרפת ובגרמניה, הקשורים והמתעניינים בענייני ישראל והמזרח-התיכון. הסדר קנייה זה פעל מאז הופיעו המהדורות הצרפתית והגרמנית.

לסעיף ד' - מתקציב משרד הבטחון, אשר ראה בזמנו עניין בקנייה זו.

לסעיף ה' - התשובה שלילית.

לסעיף ו' - כן. הד"ר צבי דינשטיין חיפש דרכים והקטין את הרכישה, עד שלבסוף הופסקה לחלוטין.

הי"ר ק. לוז:
שאלה נוספת לחברי-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):
אני שמח שראש הממשלה ענה על השאילתה לפני שמלאו לה שנתיים.

רצוני לשאול: מה עניינו של משרד הבטחון לרכוש דווקא עתונים או לתמוך בעתונים? במה זה נוגע לתקציבו וסמכותו של משרד הבטחון?

ראש-הממשלה ל. אשכול:
אפשר לפרש זאת לכאן ולכאן. אבל עובדה היא שאני גמריתי והבאתי לכלל הפסקת הרכישה והמשלוח. אבל אפשר להבין לעתים שמשד משויים, אולי לשם צרכים מיוחדים - ולא אכנס לפרטים, והמבין יבין - מעוניין שיקראו דברים מסוימים.

הי"ר ק. לוז:
הכנסת תעבור לסעיף א' בסדר-היום: שאילתות ותשובות.

1. מענקים לשבועון "ג'ואיש אוברזור"

חברי-הכנסת א. אבנרי שאל את ראש הממשלה ביום כ"ג באדר ב' תשכ"ז (4 באפריל 1967):

לפי שנמסר לי, שילמה עד כה ממשלת ישראל כמיליון דולר להחזקת המהדורה הצרפתית של השבועון "ג'ואיש אוברזור", בכלל זה למעלה ממאה אלף דולר שהושקעו במימון המהדורה הגרמנית של השבועון, שיצאה במשך שנה אחת בלבד.

שאלותי הן:

1. האם הידיעה הנ"ל נכונה?
2. אם היא נכונה -
- א. זה כמה שנים מממנת הממשלה את השבועון הנ"ל?

- ב. מהי תפוצתו של השבועון הנ"ל?
- ג. בכמה מסתכמת ההקצבה לשנה?
- ד. מאיזה סעיף תקציב מוענק סכום התמיכה?
- ה. האם גם המהדורה הבריטית של ה"ג'ואיש אוברזור" נהנתה מתמיכה כספית של ממשלת ישראל?
- ו. האם בעת ביקורו האחרון של הד"ר דינשטיין בלונדון דן סגן שר הבטחון בהמשך ההקצבה הישראלית?

ראש-הממשלה ל. אשכול:
בטרם אעבור לתשובות, אצדף אף אני את ברכתי לחברי-הכנסת החדש, דוד גולומב.

חוברת ח', ישיבה שמי'

— שאליות ותשובות (י. תמיר, אשכול, ש. תמיר, פלד) —

7. האם הביע ראש הממשלה דעה בדבר העדר נחיותו של המרכז לתפוצות?
8. אם כן — לפני כמה זמן הובעה דעה זו?
9. מה נעשה לתיקון הליקויים שעליהם מצביע דו"ח מבקר המדינה בעניין קביעת מעמדו של המרכז לתפוצות, מאז פורסם דו"ח זה?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

לשאלות 1-5: ראש הממשלה קיבל מכתב מאת הד"ר יחיל על התפטרותו בגלל אי-הבהירות בחלוקת הסמכויות וחשש הכפילות בעבודה בין מרכז התפוצות והסוכנות היהודית. הד"ר יחיל נתבקש מיד בכתב לעכב את התפטרותו עד לבידורם בעל-פה.

לשאלה 6: בשנת התקציב 1966/67 הוקצבו למר-כז 6 מיליון ל"י, בשנת 1967/68 — 4.8 מיליון ל"י, ובשנת 1968/69 — 6 מיליון ל"י. התקציבים הנ"ל באו רק מתקציב הממשלה.

לשאלות 7-9: בדברי ההסבר מן הראוי אולי להתחיל במראשית:

המרכז לתפוצות הוקם לפי הצעתי אני על יסוד החלטת המוסד לתיאום מדצמבר 1964, ופעל במסגרת משרד ראש הממשלה מעת הקמתו למעשה, ממאי 1965. המרכז פעל בעיקר בשלושה מישורים: א. הטיפול בבני נוער הבאים ללמוד בארץ שנה אחת לפחות, באוני-ברסיטאות, ישיבות ובתי-ספר חינוכיים; ב. טיפול עם ארגונים שונים בחוץ-לארץ להעמקת יחסי התפוצות וישראל; ג. פעולה חינוכית ותרבותית בחוץ-לארץ באמצעות נספחי התרבות בשגרירויות ישראל בחוץ-לארץ, וכן במסגרת מכוני תרבות ישראלים בחוץ-לארץ.

עם התרחבות פעולות המרכז לתפוצות הועלתה מצדדים שונים השאלה אם אין כאן כפילות עם פעולות הסוכנות היהודית, ובמיוחד לאור העובדה כי חלק ניכר מהתקציב היה מועבר לסוכנות לפעולות שונות מצדה. השגות כאלה הועלו גם בוועדת הכספים של הכנסת בעת דיונים על תקציב המרכז לתפוצות. עם הקמת משרד הקליטה החלטתי, לאחר התייעצויות ממושכות עם יושב-ראש הנהלת הסוכנות ועם הד"ר יחיל, יושב-ראש המרכז לתפוצות, לפרק את המרכז ולהעביר את תפקידיו למסגרות אחרות, כלהלן: הטיפול בפעילות בסעיף א' לעיל מועבר למשרד הקליטה; הפעולות בבחיפות לסעיף ב' לעיל מועברות לסוכנות; והפעילות במסגרת סעיף ג' לעיל מועברות למשרד החוץ.

במשרד ראש הממשלה עוסק עובד אחד בקיום קשר עם אירגונים יהודיים בעולם, וכן בתיאום הפעולה והמגע עם אירגון כנסים יהודיים עולמיים שונים.

ביצוע השיוניים דלעיל נעשה והולך. שר הקליטה הודיעני, כי בנושא שהועבר לטיפול משרד הקליטה הוא מקיים על-ידו ועדת ייעוץ קטנה, המורכבת מנציגי משרד ראש הממשלה, הסוכנות היהודית והד"ר ח. יחיל.

4. פירוק המרכז לתפוצות

חבר-הכנסת נ. מלד שאל את ראש הממשלה ביום כ"ג בשבט תשכ"ח (22 בפברואר 1968):

פורסם ברבים כי הד"ר חיים יחיל, יושב-ראש המרכז לתפוצות, הגיש את התפטרותו.

2. דיונים בעניין התפלת מ"ים

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את ראש הממשלה ביום כ"ד באדר ב' תשכ"ז (5 באפריל 1967):

ויאל נא כבודו להשיבני:

1. מה היו המלצות נציגו של נשיא ארצות-הברית, שחקר בישראל את תכניות התפלת מ"ים באמצעות מפעלי כוח אטומי?

2. מה עמדת ממשלת ישראל לגבי המלצות אלו?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

חבר-הכנסת יוסף תמיר התייחס ודאי לדיעות בעתונות על הביקור שערך בארץ בראשית שנת 1967 השגריר באנקר, אשר שימש אז כנציג מיוחד של נשיא ארצות-הברית לעניין התכניות להתפלת מ"ים. כזכור, התמנה לאחר מכן כשגריר ארצות-הברית בווייטנאם וחדל לטפל בענייני התפלת מ"ים.

לפני חודשים מספר הגיע הנה מר ג'ורג' וודס כנציגו של נשיא ארצות-הברית בעניין ההתפלה. עם מר וודס קיימתי אני וכן קיימו עמו מומחים שונים של ממשלת ישראל דיונים יסודיים בשאלות ההתפלה. אין אנו יודעים עדיין אם מר וודס סיים את הדו"ח שלו לנשיא ומתן המלצות. המגע בשאלות ההתפלה בין מומחי ממשלת ישראל ומומחי ארצות-הברית נמשך כל הזמן.

3. פירוק המרכז לתפוצות

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את ראש הממשלה ביום כ"ג בשבט תשכ"ח (22 בפברואר 1968):

ב"מעריב" מיום 19 בפברואר 1968 פורסם כי מנהל המרכז לתפוצות, הד"ר חיים יחיל, הגיש בימים אלה את התפטרותו מתפקיד יושב-ראש המרכז לתפוצות, בעקב מה שהגדיר באותה ידיעה: "הכרה כי התנכרותה של הממשלה וגישתו של ראש הממשלה בפר-שה זו מעידות כי מר אשכול החליט לחסל את המרכז לתפוצות".

כן מוסיפה הידיעה, כי הד"ר יחיל פנה בעניין זה במכתב אל ראש הממשלה, חודש לפני הגשת התפטרותו, ומכתבו לא נענה כלל.

הידיעה מצביעה גם על אותו חלק מדו"ח מבקר המדינה, הקובע כי השהיית הבירור בעניין מעמד המרכז לתפוצות מהווה מחל.

אבקש את כבודו להשיבני:

1. האם קיבל ראש הממשלה מכתב שבו הודיע הד"ר יחיל על התפטרותו מראשות המרכז לתפוצות?

2. אם קיבל ראש הממשלה מכתב כזה — מה היו הסיבות להתפטרות שצוינו במכתבו?

3. האם נתקבל במשרד ראש הממשלה מכתב מאת הד"ר יחיל באותו עניין, חודש ימים לפני הגשת מכתב ההתפטרות, אם הוגש?

4. האם נענה אותו מכתב, אם התקבל?

5. מתי נענה, אם נענה?

6. מהו סכום הכסף שהושקע עד כה במרכז לתפוצות, ועל-ידי מי?

הריני מתכבד לשאול:

1. האם נכונה ידיעה זו?
2. אם כן — האם ההתפטרות נתקבלה?
3. מה הם התפקידים המוטלים על המרכז לת-פוצות?
4. האם נתקבלה החלטה לחסל את המרכז לת-פוצות?
5. האם נתקבלה החלטה להעביר את המרכז לתפוצות לידי הסוכנות היהודית?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

אפנה את השואל הנכבד לתשובתי על שאלתה של חבר-הכנסת שמואל תמיר, שניתנה זה עתה.

5. ידיעות על התנחלות בגדה המערבית

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את ראש הממשלה ביום י' בסיון תשכ"ח (6 ביוני 1968):
אבקש את כבודו להשיבני:

1. האם קיבלה הממשלה החלטה כלשהי בעניין ההתנחלות בחברון ובאזורים אחרים של הגדה המערבית?
2. אם כן — מהי ההחלטה?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

החלטות הממשלה בנושאים אלה מתפרסמות במועדים הגורמים לה כמתאימים.

6. מניעת זיהום נחל אלכסנדר

חבר-הכנסת ע. דגני שאל את ראש הממשלה ביום ט"ז בסיון תשכ"ח (12 ביוני 1968):

נחל אלכסנדר שבעמק חפר נהפך לביב שופכין, גודהם ונעשה למפגע לאזרחים רבים, ומצב זה גורם אכזבה מובנת. על-פי חוקי המדינה מתחלק הטיפול בנחל בין כמה משרדים: משרד הפנים — בנוגע לביוב המזרם לנחל מנתניה; משרד הבריאות — בנוגע למצב התברואי הנובע מעובדת זיהומי; ומשרד החקלאות ממונה על שמירתו של הנחל כשמורת טבע.

בהתאם לתקנון הכנסת, במקרה של אחריות מפוצלת בין המשרדים חייבת שאלתה להיות מופנית לממשלה באמצעות ראש הממשלה.

רצוני לשאול איפוא את כבודי:

מה נעשה באמצעות המשרדים הנוגעים בדבר להב-ראתו של הנחל?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

אכן נכון כי זה מספר שנים נפגעו הצמחיה והדגה בנחל אלכסנדר כתוצאה משני גורמים: מי השפכים של העיר נתניה ובית-חרושת לשימורים "גת" בעמק-חפר.

המשרדים הנוגעים בדבר — והם משרד הפנים, משרד החקלאות ומשרד הבריאות — שוקדים במיטב יכולתם לתקן את המצב, וכן ננקטו לאחרונה צעדים להפסיק את הזרמת הביוב של מפעל התעשייה לנחל. מצד אחר, נשארה עדיין בעינה בעיית השפכים של העיר נתניה. העיריה נתבקשה לברר אפשרויות סילוק השפכים לים והיא עורכת עתה סקר בעניין זה.

7. ידיעה על הקמת ישיבה בחברון

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את ראש הממשלה ביום ט"ז בסיון תשכ"ח (12 ביוני 1968):

ב"הארץ" של יום 7 ביוני 1968 נתפרסמה ידיעה, בה נאמר כי הממשלה החליטה לאשר הקמתה של ישיבה בחברון, שמספר הלומדים בה והנלווים אליהם יגיע ל-120 בערך.

שאלותי הן:

1. האם הידיעה הנ"ל נכונה?
2. אם היא נכונה — מה היו השיקולים שעמדו לנגד עיני הממשלה בבואה לאשר הבקשה להקים ישיבה בחברון?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

הגני להפנות את השואל לשאלתה קודמת שלו, מיום 6 ביוני 1968, שעליה השיבתי לפני דקות מספר.

היו"ר ק. לוז:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

אדוני ראש הממשלה, האם בבחירת מקומות להתנחלות מובאות בחשבון תכניות הממשלה או חברי הממשלה לגבי אילו שטחים מוכנה הממשלה לנהל משא-ומתן ולגבי אילו שטחים לא? אם אנסח את השאלה בצורה אחרת: האם מתירה הממשלה התנחלות במקומות שלגביהם היא מוכנה לנהל משא-ומתן על החזרתם האפשרית? האם נותנת הממשלה היתרים להתנחלות גם בשטחים שלגביהם היא מוכנה לנהל משא-ומתן על החזרתם?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

כאשר נחליט להקים ישוב במקום מסוים או ישובים במקומות מסוימים, נחליט על יסוד זה שאלה שטחים של ישראל.

8. בנייה במזרח ירושלים

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את ראש הממשלה ביום כ"ב בסיון תשכ"ח (18 ביוני 1968):

ב"הארץ" של יום 17 ביוני 1968 נתפרסמה ידיעה, בה נאמר כי לאחרונה הוחל בהקמת צריפי אסבסט על גבעת המבשר באזור השכונה החדשה המתוכננת במזרח ירושלים.

עוד נאמר, בהמשך הידיעה, כי הקמת צריפי האס-בסט היא סטייה חדה ממדיניות הממשלה, שתמציתה היתה להימנע ממתן פומבי לתכנית הבינוי במזרח העיר, וזה על מנת להימנע "מלקור עיניים".

לטענת בעל הרישומה חל השינוי בגלל הביקורת שנמתחה על הממשלה מצד גורמי חוץ, שהביעו תמיהון על שהממשלה קובעת עובדות במזרח ירושלים.

שאלתי היא:

האם הידיעה הנ"ל נכונה?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

אין כל אמת בידיעה על הקמת מבני אסבסט בשכונה החדשה המתוכננת בגבעת המבשר. בתי האסבסט שהוקמו הם לסטודנטים בהר הצופים. אין בזה כל סטייה

11. הקמת ישובים ברמת הגולן

חברת הכנסת ש. ארבל-אלמולנו שאלה את ראש הממשלה ביום כ"א בתמוז תשכ"ח (17 ביולי 1968):

בעתון "למרחב" מיום 11 ביולי 1968 פורסם: "ביקורת קשה נמתחה אתמול בישיבת המחלקה להתיישבות של המרכז החקלאי על פיגורים בבניית שיכונים ובנייה בטחוניות ברמת-הגולן, ועל חוסר מעש בעבודות הכשרת קרקע וחיפושי מים. — מנכ"ל חבל הגליל של הסוכנות, מאיר שמיר, אמר כי מספר המועמדים המוכ"נים לצאת להתיישבות ברמת הגולן גדול יותר מיכולת הקליטה של הישובים, בכלל מחסור בשיכון וחוסר הכרעה בקביעת מקומות הקבע של הישובים."

נוכח העובדה שהפיגור בהכשרת קרקע והקמת מבנים עלול להחליש את הנכונות הקיימת בקרב הדור הצעיר להתיישב ברמת-הגולן, רצוני לשאול את כבוד ראש הממשלה:

1. האם הפירסום בעתון תואם את המציאות, בכללה או בחלקה?
2. כמה דוגמים קרקע כבר הוכשרו לעיבוד?
3. האם קיימות תקנות להבטחת כמות המים לפיתוח החקלאי של האזור?
4. האם ננקטו האמצעים להבטחת שירותי הממשל של מדינת ישראל לתושבי הרמה, כגון: דואר, כבישים, תחבורה מסודרת, שירותי בריאות וחינוך?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

לשאלה 1: הפירסום בעתון תואם את המציאות בחלקה. נכון שחלו עיכובים שונים בבניית שיכונים ובבנייה בטחוניות; חלקם נובע מהחלטה לבנות בנייה קשוחה, שתקנה בטחון גדול יותר למתיישבים, וחלקם נובע ממחסור בקבלנים ועובדים מקצועיים.

נכון שמציאות מים ברמה היא בעיה סבוכה למדי; המעיינות שהם המקורות הנראים לעין אינם סטביליים. מציאות מקורות מים תהום מחייבת קידוחי מחקר ותפוקה, בעיקר לגבי דרום הרמה.

עם זאת, הביקורת אינה מוצדקת. נאספו כל הדיעות מפירסומים סוריים; נערכו שאיבות נסיון בכל הבארות הקיימות על מנת לוודא את הפוטנציאל שלהם; נקדה קידוח באזור קונייטרה, אשר, לדאבונו, נמצא יבש; שופרו ומשפרים מפעלי מים סוריים באזור קונייטרה ובדרום הרמה, והוגדלה תפוקתם על-ידי הוספת מי מעיינות נוספים אליהם; נעשו בדיקות גיאולוגיות וגיאופיזיות נרחבות כדי לוודא אפשרות יות לקדיחה לאפקים יותר עמוקים. בכריכת רם סוכמה הנתונים ההידרולוגיים הידועים עד היום ועובי דים על ביצוע קו לניצול זמני של המים. באזור מוג'היה הושלם השלב הראשון של מפעל איחוד מעיינות וכבר משקים בו. בבחל גשור הוקם מפעל איחוד מעיינות, אמנם קטן, וכבר משקים בו.

לשאלה 2: עבודת הכשרת הקרקע מתנהלת על-ידי הקרן הקיימת ובעזרת המתיישבים.

בהכשרה כבדה הוכשרו כ-3150 דונם לישובים נחל שניר, נחל גשור, מבוא חמה, אל על וגבעת יואב.

מהמדיניות, והעובדה היא שבתי האסבסט הנ"ל הוקמו בהתאם לצרכי האוניברסיטה לקראת שנת הלימודים תשכ"ט.

9. דיוור לסטודנטים בהר הצופים

חברת הכנסת ח. כהן-מגורי שאל את ראש הממשלה ביום ט"ז בתמוז תשכ"ח (12 ביולי 1968):

הסטודנטים הגרים במלון "סיטי", בשיך ג'ראח, מאז חודש אוקטובר 1967, עומדים להיות מפונים משם ומועברים לאסבסטונים שהממשלה מקימה בשבילים. אי לכך הנני מתכבד לשאול את כבוד ראש הממשלה:

1. כמה תעלה הקמת יחידת דיוור אחת באסבסטונים?
2. בכמה תעלה לממשלה התמיכה בסטודנטים אם תאפשר להם להמשיך ולהתגורר במלון "סיטי"?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

לשאלה 1 — הקמת יחידת דיוור לסטודנטים על הר הצופים עלתה 15,000 לירות, לערך.

לשאלה 2 — חוזה השכירות של הסטודנטים ב"סיטי" — הוטל" הוארך עד לסוף שנת הלימודים, דהיינו עד 31 ביולי 1969. הממשלה תשתתף בשכר הדירה בסכום של 10,000 לירות בערך.

10. פריטים על אגודות לצער בעלי חיים

חברת הכנסת א. אבנר שאל את ראש הממשלה ביום כ' בתמוז תשכ"ח (16 ביולי 1968):

1. כמה אגודות לצער בעלי חיים קיימות בארץ?
2. מהו תחום פעולתה של כל אגודה?
3. האם מקבלות האגודות עזרה ממשלתית, ואם כן — בכמה מסתכמת העזרה?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

לשאלה 1 — קיימות בארץ תשע אגודות לצער בעלי חיים והן מתחלקות כלהלן: בירושלים — שלוש; בתל-אביב — שלוש; בחיפה — אחת; במחוז הדרום — שתיים.

לשאלה 2 — האגודות הנ"ל עוסקות בריפוי ואיש-פז של בעלי חיים חולים ובחינוך הציבור ליחס נאות לבעלי חיים.

לשאלה 3 — הממשלה אינה משתתפת בתקציב של האגודות הנ"ל.

הי"ר ק. לח:

שאלה נוספת לחברת הכנסת אבנר.

אורי אבנר (העולם הזה — כוח חדש):
איזה מוסד של הממשלה ממונה על שטח זה או מקיים מגע עם חברות אלה?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

המכתב שלך הופנה לשר הבריאות.

מדוע באמת זה הגיע אלי כדי שאשיב עליו — אינני יודע. אני הייתי אומר שזה שייך לשר הבריאות.

13. הקצאת קרקעות לבינוי בהר הצופים

חבר הכנסת נ. פלד שאל את ראש הממשלה ביום כ"ט בתמוז תשכ"ח (25 ביולי 1968):

הריני מתכבד לשאול:

1. האם נכונה הידיעה, שביצוע עבודות השיקום והבינוי בקריית האוניברסיטה על הר הצופים עלול להתעכב, משום שהממשלה טרם הקצתה לאוניברסיטה את הקרקעות המיועדות לבינוי?

2. אם נכונה הידיעה — מה הגורמים המעכבים הקצאת השטחים לבינוי בהר הצופים?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

לשאלה 1 — הידיעה אינה נכונה.

לשאלה 2 — הקצאת הקרקעות לאוניברסיטה תיעשה בימים הקרובים בהתאם לפרוגרמה, שתאושר על-ידי המוסדות המוסמכים ובהתאם להתקדמות התיכון הכולל של הר הצופים.

14. מרטים על תכנית התפלת מים

חבר הכנסת ש. תמיר שאל את ראש הממשלה ביום כ' באב תשכ"ח (14 באוגוסט 1968):

בעקבות בואה של המשלחת האמריקנית העוסקת בבעיות התפלת מים לישראל — אבקש את כבודו להשיבני:

1. מהו השלב שבו נמצאת כיום תכנית ההתפלה?

2. מה המסקנות העיקריות של הנסיונות שנעשו בתחום זה מאז תחילת המגע הישראלי-אמריקאי בתחום זה?

3. מהו סכום ההוצאה שהוצא עד כה במחקרים ניסיוניים והקמת מפעלים בתחום ההתפלה?

4. איך היתה חלוקת המימון עד כה בין המשתתפים השונים בתכנית?

5. מה הם היעדים של מפעל התפלת מים הים לתקופה הנראית לעין?

6. מהו לוח התאריכים המשוער של ביצוע יעדים אלה?

7. האם הוכיחו המחקרים והנסיונות שנעשו עד כה בארצות-הברית את כדאיותה הכלכלית של התכנית?

8. האם הוקם בארצות-הברית מפעל בהיקף שעליו מתקיימים הדיונים האמורים?

9. מהי מטרת ביקורם הנוכחי של חברי המשלחת האמריקנית?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

לשאלה 1 — הסקר הטכנולוגי הסתיים ב-1966 ונקבעו החישובים באילו תנאים כדאיות ההשקעות להפקה מהמפעל המוצע. מחיר המים תלוי במידה רבה ברמת הריבית שלפיה מחושבת ההשקעה במפעל. הסקר כולל נתונים המאפשרים חישוב עלות המים בפונקציה של רמות ריבית שונות.

בסוף שנת 1966 מונה השגריר א. בנקר כנציגו האישי של גשיא ארצות-הברית לשם בדיקת הנושא

בהכשרה קלה ובינונית, שטחים המיועדים לגידולי פלחה, הוכשרו כ-15,000 דונם ליישובים קיבוץ גולן, קיבוץ זיוון, אל על, גבעת יואב, רמות מגשימים ומבוא חמה.

לשאלה 3: טרם נקבעו תקנות.

לאור המחקרים, הסקרים והנסיונות המבוצעים ברמת הגולן, בניהולה של המחלקה להתיישבות, ייקבעו בעתיד טיפוסים המשק וכמויות המים ליחידת משק באזורי הרמה השונים.

לשאלה 4: שירותי הדואר פועלים כשורה. מערכת הכבישים מתוחזקת ונסללים כבישים חדשים. תחבורה ציבורית פועלת. שירותי בריאות פועלים במסגרת קופת-חולים. שירותי חינוך טרם הופעלו. מספר הילדים קטן וברובם לפני גיל חינוך.

12. התשלומים בעד מטוסי "מיראז'

חבר הכנסת ש. תמיר שאל את ראש הממשלה ביום כ"ט בתמוז תשכ"ח (25 ביולי 1968):

"מקורות מיניסטריון החוץ הצרפתי הכחישו היום את הידיעות מירושלים על דברי ראש הממשלה, מר לוי אשכול, שצרפת הציעה להחזיר לישראל את תשלום המקדמה בעד המיראז'ים ושישראל סירבה לקבלו. דובר מיניסטריון החוץ הצרפתי אמר היום במסיבת העתונאים השבועית של הכתבים הצרפתיים, כי לאחר שהתייעץ אישית עם מיניסטר החוץ, הוא יכול לומר כי לא נעשה שום צעד מעין זה". — כך מוסר עתון "הארץ" מיום 16 ביולי 1968 בשדר מיוחד מפאריס. אבקש את כבודו להשיבני:

1. האם הציעה ממשלת צרפת לגופים או לאנשים, המייצגים באופן מוסמך את ישראל, להחזיר לישראל את תשלום המקדמה ששילמה ישראל על חשבון קבלת מטוסי המיראז'?

2. מהו שיעור סכום המקדמה?

3. האם סירבה ישראל, עם היוודע לה הדבר, לקבל חזרה את דמי המקדמה?

4. האם הוגבל הסירוב לתקופת זמן מסוימת?

5. האם לפי האינפורמציה שבידי משרד ראש הממשלה אמנם דובר משרד החוץ הצרפתי את הדברים המצוטטים לעיל, כאילו לא הציעה צרפת את החזרת המקדמה?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

לשאלה 1 — לא היתה בדיון הצעה רשמית מצד ממשלת צרפת.

לשאלה 2 — אין מדובר במקדמה. ממשלת ישראל שילמה בעד מטוסי המיראז' במלואם, פרט לחמישה אחוזים, אשר ישולמו לפי החוזה עם חברת דאסו כאשר יימסרו המטוסים. התשלום בוצע בשיעורים, שהאחרון בהם נפרע באביב 1968.

לשאלה 3 — כאמור לעיל לא היתה הצעה כזאת, וממילא לא היה סירוב.

לשאלה 4 — ראה תשובתי לשאלה 3 לעיל.

לשאלה 5 — התשובה חיובית.

לשאלה 9 — כאמור לעיל, ביקרו כאן מר וודס ומשלחתו על מנת לעמוד על בעיות המים של ישראל, 'הן מבחינת הצרכים והן מבחינת ערכם הכלכלי.

15. טיפולם של משרדי הממשלה,

בענייני הדרוזים

חבר הכנסת י. תמיר שאל את ראש הממשלה ביום כ"ג בתשרי תשכ"ט (15 באוקטובר 1968):

אבקש את כבודו להשיבני:

1. מהי החלטת הממשלה בדבר קידום שילובם של בני העדה הדרוזית בישראל בחיי המדינה?
2. אילו סעיפים מההחלטה נתבצעו?
3. מתי יתבצעו הסיכומים שטרם נתגשמו?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

לשאלה 1 — הממשלה לא החליטה על "קידום שלי-לובם של בני העדה הדרוזית בישראל בחיי המדינה". ב-10 באוקטובר 1967 הודעתי לנציגי העדה הדרוזית, שסיכמתי עם שרי הממשלה הנוגעים בדבר, כי "ענייניה השונים של העדה יועברו בהדרגה מהמחלקות המיוחדות לענייני ערבים ודרוזים לטיפולם הישיר של משרדי הממשלה".

לשאלה 2 — ההודעה היתה בת סעיף אחד, שהתייחס לכמה משרדים, שמרביתם כבר פעלו בהתאם לה. לשאלה 3 — בהדרגה, כמצויין בהודעתי מ-10 באוקטובר 1967.

16. הרשות המוסמכת לענייני פיתוח מזרח ירושלים

חבר הכנסת ש. כהן-צידון שאל את ראש הממשלה ביום כ"ג בתשרי תשכ"ט (15 באוקטובר 1968):

לאור ריבוי הידיעות הסותרות זו את זו אודות הטיפול בשיקום מזרח ירושלים, בניית שיכונים בה, תכנון איכלוסה — אבקש להשיבני:

1. מהי הרשות המוסמכת לדון בעניינים המוזכרים במבוא לשאלותי זו?
2. מה היה תפקיד הרשות למען ירושלים?
3. מדוע פורקה הרשות למען ירושלים?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

לשאלה 1 — הרשות העליונה והמוסמכת בכל הנושאים הקשורים לבניין ופיתוח מזרח ירושלים היא ועדת השרים העליונה. יושב-ראש הוועדה הוא ראש הממשלה.

לשאלה 2 — הרשות למען ירושלים היא רשות שהוקמה על-ידי הסתדרות העובדים.

לשאלה 3 — לא ידוע לי.

17. הודעה מטעם לשכת ראש הממשלה על מעולת משיטה של צה"ל במצרים

חבר הכנסת א. אבנרי שאל את ראש הממשלה ביום י"ד בחשוון תשכ"ט (5 בנובמבר 1968):

בהתייחסי מצד אחד לפעולת הפשיטה שנערכה לאחרונה על-ידי צה"ל במצרים התיכונה, ומצד שני לנוהג הקיים זה שנים, שלפיו מתפרסמות הודעות

ועריכת המלצות לקידום הפרויקט. השגריר ביקר בארץ לשם התרשמות לגבי צרכי המים ורמת המחירים, שכלכלת ישראל יכולה לשאת למים מומתקים. עם שובו לארצות-הברית הועבר השגריר בנקר לתפקיד אחר ופעילותו בנושא הופסקה.

בחדש מאי השנה מונה כנציג נשיא ארצות-הברית מר ג'. וודס, לשעבר נשיא הבנק העולמי, לשם המשך שליחותו של מר בנקר. גם הוא ביקר בארץ וקיים שיחות עם ראש הממשלה, עם שר האוצר ועם שר החקלאות. ניתן להניח שכעת נמצא הוא בשלב של גיבוש התרשמו-יותיו ועיבוד הצעה לדרכי המימון האפשריים.

לשאלה 2 — המסקנה העיקרית היא, שתכנית דו-תכליתית אפשרית וכדאית בתנאי מימון מיוחדים, זאת אומרת, אם חלק מההשקעה יתקבל כמענק והשאר — בריבית נמוכה מאוד.

לשאלה 3 — הפעילות הנסיונית והמחקרית מפורזת בדיים רבות, ולכן קשה לאמוד את הסכומים שהוצאו עד כה — חלקם הוצא על-ידי מכוני מחקר, חלקם על-ידי משרדי הממשלה, כמו משרד הפיתוח, וחלקם על-ידי חברות מסחריות, כמו חברת החשמל ו"מקורות". מן הראוי להדגיש שהנסיונות בשטח זה החלו עוד לפני עריכת הסקר המשותף עם ארצות-הברית.

לשאלה 4 — ההוצאות שהיו כרוכות בביצוע הסק-רים על-ידי חברות הגדסה בארצות-הברית התחלקו בין ממשלת ארצות-הברית וממשלת ישראל על בסיס שווה.

לשאלה 5 — היעדים הם להבטיח למשק המים של ישראל תוספת כמויות ואיכותיות של מים במסגרת עלות מים כלכלית, לצורך מניעת שינויים מרחיקי לכת במשק החקלאי; מניעת צימצום כמות המים במקרה של שנים שחונות; הבטחת איכות המים, בעיקר מי הכינרת, בשנים שחונות, כאשר מליחות המים עולה ויש למהול אותם במים מתוקים כדי למנוע נזקים לחק-לאות; כניסה לטכנולוגיה חדשה, שתתווה בעתיד הק-רוב מקור מים חשוב למשק המים.

לשאלה 6 — הקמת המפעל תימשך בתנאים רגילים בין שש לשבע שנים. במקרה שיוחלט לקראת סוף השי-שים על הקמתו, יוכל המפעל לספק מים לקראת סוף שנות השבעים. החשבון הזה קצת צולע, אבל בין גמר דין-וחשבון ומסירת דין-וחשבון עובר זמן, בין קבלת החלטה וקבלת כסף גם כן עובר זמן.

לשאלה 7 — הנסיונות בארצות-הברית לגבי מפעל בקנה-מידה של המפעל המוצע נמצאים בשלבי ביצוע. המסקנות הראשונות מאמתות את האפשרות הטכנו-לוגית של תיפעול מסחרי של מפעל בגודל זה. הער-כים הכלכליים נקבעים בעיקר על-ידי מחיר. ההון שלפיו יחושב המפעל. יסולח לי, לא הייתי אומר שזה תיפעול מסחרי. כאשר מדברים על תיפעול מסחרי, הכוונה היא להכנסה בשיעור של 7 עד 8 אחוזים. כל מפעל המים אצלנו בנוי על כך שאיננו מסחרי.

לשאלה 8 — בארצות-הברית לא הוקם עדיין מפעל בהיקף המוצע. הוקם קטע של מפעל, המכיל את כל האלמנטים בגודל דומה לאלה שייכללו במפעל המוצע. מפעל זה הוא נסיוני ובא לוודא את רוב הגורמים שיש להם השפעה על תיפעול מסחרי.

20. אחריותה של ממשלת לבנון לפעולות חבלנים נגד ישראל

חבר-הכנסת ג. האוזנר שאל את ראש הממשלה ביום כ"א בחשוון תשכ"ט (12 בנובמבר 1968):

לפי העתונות מ-2 בנובמבר 1968 הכריז לראשונה ראש ממשלת לבנון שהוא מזדהה עם החבלנים הלוחמים נגד ישראל ויתמוך בהם.

שאלתי היא:

האם הועמדה ממשלת לבנון על חומרת הצהרתו של ראש ממשלתה על האחריות הישירה שהיא עלולה לשאת בה בשל עידודה וסיועה בפעילות חבלנים?

ראש-הממשלה ל. אשכול:
התשובה חיובית.

ממשלת ישראל הבהירה פעמים רבות, שהיא רואה כל ממשלה שכנה אחראית לפעולות החבלה המאורגות והניצאות משטחה.

רצוני להפנות את תשומת-לב השואל גם לתשובת שר הבטחון מיום 18 בנובמבר 1968 על שאלתה של חבר-הכנסת נתן פלד באותו עניין.

21. טיפול משרדי הממשלה במסקנות של ועדות הכנסת

חבר-הכנסת מ. בן-פורת שאל את ראש הממשלה ביום ל' בחשוון תשכ"ט (21 בנובמבר 1968):

נושאים שונים מועלים בהצעות לסדר-היום לדיון במליאת הכנסת. חלק מהצעות אלו מועבר לדיון מעמיק בוועדות. הדיון בוועדות עשוי להימשך חודשים רבים ובתומו מוגשות למליאה מסקנות.

אבקש מכבדו להשיבני:

1. האם מסקנות אלו מגיעות למשרדי הממשלה?
2. אם כן — מהו הטיפול שניתן להן?
3. האם מוגו עובדים מיוחדים שיטפלו במסקנות?
4. האם מסקנות אלו מונחות בפני השרים ועובדי האוצר בעת הכנת תקציב המדינה השנתי?

ראש-הממשלה ל. אשכול:
לשאלה 1: מגיעות.

לשאלה 2: בכל מקרה — לפי העניין ולפי הצורך ובהתאם לאחראי לביצוע.

לשאלה 3: חושבני שלא.

לשאלה 4: המסקנות מגיעות לשרים הנוגעים בדבר בכל מקרה. אם הן שאלות הנוגעות גם למשרד האוצר, ואם השר הנוגע בדבר מוצא לנכון להביא את הדבר בפני האוצר, הרי גם האוצר משתתף בהוצאת המסקנות.

22. הסיבה לדחיית ביקורו של ראש הממשלה בארצות-הברית ובדרום-אמריקה

חבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את ראש הממשלה ביום ל' בחשוון תשכ"ט (21 בנובמבר 1968):

מה הניע את ראש הממשלה לדחות את ביקורו המתוכנן בארצות-הברית ובדרום-אמריקה?

לציבור על פעולות צבאיות ישראליות על-ידי דובר משרד הבטחון או דובר צה"ל — הגני מבקש לדעת:

מדוע פורסמה הודעה על הפעולה הנדונה של צה"ל מטעם לשכת ראש הממשלה?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

שר הבטחון ודובר משרד הבטחון העריכו, כי מוטב שדובר צה"ל יתייחס בהודעתו רק לצד הצבאי של הפעולה. הוסכם איפוא, כי הסבר הרקע יינתן על-ידי לשכת ראש הממשלה.

היו"ר ק. לוי:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

האם אני למד מכך, כבוד ראש הממשלה, שהיזמה באה מצד שר הבטחון לשינוי זה?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

אינני יכול לדייק ולומר מצד מי באה היזמה. בדרך כלל, זוהי הזדמנות לומר, שפעולות כאלה נעשות בידיעת ראש הממשלה.

18. ידיעות על התנחלות בחברון

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את ראש הממשלה ביום י"ד בחשוון תשכ"ט (5 בנובמבר 1968):

באחד מהופעותיו הפומביות הודיע השר מ. בגין כי תוקם חברון עילית.

אי לזאת רצוני לדעת:

1. האם החליטה הממשלה על הקמת חברון עילית?

2. אם כן —

א. מה הסיבה שהממשלה לא מסרה הודעה מוסמכת על כך לכנסת ולציבור?

ב. מה היו המניעים להחלטה זו?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

הגני להפנות את השואל לתשובתי שניתנה היום על שאלתה של חבר-הכנסת אורי אבנרי בעניין זה.

19. ידיעה על רכישת מטוסי "פאנטום"

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את ראש הממשלה ביום כ"א בחשוון תשכ"ט (12 בנובמבר 1968):

ב"ניו יורק טיימס" הופיעה בראשית חודש נובמבר ידיעה שלפיה החליט הנשיא ג'ונסון, עקרונית, למכור לישראל 58 מטוסי "פאנטום".

הגני מבקש לדעת:

האם הידיעה הנ"ל נכונה?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

כידוע, אין מנהגה של ממשלת ישראל, ואף לא מנהגן של ממשלות אחרות, להגיב על ידיעות בעתונות בענייני רכש.

חוברת ח', ישיבה שמו

— שאילחות ותשובות (אשכול, לוז, ורדיגר, ש. תמיר, פלד, אבנרי) —

2. האם יש תכנית לביקור כבודו בארצות-הברית במועד אחר, ואם כן — מהו המועד המועד?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

לשאלה 1: ראה תשובתי שניתנה היום על שאלת תה של חבר-הכנסת אברהם ורדיגר בעניין זה.

לשאלה 2: הביקור בארצות-הברית נדחה ולא בוטל. טרם נקבע מועד חדש.

25. דחיית ביקורו של ראש הממשלה

בארצות-הברית

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את ראש הממשלה ביום ו' בכסלו תשכ"ט (27 בנובמבר 1968):

בעתוני יום 26 בנובמבר 1968 חזרו ונתפרסמו ידיעות שלפיהן החליט ראש הממשלה לדחות את ביקורו המיועד בארצות-הברית.

רצוני לשאול:

1. האם הידיעה דלעיל נכונה?

2. האם לפי המתוכנן יבקר כבוד ראש הממשלה בארצות-הברית או במדינה אחרת כלשהי בעתיד הקרוב? אם כן — מתי ובאיו מדינה?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

לשאלות 1 ו-2: התשובה חיובית. ראה גם תשובתי בעניין זה שנתתי היום על שאלתה של חבר-הכנסת אברהם ורדיגר. הביקורים נדחו לשעה נוחה יותר, אולם המועד החדש טרם נקבע.

היו"ר ק. לוז:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

האם דחיית הביקור בארצות-הברית קשורה בכך? קור של המושל סקרגטון בישראל? האם אין סמיכות בין שני הדברים?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

אין כל קשר ואין כל סמיכות.

26. דיווח שר החוץ לממשלה על שיחותיו

עם נשיאי ארצות-הברית וצרפת

בסוף מאי 1968

חבר-הכנסת נ. פלד שאל את ראש הממשלה ביום י"א בכסלו תשכ"ט (2 בדצמבר 1968):

במסגרת המסע המתנהל נגד שר החוץ טוען מר מיכאל בר-זוהר ב"מעריב" מיום 25 בנובמבר 1968, שמר אבן "לא דייק" בדו"ח שמסר לממשלה על שיחותיו עם נשיא ארצות-הברית ועם נשיא צרפת בסוף מאי 1968.

הריני לבקש את כבודו להשיבי:

האם יש יסוד לטענותיו וסיפוריו של מר בר-זוהר בנושא זה?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

השאלתה מתייחסת למכתבו של מר מיכאל בר-זוהר, אשר נתפרסם ב"מעריב" מיום 25 בנובמבר 1968, במכתבו מנסה מר בר-זוהר להפריך ציטטה מרפורטו, שנתפרסמה ב"מעריב" מה-17 בנובמבר, על שידורי ב"קול ישראל" בערב שלפני כן, לאמור: "בשום אופן

ראש-הממשלה ל. אשכול:

בגלל העדרי מעבדה לרגל מחלה זה מספר שבועות הצטברו על שולחני מספר עניינים דחופים, שלא קיבלו את הטיפול המתאים בזמן. חשבתי אפוא, כי לא כעת הזמן להיעדר מן הארץ לתקופה ארוכה נוספת וביקשתי לדחות את הביקורים בחוץ-לארץ לשעה יותר נוחה, ביחד כיוון שנכנסו לתקופת "בין-מלכויות" בארצות-הברית.

היו"ר ק. לוז:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת ורדיגר.

אברהם ורדיגר (פועלי אגודת ישראל):

האם כבוד ראש הממשלה כבר תיכנן ביקור בעתיד הקרוב במדינות אלו?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

אינני נוהג להודיע על כך מראש; תצטרך להזדיין בסבלנות.

23. הנימוקים לדחיית ביקורו של ראש

הממשלה במדינות דרום-אמריקה

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את ראש הממשלה ביום ד' בכסלו תשכ"ט (25 בנובמבר 1968):

בעתונות נמסר, כי ראש הממשלה החליט לדחות במספר חודשים את סיורו המתוכנן במספר מדינות אמריקה הלטינית.

הדחייה נומקה, כפי שהדבר צוטט בעתונות (בין השאר ב"ידיעות אחרונות" מיום 11 בנובמבר 1968), "בגלל התפתחויות מדיניות ובטחוניות המחייבות את נוכחותו של ראש הממשלה בארץ".

אבקש את כבוד ראש הממשלה להשיבי:

1. האם נכונה הידיעה?

2. מה הן ההתפתחויות המדיניות והבטחוניות המחייבות בשעה זו את נוכחות ראש הממשלה בארץ? ושלא היו ידיעות שעה שנקבעה נסיעתו של ראש הממשלה?

3. האם קיבלה ישראל סירוב ממדינה כלשהי לגבי ביקורו הקרוב של ראש הממשלה?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

לשאלות 1 ו-2: נכון שהוחלט על דחייה. הנימוקים הם אלה שהוזכרת בתשובתי שנתתי זה עתה על שאלתה של חבר-הכנסת אברהם ורדיגר.

לשאלה 3: התשובה שלילית. אדרבה, ראשי המדינות שבהן עמדתי לבקר הביעו רצון ועניין בקיומו של הביקור המיועד, ולאחר מכן צער על דחייתו ונכונו לקבוע מועד חדש.

24. דחיית ביקורו של ראש הממשלה

בארצות-הברית

חבר-הכנסת נ. פלד שאל את ראש הממשלה ביום ו' בכסלו תשכ"ט (27 בנובמבר 1968):

אבקש מכבודו להשיב לי:

1. מה היו הסיבות לביטול ביקור כבודו בארצות-הברית, שהיה מתוכנן לחודש דצמבר שנה זו?

הסיפור מופרך מניה וביה.

כאמור, אין מד בר-זוהר מגלה את שמות שלוש הפקידים ואף לא את שמו של אותו אדם, הנושא בתפקיד בכיר, שפנה כביכול אלי ומסר לי את שמותיהם. אם הוא מאמין שאותו אדם פנה אלי ומסר לי את שמות שלוש הפקידים, מה טעם לעשות תעלומה משמו? תיהם ותפקידיהם של ארבעתם?

מי שידע את העובדות הפשוטות, הקשורות בשיחת נשיא ארצות-הברית עם שר החוץ ב-26 במאי בערב, ובדיווח שמסר שר החוץ עליה לממשלה, למחרת, בישיבת הלילה של ה-27 במאי, יגיע למסקנה: אחת מהשתיים, או ההסיפור הוא פרי דמיונו של מר בר-זוהר, או שאותו "אדם הנושא בתפקיד בכיר במנגנון השלטון בישראל" סיפר בדו"ח למר בר-זוהר.

העובדות שהיו כך היו: ב-26 במאי בערב (לפי שעון וושינגטון) נתקיימה השיחה בין נשיא ארצות-הברית לבין שר החוץ, שאילו גילו השגריר הרמן והציר עברון. מר הרמן רשם פרוטוקול מהשיחה. שר החוץ יצא בו בערב לניו-יורק, לקח אתו את הפרוטוקול ויצא בלילה לארץ (שעה אחרי חצות, לפי שעון ניו-יורק, שהיא 7 בבוקר של 27 במאי לפי שעון ישראל), והגיע ללוד בשעה 9.33 בלילה ובא משם לישיבת הממשלה בשעה 10.40 בלילה. כמעט מיד פתח בדיווח, וזו כדי הסתמכות על הפרוטוקול והמסמכים האחרים שהיו לפניו. שום עובד מעובדי משרד החוץ לא יכול היה לראות את הפרוטוקול לפני דיווחו של שר החוץ בישיבת הממשלה ולא ידע את פרטי השיחה. במבדקו של השגריר הרמן מ-27 במאי נאמר: "שר החוץ יצא מבלי שהספיק לדווח על השיחה עם הנשיא. מביא אתו פרוטוקול מלא".

כיצד איפוא יכלו שלושה פקידים לדעת את פרטי השיחה, ומה גם להתלונן על נכונות או אי-נכונות דיווחו של שר החוץ לממשלה על השיחה?

העיון במבדקים, שנתקבלו מהשגרירות בווינגטון גטון מ-27 במאי, גם הוא מאשר את דיווחו של שר החוץ בישיבת הממשלה.

הוא הדין לגבי דיווחו על שיחתו עם נשיא צרפת. דיווח זה נעשה במבדק, שנשלח ב-25 במאי, על-פי הרשימות שרשם שגריר ישראל בפאריס, שנכח בשיחה, ושהושלם בעל-פה בדברי שר החוץ בישיבת הממשלה ב-27 במאי.

אין איפוא כל יסוד לטענה שכאילו לא דייק שר החוץ בדיווחו לממשלה על שיחותיו האמורות עם נשיאי ארצות-הברית וצרפת.

היו"ר ק. לוז:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת פלד.

נתן פלד (מפ"ם):

האם אין במדינת ישראל חוקים המגנים על כל אזרח, לרבות שר החוץ, מפני כזבים ועלילות?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

אני חושב שמן הראוי להפנות שאלתה זו אל שר המשפטים.

אני מקבל את הגירסה, ששר החוץ לא דייק בדיווח, וממילא אין מקום לשאלה אם דיווחו אינו מערער את האמון בו.

על דברי אלה מקשה מר בר-זוהר במכתבו למערב-כת בעובדות, כביכול, שהוא מביא במכתב, והוא חתם את מכתבו בשאלה לאמור: "האם מכחיש מר אשכול את כל הפרטים הללו?"

בסיפורו משתמש מר בר-זוהר בציטוטים מחליפת מכתבים ביני לבין נשיא ארצות-הברית ערב מלחמת ששת הימים. הוא ידע היטב, מה שמובן לכל אדם מן הישוב, שאין ביכלתי להגיב בפומבי על כל סיפור שהוא לגבי חליפת מכתבים ביני לבין נשיא ארצות-הברית.

הוא הדין לגבי הסיפור בדבר שיחה בין מר ואלט רוסטא, עוזרו של נשיא ארצות-הברית, לבין מר עברון, מי שהיה אותה שעה ציר ישראל בווינגטון והמכהן עתה בתפקיד שגריר ישראל בשוודיה. לא אומר איפוא דבר וחצי-דבר על חליפת המכתבים או על השיחה, המובאים במכתב.

בכל אופן, הסיפורים על חליפת המכתבים והשיחה אינם מוכיחים מאומה לגבי השאלה אם דייק שר החוץ בדיווחו לממשלה ואם לאו.

בשידורי ב"קול ישראל" אמרתי, שאיני מקבל את הטענה ששר החוץ לא דייק בדיווחו לממשלה. אמרתי מה שאמרתי כפי שהדברים היו שמורים בזכרוני בשעת השידור.

עתה, לאחר שנתפרסם המכתב למערכת, דאגתי, לפי בקשת שר החוץ, לבדיקה מדוקדקת של הסטנוגרמה של ישיבת הלילה מ-27 במאי 1967. נערכה השוואה של דברי שר החוץ שבסטנוגרמה עם הפרוטוקול של השיחה, שנתקיימה ביני לבין נשיא ארצות-הברית בבית הלבן בערב שלפני כן, ב-26 במאי - פרוטוקול שנרשם על-ידי מר אברהם הרמן, מי שהיה אז שגריר ישראל בווינגטון ושהיה נוכח בשיחה. כן דאגתי לעיון במבדקים, שנתקבלו מהשגריר הרמן ומהציר עברון, שגם הוא היה נוכח בשיחה. תוצאות הבדיקה הנוספת הוכיחו לי שוב את נכונות דעתי, שאין כל יסוד לטענה ששר החוץ לא דייק בדיווח לממשלה.

מר בר-זוהר משעין את סיפורו שבמכתב על מקור רות אנונימיים, כגון: "מקורות בכירים בווינגטון", "מקורות בכירים במשרד ראש הממשלה", "אדם הנושא בתפקיד בכיר במנגנון השלטון בישראל" ו"שלושה פקי-דים בכירים ממשרד החוץ". הסתמכות על "מקורות" כאלה היא סגולה בטוחה נגד אפשרות להוכיח שהאיג-פורמציה היא כזבת.

הסיפור המוזר ביותר של מר בר-זוהר הוא זה, כי בישיבת הלילה של הממשלה ב-27 במאי 1967, - שבה דיווח שר החוץ על שיחותיו בחוץ-לארץ ובעיקר ובפרוטרוט על שיחתו עם נשיא ארצות-הברית - באחת ההפסקות של הישיבה, ניגשו "שלושה פקידים בכירים ממשרד החוץ" אל "אדם הנושא בתפקיד בכיר במנגנון השלטון בישראל", שהיה נוכח באותה ישיבת לילה, והת-לוננו באזניו, ששר החוץ אינו מוסר דיווח נכון לממשלה וכי אותו אדם, ניגש אלי, מסר לי את שמות הפקידים האלה וטענותיהם, אלא שאני סירבתי להיפגש עמם.

חברת ח', ושיבה שמ"ו

— דברי ברכה של יושב-ראש הכנסת למשלחת הפרלמנטרית ממאוריציס (לזו); שאלות ותשובות (לזו, ש. רוזן, גבתי, חביבי) —

ג. דברי ברכה של יושב-ראש הכנסת למשלחת הפרלמנטרית ממאוריציס

בהגיעו לעצמאות ואני מאחל לעם של מאוריציס שגשוג חמרי ורוחני.

בין ישראל ומאוריציס קיימים יחסי ידידות ושיתוף-פעולה.

עשרות מאורחי מאוריציס השתלמו בישראל. גם עכשיו לומדים אצלנו בבית-הספר הרפואה סטודנטים ממאוריציס, וכן משתלמים במקצועות שונים.

אנו מושיטים עזרה למאוריציס בתחום הרפואה ותעשיית החלב.

ביקרו אצלנו שלושה שרים ממאוריציס, ואילו עתה זכינו לקבל את פני המשלחת הפרלמנטרית.

אנו בטוחים שביקורה של המשלחת יתרומם להגברת הידידות בין שני העמים. באמצעות המשלחת אנו מעבירים ברכה לפרלמנט ולעם של מאוריציס.

ד. שאלות ותשובות

שר-החקלאות ח. גבתי:

1. מושב עומר נוסד בשנת 1949 והתיישבו בו בזמנו 50 משפחות. במרוצת השנים התחלפו המתיישבים מספר פעמים. עקב התשיבות הבטחונית של קיום הישוב סיכמה הסוכנות היהודית עם חברת "רסקו" להעביר את הישוב לטיפול של "רסקו", אשר אירגנה קבוצה של 40 מתיישבים חקלאיים — קבוצת "עומרים" — והעמידה לרשותם 40 נחלות ותקציבים. בנוסף לכך אורגנו במקום 15 משפחות במסגרת משקי עזר.

2. א. כל מתיישב במסגרת קבוצת "עומרים" קיבל תקציב בין 15 ל-20 אלף ל"י בתנאים הבאים: 5 שנים ראשונות — פטור מהחזר קרן וריבית; 3 השנים הבאות — 3.5% ריבית ומחצית החזר הקרן; 24 שנים — ריבית והחזר קרן.

ב. כל מתיישב במסגרת משקי עזר קיבל תקציב בין 10 ל-12 אלף ל"י בתנאים הבאים: 18 שנים בריבית 4% בתוספת הצמדה, או 18 שנים בריבית 7% ללא הצמדה.

3. כל 55 משפחות המתיישבים בעומר חיות וגרות במקום.

4. חלק מהמתיישבים עובד בעבודות חוץ, בעיקר בבאר-שבע. אין בידינו נתונים לגבי הכנסתו הכוללת של כל אחד ממתישבי עומר, ועל כן אינני יכול להשיב לכמה מהמתיישבים משמשת החקלאות מקור הכנסה עיקרי ולכמה מקור הכנסה צדדי.

5. 14 ראשי משפחות הם עובדי מוסדות ומפעלים בבאר-שבע.

2. מיצויים על נזקי טבע ומלחמה לתושבי מנתחיה

חברי-הכנסת א. חביבי שאל את שר החקלאות ביום כ"ח בסיון תשכ"ח (24 ביוני 1968):

בעתון "הארץ" מ' 12 ביוני 1968 נמסר כי סכנת פירוק מאיימת על המושבה מנתחיה. בידיעה נמסר על קיפוח המושבה על-ידי הממשלה ונאמר כי "לפני

היו"ר ק. לזו:

יש לי הכבוד לקדם בברכה בישיבת הכנסת את המשלחת הפרלמנטרית של מאוריציס:

את כבוד שר החקלאות והאוצרות הטבעיים מר Stacam Boolell, M.L.A., את התובע הכללי מר Lall Jugnauth, M.L.A., וראש האופוזיציה מר Gaetab Duval, M.L.A.

מאוריציס זכתה לעצמאות מדינית מלאה לאחר שבמשך מאות שנים היתה נתונה לשלטון זר: פורטוגזי, צרפתי, ולאחרונה, החל משנת 1810, לשלטון בריטי. לאי מאוריציס נשלחו מעפילים מן האניות שנתפסו על-ידי השלטונות הבריטיים בדרך לישראל. בזכרונם של העצורים שמורים היחסים הטובים עם אוכלוסיית מאוריציס.

הנני מברך בשם הכנסת את האי מאוריציס

היו"ר ק. לזו:

אנו חוזרים לשאלות ותשובות. אבקש את שר החקלאות לעלות לדוכן ולהשיב על שאלות.

1. תנאי החכרת קרקעות והלוואות למתיישבים במושב עומר

חברי-הכנסת ש. רוזן שאל את שר החקלאות ביום ט"ז בסיון תשכ"ח (12 ביוני 1968):

בתשובה שניתנה ביום 7 במאי 1968 לשאלתה של חברי-הכנסת ש. מיקוניס, שבה שאל האם "קבוצת פקידים בכירים של מוסדות ומפעלים בבאר-שבע קיבלה מחברת "רסקו" אלפי דונם אדמה חקלאית ותקציבים גידולי שדה ומטעים בכפר עומר שלד באר-שבע", הודיע השר בתשובתו, כי אכן ישנם בעומר 40 בעלי משקים חקלאיים, חלקם עובדי מוסדות ומפעלים בבאר-שבע; כי כל בעל משק חקלאי מעבד באופן עצמאי 12 דונם שלחין ליד הבית ואינו מחכיר שטח זה, וכי קבוצת בעלי המשקים החקלאיים המאוגדים באגודה שיתופית "עומרים" מעבדים במשותף 2000 דונם פלחה שבמשבצת בתוספת 750 דונם פלחה בחכירה זמנית מחוץ למשבצת, וכן 360 דונם כרם משותף.

אבקש את כבוד השר להשיב על שאלותי הבאות:

1. האם מוכן השר לאשר, כי מתנחלי קבוצת "עומרים" קיבלו את הקרקע ותקציבים מאת "רסקו"?
2. מהו סכום התקציבים או ההלוואות שקיבל כל מתיישב מ"רסקו" ובאלו תנאים (תקופת פרעון, שער הריבית)?

3. כמה מחברי קבוצת "עומרים" גרים באופן קבוע בעומר והאם ישנם בעלי משק שמקום מגוריהם הקבוע הוא מחוץ לישובם, וכמה הם?

4. לכמה מהמתיישבים משמשת החקלאות מקור הכנסה ראשי ולכמה מהם, עובדי מוסדות ומפעלים בבאר-שבע, מקור הכנסה צדדי נוסף על משכורתם?

5. מהו מספרם של עובדי מוסדות ומפעלים בבאר-שבע שהונחלו בעומר?

2. להשמדה נשלחים עדפי פירות וירקות אשר לא נמכרו בשווקים כתוצרת טרייה והתקלקלו, וזאת לאחר שמוצו כל האפשרויות האחרות לניצולם, כגון: הכוונתם לתעשייה, או מכירתם במחירים מוזלים למו"סדות סעד וחינוך, או לצה"ל, או מכירתם לשם הזנת בעלי חיים.

3. כאמור לעיל, נעשים מאמצים לקלוט מקסימום כמויות של עדפים לעיבוד תעשייתי. הגורמים המונעים אי-קליטה מלאה בתעשייה הם: א. פירות וירקות שהתקלקלו בשווקים ואיכותם ירודה, אין אפשרות גם לעבדם בתעשייה; ב. ישנם מיני ירקות אשר התעשייה אינה מעבדת אותם, כגון חסה, צנון וצנונית; ג. לא ניתן, בעיקר משיקולים כלכליים, לקיים קווי ייצור בתעשייה שיתבססו על עדפים מקריים בלבד. באותן עונות, שבהן ניתן לתכנן ולהבטיח הספקה רצופה פחות או יותר של פירות וירקות לתעשייה, נעשה הדבר בתיאום עם התעשייה. וכך נוהגים לגבי עדפי פירות ולגבי עדפי עגבניות, מלפפונים, וכרוב.

4. כאמור בסעיף 1 לעיל, מחלקים עדפי פירות וירקות במחירים מוזלים למוסדות חינוך וסעד על-פי רשימות שאושרו על-ידי משרד החינוך והתרבות ועל-ידי משרד הסעד.

4. סיוע לבעלי לולים שנפגעו על-ידי מגיפת "ניו-קסל" ואמצעים להדברתה

חבר-הכנסת א. חביבי שאל את שר החקלאות ביום ל' בסיון תשכ"ח (26 ביוני 1968):

בעקבות מגיפת "ניו-קסל" האלימה, שפגעה השנה בענף הלול — הנני לשאול את כבוד השר:

1. מה היו גורמי המגיפה?
2. האם בלבמה המגיפה?
3. אם לא — אילו צעדים עומד משרד החקלאות לנקוט לבלמתה?
4. מהו אומדן הנזקים שנגרמו עד עתה בגלל המגיפה?
5. כיצד יפוצו בעלי הלולים שנפגעו מהמגיפה?
6. מה מספר הרופאים הווטרינרים העובדים בענף הלול?

7. מה טיבו של החיסון המוגז?
8. האם נכונות הטענות כי מספר הרופאים הווטרינרים המטפלים בלול הוא קטן ובלתי-מספיק, כי החיסון המוגז חלש מדי, כי קיימת הונחה במתן חסון מוגז וכי התקציב למחקר הוא זעום?

שר-החקלאות ח. גבתי:

1, 2, 3. ראה תשובתי, שניתנה ביום 2 ביולי 1968, לשאלתה של חבר-הכנסת שמואל שורש בעניין זה.

4. עדיין אין בידי אומדן מוסכם של הנזקים שנגרמו. אנשי משרדי בשיתוף עם אנשי משרד האוצר ועם נציגי החקלאים עוסקים עתה בהערכת הנזקים.
5. בעלי הלולים שנפגעו מהמגיפה יפוצו בחלקם על-ידי מענקים ועל-ידי הלוואות לשיקום משקיהם.
6. בשירותים הווטרינריים של משרד החקלאות מועסקים 10 רופאים למחלות עופות.

כשנה וחצי פקד את המושבה שטפון מלווה במכת כפור, ובימי מלחמת ששת הימים נגרמו למושבה נזקים כבדים. עוד נאמר כי "איש במושבה לא קיבל עדיין פיצויים כלשהם על אסונות הטבע והמלחמה שפקדו אותם".

הנני לשאול את כבוד השר:

1. מדוע עדיין לא קיבלו משפחות מנחמיה פיצויים על אסונות הטבע והמלחמה שפקדו אותן?
2. מתי יקבלו את הפיצויים?
3. מה שיעור הפיצויים שיקבלו?

שר-החקלאות ח. גבתי:

1. יש להבחין בין פיצויים על נזקי טבע לבין פיצויים על נזקי מלחמה. לגבי נזקי מלחמה אושרו לאנשי מנחמיה הלוואות לפי המתכונת שאושרה לחק"לאים שאינם מישובי הספר (מנחמיה אינה כלולה באוצר ישובי הספר לפי ההגדרה המוסכמת עם משרדי האוצר והבטחון).

אנשי מנחמיה התקשו בזמנו להשיג ערבויות מתאימות כדי לקבל את ההלוואות מהבנק, אולם ביתניים סדר העניין וההלוואות נתקבלו.

באשר לנזקי טבע — סיכמתי לפני מספר חדשים עם שר האוצר להעמיד סכום חד-פעמי לכיסוי נזקי טבע בחקלאות בשנת 1966/67 (השנה בה החלה לפעול באופן חלקי הקרן לביטוח נזקי טבע).

סגן שר החקלאות מינה לאחרונה שלוש ועדות מקצועיות לקביעת קריטריונים מקצועיים וכלכליים לחלוקת כספי הפיצויים. הוועדות עומדות לסיים עבודתן בימים הקרובים, ולאור המלצותיהן יחולקו כספי הפיצויים.

2. עם קבלת המלצות הוועדות המקצועיות יקבלו הזכאים את הפיצויים.
3. שיעור הפיצויים ייקבע כאמור על סמך המלצות הוועדות המקצועיות.

3. השימוש בעדפי פירות וירקות

חבר-הכנסת א. חביבי שאל את שר החקלאות ביום ל' בסיון תשכ"ח (26 ביוני 1968):

בעקבות ידיעות שהגיעו אלי, כי מושמדים עדפי פירות וירקות — רצוני לשאול את כבוד השר:

1. אילו סוגי ירקות ופירות מושמדים ובאילו כמויות?
2. מה הסיבה להשמדתם?
3. מה הם הגורמים לאי-קליטתם המלאה של העדפים בתעשייה?
4. מדוע אין מחלקים את עדפי הירקות והפירות לבתי-החולים, מוסדות ילדים ומוסדות נזקקים אחרים?

שר-החקלאות ח. גבתי:

1. מבין הפירות הושמדו השנה קרוב ל-3000 טונות משמש וכן כ-500 טונות שזיפים.

מבין הירקות הושמדו כאלף טונות בעיקר מהמינים הבאים: בצל, ירוק, מלפפונים, חסה, כרוב, צנונית, צנון, פלפל.

כוונת ההחלטה היתה בין היתר לנפות מבקשים שגרמנו מבלי כל כוונה רצינית להשתכן במקום, ולהשאיר את המועמדים הרציניים.

2. אנו מניחים שניתן יהיה בעתיד להגדיל את מספר היחידות לבנייה פרטית במזרח ירושלים, אולם בזמן הקרוב הדבר בלתי אפשרי. יחד עם זאת עלי לציין, שנמשכת ההרשמה לשכונות שיוקמו במזרח ירושלים על-ידי משרד השיכון, וכן אותו שטחים שיימסרו לבנייה לחברות השיכון, שעליהם יוקמו בתים למכירה. 3. כן. הובטח שסכום הפקדון יוחזר תוך חודש ממועד ההגדרה. ואכן הוחזרו סכומי הפקדון לכל אלה אשר לא זכו בהגדרה.

4. לא. וכן הותנה והוסבר מראש.

6. מיצויים לבעלי לולים שונפגו על-ידי מחלת "ניו-קסל"

חבר הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר החקלאות ביום כ"ז בתמוז תשכ"ח (23 ביולי 1968):

בעתון "מעריב" מיום 18 ביולי 1968 נמסר, כי כנס של מאות מגדלי עופות תבע מהממשלה להכיר במחלת "ניו-קסל", הפוקדת את ענף הלול, כבאסון טבע ולפצות את החקלאים על-ידי מענק.

אי לזאת הגני לשאול את כבוד השר:

1. האם הובאה הדרישה לידיעת משרדך?
2. האם מוכן משרד החקלאות לפצות את החקלאים הנפגעים על-ידי מענק?
3. אם לא - מדוע?
4. מה אומדן הנזקים שנגרמו לענף הלול על-ידי מחלת "ניו-קסל"?

שר החקלאות ת. גבתי:

1. כן.
- 2, 3. סיכמתי עם שר האוצר להיענות בחיוב לתביעת החקלאים שמשקיהם נפגעו ממגיפת "ניו-קסל" ולפצותם על הנזקים שנגרמו להם.
4. עדיין אין בידי אומדן מוסמך ומוסכם של הנזקים שנגרמו. אנשי משרדי בשיתוף עם אנשי משרד האוצר ועם נציגי החקלאים עוסקים עתה בהערכת הנזקים.

7. הקצאת שטח למזבלה בקריית שמונה

חבר הכנסת ת. טובי שאל את שר החקלאות ביום כ"ט בתמוז תשכ"ח (25 ביולי 1968):

המועצה המקומית של קריית שמונה קובלת על חוסר היענות מצד מינהל מקרקעי ישראל להקצות שטח למזבלה. המזבלה במקומה הנוכחי מהווה מטרד חמור וסכנה לבריאות הציבור.

הגני לשאול את כבוד השר:

1. מדוע לא הוקצה עד היום שטח חדש למזבלה בקריית שמונה?
2. היוקצה שטח למטרה זו, איפה ומתי?

שר החקלאות ת. גבתי:

1. בחודש אפריל שנה זו פנתה המועצה המקומית קריית שמונה למינהל מקרקעי ישראל בבקשה להקצאת

7. לשם יצירת החיסון המונע משתמשים עכשיו בתרכיב "ניו-קסל פרגיות", אשר נתגלה כיעיל בפני הגניף האלים, הגורם למגיפה שהשתוללה בארץ בשנה האחרונה ואשר עדיין לא נעלמה כליל מהארץ.

8. אין ספק שממדי הענף דורשים רופאים נוספים. במיוחד מורגש המחסור ברופאים בשעות חירום, דהיינו כאשר מתפרצות מחלות, אולם מגבלות תקציביות מונעות בעדנו להגדיל את צוות הרופאים.

הוא הדין ביחס לתקציבי מחקר בעופות, אשר אינם מספיקים כדי לפתור את כל הבעיות הצצות ועו-לות בענף זה, לאו דווקא בתחום הדברת המחלות.

איגנו מקבלים את הטענה כי החיסון המונע חלש מדי. החיסון בתרכיב "ניו-קסל פרגיות" הוכיח כאמור את יעילותו, והשירותים הווטרינריים מפקחים ועוקבים בעירנות אחר יעילות התרכיבים שבשימוש.

ואשר לטענה שהיתה הונחה במתן החיסון המונע, - זוהי גם טענת השירותים הווטרינריים כלפי החקלאים. מדרכי העופות והרופאים הווטרינריים עושים כל שביכולתם בשביל שהלולים יקפדו במתן החיסון המונע.

5. תנאי ההרשמה לשיכון בגבעת המבחר שבמזרח ירושלים

חבר הכנסת מ. ת. שטרן שאל את שר החקלאות ביום ל' בתמוז תשכ"ח (26 ביוני 1968):

מינהל מקרקעי ישראל הכריז על הרשמה לשיכון בגבעת המבחר שבמזרח ירושלים ודרש מכל גרשם להפקיד בידי מינהל מקרקעי ישראל סכום של 1,600 ל"י, עד אשר יוגרלו 400 המקומות בין הגרשמים.

אלפי אזרחים, וביניהם זוגות צעירים, חיילים ומעוטי יכולת, הוכרחו להיכנס מראש להוצאות ניכרות ולהפסדי ריבית, וכן לקששים לא-מועטים, כדי להשיג פקדון ל-1,600 לירות, בעד שרובם אין בכלל סיכויים להיות בין המוגרלים, כי בסך-הכל הוקצו רק כמה מאות יחידות לכל הגרשמים.

רצוני לשאול את כבוד השר:

1. במה מוצדקת הדרישה לפקדון כה גבוה, המת-בטא במיליוני לירות, שנמצאים בידי מינהל מקרקעי ישראל, בלי שיובטח שהמשלמים יזכו בכלל לשיכון?
2. האם מוכן כבוד השר לברר את האפשרות של הגדלת מספר היחידות המוקצות, כדי שחלק גדול ככל האפשר של הגרשמים שהפקידו את הסכום של 1,600 ל"י יוכלו להגיע לאפשרות שיכון, דווקא במזרח ירושלים?

3. האם הובטח שסכום הפקדון יוחזר בהקדם האפשרי לאלה אשר לא זכו להקצאת יחידת שיכון?
4. היחזיר מינהל מקרקעי ישראל לגרשמים, שלא זכו לשיכון, את הריבית בעד התקופה שהכספים היו מופקדים בידי המינהל?

שר החקלאות ת. גבתי:

1. סכום הפקדון נקבע כסכום דמי התכירה הרא-שונים אשר כל משתכן יצטרך לשלם בעד המגרש. ההחלטה על סכום הפקדון נתקבלה על-ידי ועדה מיו-חדת, שנתמנתה לכך על-ידי מועצת מקרקעי ישראל.

2. אם כן — האם ידע השר על פעולה זו של חברת "תנובה"?

3. מה נעשה כדי למנוע להבא הישנות מקרים דומים כלפי עיירות פיתוח וישובים קטנים?

שר-החקלאות ת. גבתי:

1. לא. הידיעה אינה מדויקת. בסוף חודש יולי הפסיקה חברת "תנובה" למכור תוצרת חקלאית באשראי למועצה המקומית חצור, לאחר שחובה של זו ל"תנובה" הגיע לסך של 13,600 ל"י בעד קניית במשך חמישה חודשים בערך. וזה לאחר שפנייתיה של "תנובה" למועצה המקומית בחצור בבקשה לקבוע הסדר תשלומים לא נענו. עם זאת, נמשכה המכירה במוזמנים ללא כל הפסקה.

2. לא. עניין זה לא הובא לידיעתו, משום שחברת "תנובה" היא קואופרטיב עצמאי של היצרנים, שאינו כפוף לשום גורם ממשלתי ביחס לעסקותיו המסחריות עם לקוחות, ואף אינו חייב לשאת בהפסדים אשר יוטלו בהכרח על שכמם של החקלאים.

למרות האמור לעיל הגיעה "תנובה" לידי הסדר עם המועצה המקומית חצור לסילוק החוב ולתשלום חודשי בעד הקניות של אותו חודש, והספקת התוצרת באשראי חודשה ביום 1 בספטמבר 1968.

3. אין בידי כל אמצעי לכפות על משווקי תוצרת חקלאית להמשיך ולמכור תוצרת באשראי למוסדות וגופים מוניציפליים המעכבים את תשלום חובותיהם.

10. משא'ומתן מטעם המועצה לשיווק פרי הדר עם חברות סמנות

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוליו שאלה את שר החקלאות ביום י"ב באב תשכ"ח (6 באוגוסט 1968):

בדו"ח מבקר המדינה על המועצה לשיווק פרי הדר, כפי שפורסם בעתון "ידיעות אחרונות" מיום 26 ביולי 1968, נאמר: "נמצא שלפחות שניים מחברי הוועדה המרכזת של המועצה לשיווק פרי הדר נושאים-ונותנים עם חברות הספנות. הם בעצמם מנהלי סוכנות ימית, וקיימת אפשרות בעלת משקל של ניגוד אינטרסים בין חברים אלה".

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם עובדה זו, שיש בה לפחות פגם אסתטי, היתה ידועה לז?

2. אם כן — הניקוט כבוד השר באמצעים למניעת המשך תופעה זו?

שר-החקלאות ת. גבתי:

1. כן. בתקופה שאליה התייחס דו"ח מבקר המדינה היו בוועדה המרכזת של המועצה לשיווק פרי הדר שני חברים ציגיו חברת "פרדס סינדיקט", שהיא הבעלים של סוכנות ימית. אולם רק אחד מהם הוא גם מנהל של אותה סוכנות. "פרדס סינדיקט" היא אגודה שיתופית של פרדסנים, המיוצגת במועצה לשיווק פרי הדר, ואחד משני החברים הנ"ל מכהן בתפקיד תפקידו ב"פרדס סינדיקט", כמנהל הסוכנות הנ"ל.

שטח חדש למזבלה. מינהל מקרקעי ישראל דרש מהמועצה כי תמציא המלצה מטעם משרד הבריאות להקצאת השטח המבוקש למטרה הנדונה, וכן הסכמת הוועדה המחוזית לתיכנון ובנייה.

משרד הבריאות הודיע על התנגדותו להקמת מזבלה בשטח המבוקש, בהיותו גובל במפעלי תעשייה המעסיקים מאות עובדים.

2. מינהל מקרקעי ישראל יהיה מוכן להקצות מיד כל שטח מתאים אשר יומלץ על-ידי הרשויות המוסמכות.

8. שיפור טיב המים המסופקים לאור-יהודה

חברת-הכנסת ת. טובי שאל את שר החקלאות ביום י' באב תשכ"ח (1 באוגוסט 1968):

לשכת הבריאות המחוזית פנתה ל"מקורות" בבקשה לשפר את איכות מי השתייה המסופקים לאור-יהודה, מאחר שהמים המסופקים לעיר זו הם מאיכות גרועה, בלתי-טעימים ומלווים ריחות.

הנני לשאול את כבוד השר:

1. מדוע טיב המים המסופקים לאור-יהודה הוא מאיכות גרועה?

2. אילו צעדים עומדים לנקוט כדי להבטיח שיפור מי השתייה המסופקים לאור-יהודה?

שר-החקלאות ת. גבתי:

1. רק כמחצית מכמות המים המסופקת לאור-יהודה באה מהמוביל הארצי. במים אלה, שהם מים עיליים הנשאבים מהכנרת וזורמים בחלק מהדרך בתעלות פתוחות, מופיעות לעתים תופעות של טעם וריחות לואי בלתי-רצויים. הסיבה לתופעות אלה היא התפתחות של מיקרואורגניזמים שונים, אשר עדיין אין בידינו פתרון כיצד למנוע את התפתחותם. עם זאת יש לציין, שאין בתופעה זו כדי לפגוע בבריאות ציבור הצרכנים.

2. חברת "מקורות" פועלת לסילוק המטרד הנ"ל בשתי דרכים: א. חקירה מדעית ותיפעולית של התופעה, במטרה להביא לסילוק כולל של המטרד בעתיד הלא-רחוק; ב. הבטחת אספקת מים ממקורות אלטרנטיביים לתקופת הביניים.

כאמור, מקבלת אור-יהודה כבר היום כמחצית ממימיה ממקורות חפשיים מטעם וריחות לואי. בנושא זה עומדת חברת "מקורות" בקשר הדוק עם לשכת הבריאות המחוזית, ובתיאום אתה הוחלט להשלים את חיבור שאר הצרכנים למקור מים אלטרנטיבי תוך שנתיים, במקרה שעד אז לא יימצא פתרון כולל לבעיית הטעם והריח במי המוביל הארצי.

9. עיכוב הספקת תוצרת חקלאית של "תנובה" לחצור עקב פיגורים בתשלומים

חברת-הכנסת א. לין שאל את שר החקלאות ביום י' באב תשכ"ח (1 באוגוסט 1968):

בעתון "מעריב" מיום 29 ביולי 1968 התפרסמה כתבה, בה נאמר כי חברת "תנובה" הפסיקה את הספקת הידקות ותוצרת חקלאית לתושבי חצור, בגלל פיגורים בתשלומים.

רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם הידיעה נכונה?

להיעשות, אינני רואה סיבה מדוע גם המשווקים וגם החקלאים המעוניינים במניעת התפשטות המחלה לא יקפידו על נקיין הכלובים.

במקרה שיתברר שאין מקפידים כנדרש, אשקול את האפשרות לפירסום צו בנדון.

13. הנוהל לגבי נסיעות עובדי מינהל מקרקעי ישראל לחוץ-לארץ

חבר-הכנסת נ. פלד שאל את שר החקלאות ביום י"ג באב תשכ"ח (7 באוגוסט 1968):

בעת דיון בבית-המשפט העליון בעתירה של צעיר ירושלמי, שהוצא מרשימת המשתתפים בהגדרה לדירות שיוקמו בגבעת המכתר, ביקשו כבוד השופטים להביא איש אחראי ממינהל מקרקעי ישראל בפני בית-המשפט העליון. לאחר שהתברר שהאיש הוא בחוץ-לארץ, ביקשו להביא בפני בית-המשפט את הממונה על איכלוס מזרח ירושלים. משנתברר שגם הוא בחוץ-לארץ, נקב כבוד השופט בשמו של פקיד אחר, אך נסתבר שגם הוא בחוץ-לארץ. אז העיר כבוד השופט: "גם השלישי איננו, ובכן, מי מנהל כאן את העניינים? איזו מדינה זו?"

אי לזאת הגני לשאול את כבוד השר:

1. מי מאשר את נסיעות עובדי מינהל מקרקעי ישראל לחוץ-לארץ?
2. האם יש דאגה לכך שיישאר במקום אדם מוסמך ואחראי לניהול העניינים?
3. מה הן המסקנות שייסיק כבוד השר מהערות כבוד השופטים של בית-המשפט העליון?

שר-החקלאות ח. גבתי:

1. דין עובדי מינהל מקרקעי ישראל לגבי נסיעות לחוץ-לארץ במסגרת תפקידם הוא כדין כל עובדי המדינה. כל נסיעה חייבת באישור מוקדם של הוועדה הבין-משרדית לנסיעות עובדי מדינה לחוץ-לארץ.

2. כן, וכך היה גם בעת שהתקיים הדיון בבית-המשפט העליון בקשר להגדרת המגרשים בגבעת המכתר. כל העובדים הבכירים של מינהל מקרקעי ישראל היו באותו זמן בארץ. פרט למנהל המינהל, ששהה בחוץ-לארץ בשליחות מיוחדת של חברת תה"ל ואשר לתקופת העדרו מונה לו ממלא-מקום.

3. לאור האמור לעיל אינני רואה מקום להסקת מסקנות או לשינוי הנהלים הקיימים.

14. דרישה לבטל את ההצעה לחשיפת שימורי דגים ליבוא מתחרה מחוץ-לארץ

חבר-הכנסת א. חביבי שאל את שר החקלאות ביום א' בחשוון תשכ"ט (23 באוקטובר 1968):

מועצת איגוד הדייגים, שהתכנסה בראשית החדש בחיפה, פנתה לממשלה בדרישה להסיר מסדרי-יומה את ההצעה לחשוף את שימורי הדגים ליבוא מחוץ-לארץ.

הגני לשאול את כבוד השר:

1. העומדת הממשלה להחליט על חשיפת שימורי הדגים?
2. אילו נזקים ייגרמו לדיג הישראלי אם יוחלט על חשיפת שימורי הדגים?

2. לפני שנתיים הוחלט, שהמשא-ומתן עם חברות הספנות יתנהל על-ידי הנהלת המועצה בלבד, ולא על-ידי הוועדה המרכזת. על כן אין מקום לנקוט באמצעים כלי-שהם למניעת התופעה הנ"ל.

11. שיפור טיב המים המסופקים לאור-יהודה

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמולינו שאלה את שר החקלאות ביום י"ג באב תשכ"ח (7 באוגוסט 1968):

בתשובתן מיום 2 ביולי 1968 לשאלתה שהגשתי לכבודו בעניין טיב המים באור-יהודה, אמרת: "נכון אמנם שמדי פעם מתגלות תופעות של טעם וריח לוואי במי המוביל הארצי, אך הוכח שאין בכך כדי לפגוע בבריאות שותי המים". באותו נושא פורסם בעתון "מעריב" מיום 29 ביולי 1968, שמהנדס התברואה המחוזי מר הפטמן, כתב לחברת "מקורות" על כך, שלשכת הבריאות המחוזית אינה מסכימה שטיב המים המסופקים לאור-יהודה יהיה פגום, ותובעת מחברת "מקורות" לשפר את איכות מי השתייה באור-יהודה. אי לכך אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. המוכן כבוד השר לבדוק את הבעיה מחדש לאור עמדתה של לשכת הבריאות המחוזית?
2. המוכנה חברת "מקורות" לפעול להספקת מים לאוכלוסיה של אור-יהודה בטיב מתאים לגורמות של גליון ההדרכה של מכון התקנים הישראלי?
3. אם כן — באילו דרכים נוקטת חברת "מקורות" כדי לשפר את מי השתייה באור-יהודה?

שר-החקלאות ח. גבתי:

ראי תשובתי, שניתנה היום לשאלתה של חברת-הכנסת תופיק טובי בנושא זה.

12. הקפדה על נקיין בכלובי עופות

חברת-הכנסת ר. הקטין שאלה את שר החקלאות ביום י"ג באב תשכ"ח (7 באוגוסט 1968):

בעתון "הארץ" מיום 31 ביולי 1968 התפרסמה כתבה על כך שיש חשש מחידוש מגיפת "ניו-קסל" בלול. הסיבה לכך היא אי-ניקוי כלובי העופות שבהם מסדרים את המשלוח.

יחד עם זאת נאמר, שבלי תיקון בחוק לא ניתן לאלץ את המשווקים להקפיד על ניקוי וחיטוי של הכלובים, למרות שזאת אחת ההוראות החשובות של השלטונות הווטרנריים.

אי לכך אבקש את כבודו להשיבני:

1. האם יש יסוד לחששות הללו?
2. אם בגלל מחדל בחוק אין הקפדה על הנקיין בכלובים — האם מוכן כבוד השר לדאוג לתיקון מעוות זה בחוק?

שר-החקלאות ח. גבתי:

1. ייתכן שאחת הסיבות להתפשטות מגיפת "ניו-קסל" היא חוסר ניקוי וחיטוי מספיקים של הכלובים שבהם משתמשים למשלוח העופות לשווקים ולמשחטות.
2. נעשים נסיונות לרחיצה, ניקוי וחיטוי של הכלובים במספר מקומות מרכזיים. אם יוכח שהדבר ניתן

שר-החקלאות ת. גבתי:

1. לא. אין הודעתו של מזכיר אירגון מגדלי עופות מדויקת. בשנת התיכונן הנוכחית, 1968/69, יגיע יבוא הביצים רק ל-50 מיליון ביצים, ואילו לגבי שנת התיכונן 1969/70 ייתכן שיהיה בתקופה מסוימת מחסור קל בביצים. משרד החקלאות עושה את כל המאמצים שלא תחסרה ביצים.

2. מספר גורמים חברו יחד ליצירת המחסור הזמני בביצי מאכל.

א. בשנת התיכונן 1967/68 הסתכם תיכונן ביצי המאכל ב-970 מיליון ביצים, ולכמות זו הובטחה אף סובסידיה. הביצוע בפועל באותה שנה הגיע ל-997 מיליון ביצים. הצריכה באותה שנה במסגרת השיווק המאורגן הסתכמה ב-830 מיליון ביצים.

עורך הייצור על הצריכה נועד ליצוא. אולם באותה שנה חלה ירידה דראסטית במחירי הביצים בשוקי העולם, ונקבעו גם מכסי מגן על יבוא ביצים לארצות השוק האירופי המשותף.

צידוף מקרים אלה גרם להפסדים גדולים לאוצר המדינה ולחקלאים. לאור עובדות אלה החליט מינהל התיכונן לצמצם את תיכונן ביצי המאכל לשנת 1968/69 ולהעמידו על 870 מיליון במסגרת הסובסידיות, ועוד 50 מיליון ביצים ללא סובסידיות ועל אחריות המגדל, לים, אשר התנגדו לקיצוץ החירף במכסות.

ב. בסתיו ובחורף בשנה שעברה ובאביב השנה השתוללה בארץ מגיפת "ניו-קסל", אשר פגעה בחלק ניכר מהמשקים, ועקב זאת חודשו להקות ההטלה רק באופן חלקי. עובדה זו נתנה אותותיה בסתיו 1968, כאשר ייצור הביצים בפועל היה נמוך מהמתוכנן, ולפי הערכותינו יסתכם הייצור בפועל בשנת 1968/69 ב-780-790 מיליון ביצים בלבד.

ג. עקב ירידת הרווחיות לחקלאים, מצד אחד, (כפי שהסברתי בסעיף א' לעיל), ועקב מגיפת ה"ניו-קסל", מצד שני, היססו החקלאים לחדש להקות הטלה מעבר לתיכונן במסגרת הסובסידיות, ולכן יוצרו רק מעט מאוד ביצים מתוך 50 מיליון הביצים שהוחלט במינהל התיכונן על ייצורן ללא תשלום סובסידיה.

3. האמצעים שנקט משרדנו להבטחת ייצור הביצים הם:

א. מינהל התיכונן כבר קבע את היקף התיכונן לבי-צי מאכל לשנת 1969/70, ובימים הקרובים אף יחליט על היקף התיכונן לשנת 1970/71. באופן זה יוכלו החקלאים לתכנן בעוד מועד את חידוש להקות ההטלה לשנים הקרובות.

ב. בשיתוף עם מועצת הלול אנו בודקים את רשימת היצרנים אשר לא מילאו את מכסות הייצור שלהם, ללא סיבות מספיקות, ואנו בוחנים את האפשרות להעביר מכסות אלה ליצרנים אחרים, המוכנים והמסוגלים למלא את מכסותיהם.

ג. אנו בודקים גם את האפשרות להנהיג מכסות ייצור מחייבות, דהיינו לחייב בתשלומי קנס יצרנים אשר לא ימלאו את מכסותיהם.

ד. השירותים הווטרינריים מטעם משרד החקלאות עושים כל אשר ביכולתם בשביל למנוע הישנות מגיפת "ניו-קסל".

3. מה תשובת משרד החקלאות לאיגוד הדייגים על פנייתם לבטל את ההצעה לחשוף את שימורי הדגים ליבוא מחוץ-לארץ?

שר-החקלאות ת. גבתי:

1. במסגרת ההצעות לביטול ההגנה האדמיניסטרטיבית ולחשיפה ליבוא מתחרה מחוץ-לארץ, הציע משרד המסחר והתעשייה לדון גם בחשיפת שימורי דגים. עדיין לא סוכמו הדיונים בנושא.

2. היות ולא הוחלט על החשיפה ותנאיה, אין אפשרות לקבוע מה הנזק שייגרם לדיג הישראלי, אם ייגרם בכלל.

3. אנו דנים עתה עם משרד המסחר והתעשייה על ההצעה.

15. הקמת רפתות בבית-יוסף ובירדנה

חבר-הכנסת א. חביבי שאל את שר החקלאות ביום א' בחשוון תשכ"ט (23 באוקטובר 1968):

תושבי בית-יוסף וירדנה קובלים על סחבת בקיום ההבטחות בדבר הוספת ענף רפת חלב למשקיהם.

הנני לשאול את כבוד השר:

1. מדוע חלה סחבת בעניין הוספת ענף רפת חלב למשקי בית-יוסף וירדנה?

2. מתי תקויים הבטחת המוסדות להוסיף ענף רפת חלב למשקי ירדנה ובית-יוסף?

שר-החקלאות ת. גבתי:

1. אין כל סחבת בעניין. ועדת המכסות של משרד החקלאות עומדת לאשר בימים הקרובים הקצאת מכסות חלב בכמות של 375,000 ליטר למושבי בית-שאן, לשנת 1969/70.

הוקמה גם ועדה לתיאום פיתוח מושבי בית-שאן. ועדה זו, המורכבת מנציגי התנועות ההתיישבותיות, המועצה האזורית, הסוכנות ומשרד החקלאות, בוחנת את אפשרויות הפיתוח בכל ישוב ובכל משק, ובהתאם להמלצותיה יוקצו המכסות ויוקמו הרפתות ביישובים.

2. בשבועות הקרובים תסיים ועדת התיאום את פעולת התיכונן ומיד לאחר מכן תיגש המחלקה להת-יישבות לביצוע ההמלצות.

16. מניעת מחסור בביצים

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמולינו שאלה את שר החקלאות ביום א' בחשוון תשכ"ט (23 באוקטובר 1968):

בעתון "דבר" מיום 17 באוקטובר 1968 מודיע: "במועצה הארצית של 'תנובה' מסר מזכיר אירגון מגדלי עופות, מר ד. גרסטן, כי בשנה הבאה יהיה מחסור של 80 מיליון ביצים, מאחר שחידוש הלהקות מפגר בחודשים האחרונים לעומת התיכונן".

נוכח העובדה שיבוא ביצים מחוץ-לארץ גורם להוצאות גדולות במטבע חוץ, ובהתחשב בכך שהלול מהווה אחד ממקורות ההכנסה של המשק החקלאי - רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם ההודעה שנמסרה תואמת את המציאות?
 2. אם כן - מה הן הסיבות שגרמו לכך?
 3. אילו אמצעים ינקוט משרד החקלאות על מנת להתגבר על הפיגור?

שרי החקלאות ח. גבתי:

1. בשנים הראשונות לאחר קום המדינה נוסדו 15 חוות חקלאיות פרטיות על קרקע הלאום. בחוות אלה עסקו ועוסקים ברוב ענפי החקלאות המקובלים, ובמיוחד פרדסים, כרמים, עצי פרי נשירים, פלחה, גדולי תעשייה, ירקות, צאן ובקר לבשר.

2. בסך-הכל עמדו לרשות החוות הללו כ-47,000 דונם קרקעות ומכסה שנתי של כ-12.2 מיליון מ"ק מים. 3. מתוך 15 החוות הללו חוסלו או צומצמו או שהועברה הבעלות עליהן — 4 חוות, והן "נחלאות", "מגל", "חוות מרים" ו"זמורות".

4. א. חוות "נחלאות" שבצפון נוסדה למעשה כישוב שנועד להיות מאוכלס בעובדי הסוכנות היהודית ומשרד החקלאות, ואולם הנסיון ההתיישבותי הנ"ל נכשל, וקרקעות "נחלאות" ניתנו ועובדו במרכז, במימון של המתיישבים הפוטנציאליים.

לפני כשנתיים החלטתי להוציא מרשות החווה הנ"ל את שטחי הבעל שנמסרו לישובי הסביבה להשלמת המש- בצות החקלאיות. לגבי שטח השלחין, שרובו נטוע כרם ועצי פרי נשירים, קיים חוזה חכירה לזמן ארוך עם מינהל מקרקעי ישראל.

ב. חוות "מגל" שבדרום התפרקה לפני מספר שנים, וזכויות המשקיעים בחווה נמכרו לחברת "רסקו" ולקבוצת יבנה. לאחרונה מתנהלים דיונים בין המחלקה להתיישבות לבין חברת "רסקו" לרכישת זכויותיה של האחרונה בחווה, על מנת לחלק את קרקעותיה לישובי הסביבה.

ג. חוות "זמורות" שבדרום, שהוקמה על-ידי משקי- עים מחוץ-לארץ, התפרקה לפני מספר שנים וזכויותיה נרכשו על-ידי המחלקה להתיישבות. חלק מקרקעותיה חולק לישובים ועל חלק ניטע פרדס, שאף הוא יועבר, עם היכנסו לפורות, לידי ישובי הסביבה.

ד. חוות "מרים" שבדרום הוקמה על-ידי משקיע יהודי מצרפת. לאחרונה החליט המשקיע הנ"ל למכור את זכויותיו בחווה הנ"ל לאירגוני הקניות של תנועת המושבים ושל המושבים הדתיים בדרום.

5. לכל החוות הנ"ל חוזה חכירה לזמן ארוך עם מינהל מקרקעי ישראל.

כל עוד יעבדו החוכרים הנוכחיים את החוות הללו, ימשיכו החוות להתקיים. בכל מקרה שהחוכרים מבק- שים להעביר את זכויותיהם בחוות לבעלים חדשים, עליהם לקבל את הסכמת מינהל מקרקעי ישראל.

19. שמירה על כללי הנוהל בהקצאת מגרשים מטעם מינהל מקרקעי ישראל

חבר-הכנסת מ. ידיד שאל את שר החקלאות ביום ב' בחשון תשכ"ט (24 באוקטובר 1968):

בעתונות פורסם, כי מינהל מקרקעי ישראל מחלק מגרשים בנזל וללא מכרז, ובין היתר נקבו בשמו של מר משה מן, המנהל הכללי של בנק "טפחות", הבנק הממשלתי למשכנתאות, שביקש להקצות לו מגרש לבניית בית בשכונת טלביה שבירושלים, וברור שמנהל מקרקעי ישראל חרג מן ההוראות והעניק לו את המגרש כאמור ללא מכרז ובמחיר זול.

17. הקצבות לפיתוח החקלאות בשטחים המוחזקים

חבר-הכנסת ש. רוזן שאל את שר החקלאות ביום א' בחשון תשכ"ט (23 באוקטובר 1968):

ביום השדה לחקלאים משומרון ויהודה, שנערך בימים אלה בכפר טובאס, הודיע המנכ"ל של משרד החקלאות בין היתר, כי תקציב מטה החקלאות של הגדה מגיע ל-2.5 מיליון לירות ותקציב הפיתוח מגיע ל-1 מיליון לירות. סך 10 מיליון לירות מוקצב להלוואות.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם הידיעה נכונה ומדויקת?
2. מהו התקציב המקביל להדרכה, פיתוח והלוואות לרצועת עזה?
3. לאילו מטרות ובאילו תנאים מוקצבות ההלוואות בסך 10 מיליון לירות?

שרי החקלאות ח. גבתי:

1. הידיעה אינה מדויקת.

התקציב הרגיל למטה החקלאות ביהודה ובשומרון מסתכם ב-3,450,000 לירות, מזה 2,900,000 לירות הוצאות המנגנון המקומי ו-550,000 לירות הוצאות המנגנון הישראלי. בנוסף לכך מיועד סך 620,000 לירות לביצוע סקרים ומחקרים חקלאיים באזור ועוד סך 1.5 מיליון לירות מיועד לפיתוח מקורות מים — בעיקר קידוחים חדשים, איחוז מעינות, וכן הלוואות למפעלי מים קיימים חקלאיים ועירוניים.

2. התקציב הרגיל למטה חקלאות רצועת עזה וצפון סיני מסתכם ב-990,000 לירות, מזה 630,000 לירות הוצאות המנגנון המקומי (בעיקר הדרכה) ו-360,000 לירות הוצאות המנגנון הישראלי.

בנוסף לכך מוקצב סך 505,000 לירות לביצוע סקרים ומחקרים חקלאיים באזור.

3. הממשלה הגיעה להסדר עם הבנקים על העמדת סכום של 10 מיליון לירות למתן הלוואות לחקלאות ולתעשייה.

בחקלאות ניתנו בעיקר הלוואות להון חוזר, למימון רכישת דשנים, זרעים, ועיבוד פרדסים. ההלוואות ניתנות ב-10 אחוז ריבית ללא הצמדה.

18. נתונים על חוות חקלאיות בבעלות פרטית

חבר-הכנסת ש. רוזן שאל את שר החקלאות ביום א' בחשון תשכ"ט (23 באוקטובר 1968):

בשנים הראשונות לאחר קום המדינה נוסדו בעזרת הממשלה מספר חוות חקלאיות בבעלות פרטית.

אודה לכבודו אם ישיבני:

1. כמה חוות חקלאיות פרטיות נוסדו ואילו?
2. מה השטחים שהוכרו להן ומה מכסות המים שהוקצו להן?
3. כמה מהן קיימות עדיין כיום, כמה ואילו חוות חוסלו?
4. מה היו הגורמים שהביאו לחיסול החוות הנ"ל, לדעת השר?
5. מהו העתיד הצפוי לחוות הפרטיות הנותרות?

אודה לכבוד השר אם ישיבני :

1. האם הידיעה נכונה?

2. במקרה שהידיעה נכונה — האם הוקמה ועדה

לחקור את העניין, ואם לא הוקמה — מדוע לא הוקמה?

3. אם הוקמה ועדת חקירה — מה היו התוצאות

והמסקנות שלה?

4. כמה מקרי חריגה כאלה היו ומה המסקנות לגבי

חריגה חמורה זו?

5. מה בדעת השר לעשות כדי להבטיח שלא

יישנו מקרים דומים בעתיד?

שר-ההקלאות ח. גבתי :

1. הידיעה אינה נכונה. המגרש למד משה מן

הוקצה לפי החלטת ועדת-המשנה לשיחור ממכרים,

מטעם מועצת מרקעי ישראל.

מחיר המגרש נקבע על-ידי השמאי הממשלתי.

2. מכיוון שהידיעה אינה נכונה, ומכיוון שהוברר

לי שמינהל מרקעי ישראל נהג כשורה ובהתאם לנוה-

לים הקבועים, לא ראיתי לנכון למנות ועדה לחקירת

העניין.

3. כאמור, לא הוקמה ועדת חקירה.

4. כאמור, לא היתה כאן כל חריגה מנוהלי הטיפול

הקבועים. לא ידוע לי על שום מקרה חורג אחר.

5. נוהלי העבודה הקבועים של מינהל מרקעי

ישראל, המסתמכים על החלטות מועצת מרקעי ישראל

ועל ועדות וועדות-משנה שנתמנו על ידה, מבטיחים

מניעת מקרים חוזרים.

20. מניעת זיהום המים במוביל הארצי**חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר ההקלאות ביום ח'****בחשון תשכ"ט (30 באוקטובר 1968) :**

משדיר טלוויזיה, שנתקיים ביום 24 באוקטובר

1968, הנני למד כי לים כינרת מוזרמים שפכים המביאים

לזיהום מי המוביל הארצי.

הנני מבקש לדעת :

1. האם הידיעה הנ"ל נכונה?

2. אילו פעולות נקט ונוקט נציב המים למניעת

זיהום מי המוביל הארצי בעקבות הזרמת שפכים למימי

הכינרת?

שר-ההקלאות ח. גבתי :

1. הידיעה נכונה.

2. זה מספר שנים שהוחל בהסדרת הביוב בישו-

בים אשר מסביב לאגם הכינרת.

הבעיה הוסדרה במדבית הישובים הקטנים. עתה

מתרכז המאמץ בהסדר ביוב טבריה. נעשות כל ההכ-

נות הדרושות להקמת גוף מיוחד במסגרת איגודי

הרשויות המקומיות במקום, שתפקידו יהיה שמירת

אגם הכינרת מזיהום.

היו"ר ק. לון :

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש) :**כבוד השר, האם אני למד מכם, שכרגע כל השפ-****כים של טבריה נשפכים למוביל הארצי?****שר-ההקלאות ח. גבתי :**

לא למוביל הארצי. אינני יודע אם כל השפכים

או חלק מהשפכים של טבריה נשפכים לים כינרת.

21. העברת יחידות של משרד ההקלאות**מתל-אביב לירושלים****חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמזלינו שאלה את שר****ההקלאות ביום ח' בחשון תשכ"ט (30 באוקטובר 1968) :**

בעתונות פורסם, שוועד עובדי משרד ההקלאות

בירושלים מסר שבשנים האחרונות פחת מספר עובדי

משרד ההקלאות, העובדים בירושלים, מ-250 ל-80

(מתוך 2000 עובדי המשרד בסך-הכל).

בהתחשב במדיניות המוצהרת של הממשלה,

שיש לעשות מאמצים להעברתם של משרדי הממשלה

לירושלים — רצוני לשאול את כבוד השר :

1. האם הפירסום בעתונות תואם את המציאות?

2. האם הועברו בשלוש השנים האחרונות אגפים

ויחידות מירושלים לתל-אביב?

3. אם כן — מה היו הסיבות לכך?

4. האם קיימת תכנית להעברת יחידות ואגפים

מהשפלה לירושלים?

5. אם כן — אילו יחידות יועברו בשנה הקרובה

ומה מספר העובדים שיעבירו?

שר-ההקלאות ח. גבתי :

1. לא. הפירסום בעתונות אינו תואם את המציאות.

מצבת העובדים במשרד בירושלים בשנים האחרו-

נות היתה כלהלן: 1958 — 159 עובדים; 1965 —

141 עובדים; 1968 — 137 עובדים.

במשך השנים בוטלו, מטעמי צימצום וייעול, מספר

רב של משרות בכל יחידות משרד ההקלאות, ובי-

ניהן מספר משרות בירושלים.

2 ו-3. לא. בשלוש השנים האחרונות לא הועברה

שום יחידה מירושלים לתל-אביב.

4. קיימת תכנית מוסכמת עם הוועדה לאיכלוס

ירושלים במשרד ראש הממשלה להעברת מספר

יחידות מהשפלה לירושלים.

5. סוכם עקרונית על העברת 5 יחידות מתל-

אביב לירושלים, ומספר העובדים המתוכננים להעברה

נע בין 200 ל-240.

בינתיים מתעכבת ההעברה עקב מחסור בדיו

מתאים, הן למשרדים והן לעובדים.

22. מקרה של זריקת דגים לים**חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמזלינו שאלה את שר החק-****לאות ביום ח' בחשון תשכ"ט (30 באוקטובר 1968) :**

בחדשות "קול ישראל", בליל שבת 25 באוקטובר

1968, נמסר שדייגי ממכורת זרקו לים שש טונות דגים

כתוצאה מחוסר היכולת לשווקם בעקבות הצפת השוק

בדגים מעזה.

רצוני לשאול את כבוד השר :

1. האם הידיעה ששודרה ב"קול ישראל" תואמת

את המציאות?

2. האם קיים עודף מתמיד של דגים?

חוברת ח', ישיבה שמ"ו

— שאלות ותשובות (ארבלי-אלמוזלגו, גבתי, מיקוניס, לוי, פלד, דיין, ש. רוזן, י. תמיר, כהן-צידון) —

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלות 1—3: משכורתם של חיילי חובה, המשר-תים ביחידות שדה או בשטחים המוחזקים, הועלתה ביום 1 ביוני 1968 ב-12 ל"י לחודש.

26. הקמת מפעל להתכת נחושת ברצועת עזה

חבר-הכנסת ש. רוזן שאל את שר הבטחון ביום ט"ו באב תשכ"ח (9 באוגוסט 1968):

בעתון "הארץ" מהיום התפרסמה ידיעה, כי ועדת המנכ"לים החליטה על הקמת מפעל להתכת נחושת, שיוקם בעזה או באל-ערש. תנאי מרכזי להקמת מפעל זה, שיעסיק 40 מקומיים, ש-72,5% מהפדיון שלו יימסרו לשלטונות הממשל הצבאי.

אבקש את כבודו להשיבני:

1. הנכונות ומדיניות ידיעות אלה?
2. על-ידי מי יוקם המפעל המתוכנן ומי יהיו בעליו?
3. כיצד יובטחו האינטרסים של הממשל הצבאי במפעל זה?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: הידיעה נכונה, אם כי אינה מדויקת. הממונה על הרכוש הנטוש, ולא הממשל הצבאי, ייהנה מהרווחים.

- 2: לשאלה 2: על-ידי קבוצת משקיעים ישראליים שזכתה במכרז.
- 3: לשאלה 3: על-ידי פיקוח מלא על כל שטחי הפעילות של המפעל.

27. שינויים באירגון המצעד השנתי של צה"ל

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הבטחון ביום כ"ג באלול תשכ"ח (16 בספטמבר 1968):

ב-29 במאי 1968 השיב לי השר על שאלתה בעניין המצעד השנתי של צה"ל, וניתן היה להבין מהתשובה שהאפשרות לשינוי במסורת המצעדים "תיבדק בבוא העת".

בקשר לג'ל אודה לשר אם ישיבני:

1. האם גדונה השאלה?
2. אם כן — מה הוחלט לגבי המצעד הבא ואירגון המצעדים בכלל?
3. האם הצעת הרמטכ"ל, לשלב ב"צעדת האביב" את צה"ל באופן פעיל יותר, היא בת-ביצוע?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלות 1—2: הממשלה דנה בעניין ביום 1 בספטמבר 1968 והחלטתה פורסמה ברבים. לשאלה 3: טרם נבדקה.

28. הסדר להסעת חיילים

חבר-הכנסת ש. כהן-צידון שאל את שר הבטחון ביום כ"ה באלול תשכ"ח (18 בספטמבר 1968):

לאחרונה נעשו נסיונות על-ידי שלטונות צה"ל להסעת חיילים במשאיות בימי א' ו-ו', על מנת להקל יציאת החיילים מבסיסיהם ושובם אליהם. מצד אחד,

3. אם כן — מה הן הסיבות לכך?

4. האם נעשו צעדים לחלוקת עודף הדגה לנוקסי הסעד במקום לזרוק אותו הימה?

שר-החקלאות ח. גבתי:

1. הידיעה אינה מדויקת. אמנם בחודש אוקטובר זרקו דייגי המכמורת לים כ-6 טונות דגים, אך פעולה זו לא נעשתה מחוסר היכולת לשווקם עקב הצפת השוק בדגים מעזה, אלא משום שבשלל הופיעו כמויות גדולות של דגים קטנים מתחת לסטנדרד המקובל.

2 — 3. לא.

4. לא. משום שאין עדפי דגים.

23. מניעת מחסור בביצים

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר החקלאות ביום י"ד בחשוון תשכ"ט (5 בנובמבר 1968):

אודה לכבוד השר אם יואיל להשיבני:

1. בכמה הסתכם השנה יבוא הביצים מחוץ-לארץ?
2. האם צפוי מחסור בביצים גם בשנה הבאה?
3. אם כן — בכמה מסתכם המחסור הצפוי?
4. מה עושה משרד החקלאות להגברת ייצור הביצים?

שר-החקלאות ח. גבתי:

ראה תשובתי, שניתנה היום לשאלתה של חברת-הכנסת שושנה ארבלי-אלמוזלגו בעניין זה.

24. מניעת מחסור בביצים

חבר-הכנסת ד. לוי שאל את שר החקלאות ביום ד' בכסלו תשכ"ט (25 בנובמבר 1968):

במועצת הכפרים של "האיחוד החקלאי" הושמעה ביקורת חריפה נגד תיכנון ייצור הביצים. באותה ישיבה טענו, שהמחסור בביצי מאכל, ששרד לפני החגים, היה תוצאה של מחדלי מועצת הלול.

אודה לשר אם ישיבני:

- א. מה היו גורמי המחסור בביצים לפני החגים?
- ב. אם מחסור זה נבע כתוצאה מתיכנון לקוי — מה יש בדעתך לעשות למניעת הישנות ליקויים כגון אלה?

שר-החקלאות ח. גבתי:

ראה תשובתי, שניתנה היום לשאלתה של חברת-הכנסת שושנה ארבלי-אלמוזלגו בעניין זה.

25. העלאת המשכורת לחיילים

חבר-הכנסת נ. פלד שאל את שר הבטחון ביום ט"ז בסיון תשכ"ח (12 ביוני 1968):

הריני מתכבד לשאול:

1. האם סוכמה עמדת הממשלה בעניין העלאת משכורתם של המשרתים בשירות חובה?
2. אם כן — מה הסיכום?
3. האם נתקבל הסיכום בתיאום עם שלטונות צה"ל?

התנהל משא-ומתן עם "אגד" כדי לברר אפשרויות שונות להסעת חיילים.

כבוד השר מתבקש להשיבני:

1. הנכון האמור לעיל?
2. אם כן — מה הן המסקנות לנסיונות הנ"ל?
3. מה העלה הבירור עם "אגד" בקשר להסעת החיילים?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: התשובה חיובית.

לשאלה 2: הבירורים שנעשו על-ידי צה"ל העלו, כי יש מקום להסדר עם רכבת ישראל בדבר הסעת חיילים בסוף כל שבוע ושהוצאות הנסיעה תכוסנה על-ידי צה"ל.

הסדר זה נבחן עתה מעשית ומניחים שיעלה כמיל-יון לירות לשנה. זאת בנוסף להוצאות הנסיעה המוע"נקות לחייל היוצא לחופשה מוגדרת, כמקובל עד עכשיו.

לשאלה 3: לא נמצא הסדר כולל להסיע את החיילים במכוניות "אגד", גם בגלל בעיות טכניות מסובכות וגם בגלל בעיות תקציב (תוספת של 12 מיליון לירות).

29. גיוני מעשי הטרור של ערבים

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הבטחון ביום כ"ג בתשרי תשכ"ט (15 באוקטובר 1968):

אחרי מעשה המיקוש בירושלים ("ליל הרימונים") ובתחנת האוטובוסים בתל-אביב היו גילויים שבהם הביעו נכבדי האזרחים בשטחים המשוחררים וראשי ציבור את מורת רוחם ממעשי הטרור ואף גינום.

אודה לשר אם ישיבני:

1. האם נכון הדבר שערביים בעלי עמדה ציבורית ונציגותית מחו נגד התופעות שציניתי לעיל?
2. אם כן — מי ומי היו המגלים דעתם נגד הפגיעה באוכלוסיה אזרחית על-ידי הנחת מוקשים וכ"ז?
3. באילו דרכים בא הדבר לידי ביטוי?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: במקרים בודדים — כן.

לשאלה 2: ראש עיריית חברון וקבוצה מנכבדי העיר, וכן מוכתרים של הכפר תלחול.

לשאלה 3: בראיון ב"קול ישראל".

30. תביעת מיצויים על גרימת נזקים לבתים ביריחו

חבר-הכנסת א. חביבי שאל את שר הבטחון ביום א' בחשוון תשכ"ט (23 באוקטובר 1968):

"דבר" מיום 18 באוקטובר 1968 מסר, כי "תביעה לפיצויים על שימוש בבתים ביריחו וגרימת נזקים הוגשה בימים אלו לממשל הצבאי על-ידי קבוצת נכבדים ברמאללה, מזרח ירושלים ובית-לחם".

הנני לשאול את כבודו:

1. הקיבלו שלטונות הממשל הצבאי תביעה לפיצויים על שימוש בבתים ביריחו וגרימת נזקים בהם?
2. באילו נסיבות נגרמו הנזקים?
3. הישולמו פיצויים, מתי ובאילו תנאים?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: התשובה חיובית.

לשאלות 2-3: קצין תובענות שליד מפקדת אוזר יהודה ושומרון בודק התביעה.

31. חקירת תלונות על הכאת אנשים בעת העוצר ברמאללה

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר הבטחון ביום י"ד בחשוון תשכ"ט (5 בנובמבר 1968):

בידיעה שנתפרסמה ב"מעריב" של יום 3 בנובמבר 1968 נמסר, כי מר חמדי כנען בדק ברמאללה תלונות על הכאת תושבים בזמן העוצר שהתקיים ברמאללה בשבוע שעבר.

בהמשך הידיעה נאמר, כי ראש עיריית שכם שלח לשר הבטחון מברק הכולל את שמות האנשים המתלוננים ופרטי התלונות.

עוד נמסר, כי כ-300 נכבדים משכם שלחו לפני מספר ימים לאו"ם עצמות מחאה והעתק ממנה נשלח למושל יהודה ושומרון.

שאלותי הן:

1. האם הידיעה הנ"ל נכונה?
2. אם היא נכונה —
- א. האם נחקרו התלונות הנ"ל?
- ב. מה העלתה החקירה?
- ג. האם בעקבות החקירה ננקטו הליכים משמעתיים כלשהם, ואם כן — כלפי מי?
3. מה היה תוכן העצומה הנ"ל?
4. אם הכילה תלונות —
- א. האם נחקרו התלונות?
- ב. אם נחקרו — מה היו הממצאים?
5. בכל מקרה — על-ידי מי נחקרו התלונות?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: התשובה חיובית.

לשאלות 2, 4, 5: התלונות נחקרו על-ידי הגורמים המוסמכים בצה"ל.

נמצאו מספר חריגות מההוראות הקבועות וננקטו הליכים משפטיים בודקו.

לשאלה 3: העצומה הביעה מחאה כללית ולא תלונות ספציפיות.

32. חוסר מקלטים באילת

חבר-הכנסת ג. האונר שאל את שר הבטחון ביום ט"ו בחשוון תשכ"ט (6 בנובמבר 1968):

ב-2 בנובמבר הופגזה אילת פעמיים, בהפרש של שעות מספר. בעקבות הפגזה זו, שבמקרה לא גרמה לאבדות בנפש, הוברר כי קיים מחסור חמור במקלטים בנמל הדרומי של המדינה.

שאלותי הן:

1. האם הפגזה זו בוצעה ביזמת אנשי "פתח" והאם יש הוכחות כי שלטונות ירדן וצבאה סייעו להם בכך?

הריני מתכבד לשאול :

1. האם הידיעה הג'ל נכונה?

2. אם כן — מהו הקריטריון המאפשר למנהיגים ערביים מירושלים ומהגדה המערבית, אשר הוגלו לעבר הירדן, לחזור לבתיהם?

3. האם השלטונות האחראיים מוכנים לשקול מתן רשות למנהיגים אחרים לחזור לבתיהם בירושלים ובשטחים תחת שליטת ישראל בהתאם לאותה גישה?

שר-הבטחון מ. דיין :

לשאלה 1 — אינני יודע על כך דבר.

לשאלה 2 — אין קריטריון.

לשאלה 3 — השלטונות מוכנים לדון בכל הצעה המקדמת את השלום ואת הפגת המתרחקות.

36. חקירה בעניין האשמה שיוחסה**לאחוז פיקוד המרכז****חבר-הכנסת ת. טובי שאל את שר הבטחון ביום ד'**
בכסלו תשכ"ח (25 בנובמבר 1968) :

בשבועון הבריטי "פיס ניוז" (27 בספטמבר 1968) התפרסמה כתבה מאת כתב העתון בתל-אביב, המתניי-
חסת לפרשה הנוגעת לאחוז פיקוד מרכז ר. זאבי. בכתבה
נאמר בין השאר: "ב-1 לספטמבר השנה פנה חבר
הפרלמנט הישראלי מד אורי אבנרי, שהוא גם עורכו
של "העולם הזה", בבקשה להקים ועדת חקירה מטעם
המטה הכללי של צה"ל בעניין האשמות המיוחסות לאחוז
ר. זאבי, מפקד פיקוד מרכז (הגדה המערבית), כי
ירה במו ידיו חמישה לוחמי "אל-פתח" אחרי שאלה
הסגירו את עצמם".

השבועון הבלגי "לה גוש" (26 באוקטובר 1968),
שהעתיק את הכתבה מ"פיס ניוז", פירסם ליד זה את
מאמרו של א. סלפטר ב"הארץ" (22 בספטמבר
1968) "קליפת בונה על דרך הפטרולים" — המבכרים
החבלנים ליהרג ולא להיכנעו" וקשר בין שתי הכתבות.

הנני לשאול את כבוד השר :

1. הידוע כבוד השר על הפירסומים הנוכחים?
2. מה האמת בכל הפרשה?**שר-הבטחון מ. דיין :**לשאלה 1 — אינני יודע על הפירסומים בחוץ-
לארץ, אבל אני יודע על פנייתו של חבר-הכנסת אורי
אבנרי.לשאלה 2 — הנושא נחקר כדת וכדין ונמצא
שהאשמה שהובאה כנגד אחוז פיקוד המרכז אין לה
יסוד.**37. שביתת עורכי-הדין הערביים****בשטחים המשוחררים****חבר-הכנסת ד. לוי שאל את שר הבטחון ביום ו' בכסלו**
תשכ"ט (27 בנובמבר 1968) :

בשכם מקיימים עורכי-הדין שביתה מאז מלחמת
ששת הימים. לאחרונה נפוצו שמועות שלפיהן מתקיימים
דיונים בדבר הפסקת שביתת עורכי-הדין בשכם.

אודה לכבודו אם ישיבני :

2. אילו הן הסיבות של מחסור כה חמור במקל-
טים באילת ואילו אמצעים נקטו כדי לפתור בעיה זו
בקצב מואץ?**שר-הבטחון מ. דיין :**

לשאלה 1 : ההפגזה בוצעה על-ידי אנשי "פתח".

לשאלה 2 : הסיבות הן, כרגיל, תקציביות.

33. סידורים להבטחת שלום של חיירים**ומטיילים בשטחים המשוחררים****חבר-הכנסת ד. לוי שאל את שר הבטחון ביום כ"ז**
בחשוון תשכ"ט (18 בנובמבר 1968) :

אודה לכבוד השר אם ישיבני :

1. מה הם האמצעים שנקטו על-ידי משרד
הבטחת שלום של החיילים והמטיילים בשטחים
המשוחררים?2. האם קיימים סידורים מיוחדים להבטחת
שלום תיירים הנתקעים באזורים אלה בשעות הלילה?**שר-הבטחון מ. דיין :**

לשאלה 1 : הרשויות המוסמכות מביאות לידיעת
חברות התיירות מה הם המקומות שבהם מותר לבקר,
בכפופות לתנאי בטחון מיוחדים. כן מובא לידיעת
הציבור הרחב, באמצעות העתונות והרדיו, הצורך
להצטייד ברשיון לטיולים במקומות שעליהם לא חל
היתר כניסה כללי.

לשאלה 2 : התשובה חיובית.

34. השיקולים למתן רשות לגברת דלינה**שהאבי לשוב מירדן לירושלים****חבר-הכנסת נ. פלד שאל את שר הבטחון ביום ל' בחשוון**
תשכ"ט (21 בנובמבר 1968) :

הריני מתכבד לשאול :

1. מה היו השיקולים של כבוד השר להתיר
לגברת דלינה שהאבי, שגורשה לפני חדשיים לירדן,
לאחר שגילה פעילות עוינת, לשוב לירושלים?2. האם ינקוט כבוד השר במדיניות דומה גם
לגבי מגורשים אחרים?**שר-הבטחון מ. דיין :**

לשאלה 1 — השיקולים היו: הגברת שהאבי פנתה
במכתב בקשה אישית, תוך התחייבות להימנע מכל
פעילות עוינת בניגוד לחוק ומפריעה לסדר הציבורי.
כמו כן ביקשה להתחשב בבעיותיה האישיות המיוחדות.
לשאלה 2 — אם יהיו מקרים דומים, יבוא הדבר
לדיון ולהחלטה בהתאם לנסיבות השונות.

35. מתן רשות לערבים מוגלים לחזור לבתיהם**חבר-הכנסת ע. זועבי שאל את שר הבטחון ביום ל'**
בחשוון תשכ"ט (21 בנובמבר 1968) :

בגליון מספר 1 של העתון "אל-קודס", מיום 19
בנובמבר 1968, היוצא בירושלים בשפה הערבית, הופיעה
כתבה, שבה נאמר כי "מר אנטון עטאללה, חבר 'מג'לס
אל-אעיאי' הירדני, יורשה בקרוב לחזור לירושלים
לאחר שמונעו ממנו שלטונות ישראל לחזור לירושלים
בתחילת השנה עקב ביקור שעשה ברמת-עמון".

— שאלות ותשובות (לוי, דיין); מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת (לוי, ליאור); חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (ייעול שירותי ההתגוננות האזרחית) (לוי, דיין) —

- שר-הבטחון מ. דיין:**
 לשאלה 1 — בכל אזור יהודה ושומרון, אף כי אינה מקוימת באופן מלא.
 לשאלה 2 — התשובה שלילית.
 לשאלה 3 — התשובה חיובית.

1. באילו מקומות בשטחים המשוחררים, פרט לשכם, עדיין שובתים עורכי-הדין?
 2. האם קיימו שלטונות הממשלה משא-ומתן עם עורכי-הדין להפסקת שביתתם?
 3. האם משרדו עדיין מקיים את המדיניות של אי-התערבות בשביתות מסוג זה?

ה. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ק. לוי:

אבקש את מזכיר הכנסת להודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

אבקש את מזכיר הכנסת להודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מזכיר הכנסת ח. ליאור:

ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע כי היום הונחו על שולחן הכנסת:
 לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה — חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (ביטוח מתנדבים לעבור דה בשעת-חירום), תשכ"ט—1968.
 לקריאה שנייה ושלישית — חוק להארכת תוקף

ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע כי היום הונחו על שולחן הכנסת:
 לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה — חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (ביטוח מתנדבים לעבור דה בשעת-חירום), תשכ"ט—1968.
 לקריאה שנייה ושלישית — חוק להארכת תוקף

ו. חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (ייעול שירותי

ההתגוננות האזרחית), תשכ"ט—1968 *)
 (קריאה ראשונה)

היו"ר ק. לוי:

אנחנו עוברים לסעיף ב' בסדר-היום: חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (ייעול שירותי ההתגוננות האזרחית), תשכ"ט—1968, קריאה ראשונה. רשות הדין בור לשד הבטחון.

אנחנו עוברים לסעיף ב' בסדר-היום: חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (ייעול שירותי ההתגוננות האזרחית), תשכ"ט—1968, קריאה ראשונה. רשות הדין בור לשד הבטחון.

שר-הבטחון מ. דיין:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. אני רוצה לבקש מן הכנסת לחוקק חוק אשר יאשר את הארכת תוקף התקנות עד שיתקבל חוק ההתגוננות האזרחית (תיקון מס' 2).

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. אני רוצה לבקש מן הכנסת לחוקק חוק אשר יאשר את הארכת תוקף התקנות עד שיתקבל חוק ההתגוננות האזרחית (תיקון מס' 2).

תקנות-שעת-חירום (ייעול שירותי ההתגוננות האזרחית), תשכ"ז—1967, פורסמו ברשומות ביום 5 ביוני 1967, דהיינו ביום פרוץ מלחמת ששת הימים, ומטרתן העיקרית היהת לקדם אותם ענייני הג"א שלא נמצא להם פתרון בחוק ההתגוננות האזרחית, תשי"א—1951.

תקנות-שעת-חירום (ייעול שירותי ההתגוננות האזרחית), תשכ"ז—1967, פורסמו ברשומות ביום 5 ביוני 1967, דהיינו ביום פרוץ מלחמת ששת הימים, ומטרתן העיקרית היהת לקדם אותם ענייני הג"א שלא נמצא להם פתרון בחוק ההתגוננות האזרחית, תשי"א—1951.

ההוראות של תקנות-שעת-חירום אלה נכללו בהצעה מקיפה לתיקון חוק ההתגוננות האזרחית, והצעה זו מונחת עתה על שולחן ועדת החוץ והבטחון של הכנסת. לכן מתבקשת הכנסת להאריך את תקפן של תקנות אלה עד סוף יוני 1969, אולם אם תאושר הצעת התיקון לחוק ההתגוננות האזרחית בתאריך מוקדם יותר, מובן שתבטלנה התקנות האלה.

ההוראות של תקנות-שעת-חירום אלה נכללו בהצעה מקיפה לתיקון חוק ההתגוננות האזרחית, והצעה זו מונחת עתה על שולחן ועדת החוץ והבטחון של הכנסת. לכן מתבקשת הכנסת להאריך את תקפן של תקנות אלה עד סוף יוני 1969, אולם אם תאושר הצעת התיקון לחוק ההתגוננות האזרחית בתאריך מוקדם יותר, מובן שתבטלנה התקנות האלה.

למעשה יש שני עניינים עיקריים בתקנות הללו

למעשה יש שני עניינים עיקריים בתקנות הללו

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (ייעול שירותי ההתגוננות האזרחית) (ד"ר, לוז, י. תמיר) —

הגדולות — בעיקר בגוש דן — קדמים לבניין המוסיאון או לשיפוץ בית "הבימה". ואם אין או מסוגלים להעביר פועלים ומומחים מבנייה זו לאחרת, שהיא חשובה יותר, משהו אינו כשורה אצלנו.

אשר למחירים, מובן שאם יש שפע בבנייה הפרטית ודרישה מוגברת לפועלים ומומחים בבנייה זו, הללו עוברים לבנייה הבלתי-חשובה בשעת חירום, או בשעת חירום למחצה. אני חושב שבעניין זה שר הבטחון, ראש הממשלה והממשלה כולה צריכים לתת את דעתם על מצב הדברים.

נדמה לי שחשיבותם של המקלטים בהגנה על הגפוש ובהצלה הוכחה בחזית של המזרח, על הירדן, ובמידה שהיו פגיעות, הרי כאשר היתה הפגיעה במקלטים שהיו כשירים, מותאמים ובסדר, כל אלה שנפגעו לא נפגעו אישית; המקלטים הגנו עליהם. אינני יכול לומר זאת לכי הרבה מן השטחים, החל בבתי-הספר וגני-ילדים, וכלה בבנייני מגורים רגילים בכמה וכמה מקומות.

אשר לשירותי הכבאות, אני חושב שמצבם הוא במידה רבה מדיאג אפילו מעל למקובל אצלנו בסלנג הרגיל של "דאגה וחידה". מה שקרה בלוד יכול לשמש סימן היכר לחוסר הכוונות והיכולת לפעול בשטח זה. אני חושב שגם אי מילוי התקנות שקיבלה ועדת הפנים פה אחד, ההוראות וההחלטות שקיבלה בענייני כבאות, על-ידי הרשויות המקומיות, מוכיח שחסרים עדיין במידה רבה תודעה, הכרה ורצון לעמוד מול אתגרים שאינם נעימים כל-כך.

שר-הבטחון מ. דיין :

מה זה נוגע להצעת החוק שהבאתי? מה אוכל להשיב על כך?

יוסף תמיר (גח"ל) :

אדוני שר הבטחון, חושבני שזוהי ההזדמנות, כאשר דנים בענייני התגוננות אזרחית, לומר דברים אלה. כי לגבי הצעת החוק שהבאת, אינני חושב שיימצא משהו בבית שישלול אותה. אבל בשולי הדיון, וזו חובתו של חבר כנסת, מן הדין להתריע על דברים אלה.

הוא הדין לגבי מנג' דוד אדום. הוא הדין לגבי האיריגון האזרחי של הג"א, שהחוק שהבאת מתייחס אליו במישרים. אני מציע שיהיה גיוס הרבה יותר רחב, תוך מתן אימוץ מתאים לכל שירותי ההתגוננות.

אני מציע שהממשלה תדון בהפניית כוח-אדם לבניית מקלטים על חשבון בנייה אחרת. אני מציע שבתחום שירותי הכבאות ומנג' דוד אדום ייערך מחקר דחוף על-ידי שר הבטחון, על מנת לייעלם.

אני תומך כמובן בדברים שאמר שר הבטחון ביחס לגיידות של אנשי הג"א. הוא הדין לגבי מצב החוקת המקלטים.

יורשה לי להביא לידיעתכם מאמר שפורסם בעתון "היום" לפני ארבעה ימים על ליקויים בתחום ההתגוננות האזרחית. מי שיקרא את המאמר, יבין כמה המדובר. אינני רוצה לצטט את הדברים במליאה. אבל כדוגמה למה שעושים שכנינו אביא רפורט'ה על אוירת המלחמה בקהיר, שפורסמה ביום ה' בעתון "כול שיא", ובסופה נאמר: "המבקד בימים אלה בקהיר יופתע

מצדיקות זאת, על פינוי המקום מכל מה שנמצא בו, כדי שישמש כמחסה מפני התקפה בלבד.

התקנות מעניקות גם את הסמכות לחייב כל מחזיק במקלט או במחסה ציבורי לצייד אותם בציוד הדרוש, כגון ספסלים לשיבה, ציוד לכיבוי דליקות וציוד דומה, וכן לחייב את הציבור לרכוש ציוד אישי — כגון מסכות גז — להתגוננות אזרחית.

אני מבקש איפוא להעביר את הצעת החוק לוועדת החוץ והבטחון, וכאמור, החוק הזה צריך להאריך את התקנות עד אשר יתקבל החוק המקיף והכולל, שגם הוא מונח בינתיים על שולחנה של ועדת החוץ והבטחון.

הי"ר ק. לוז :

אנחנו עוברים לדיון. רשות הדיבור לחבר-הכנסת יוסף תמיר, ואחריו — לחבר-הכנסת רפאל.

יוסף תמיר (גח"ל) :

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים. אין ספק שמליאת הכנסת אינה המקום הנאות, המתאים והמקובל לפרט דברים הקשורים בחוק זה, או גכון יותר: דברים שהם בשולי החוק. זאת צריך לעשות בוועד דה המתאימה ויעסקו בכך האנשים המתאימים והבקיאים בדברים. אולם לא ייתכן שבהעלות שר הבטחון את הצעתו להארכת תקפן של תקנות-שעת-חירום (ייעול שירותי ההתגוננות האזרחית) לא ייאמרו כמה דברים כלליים, שנכתבו אך לא הוגשו דיים באוני הכנסת.

יש לציין שקיימת במדינה שאנו מסיימת, ואולי גם אדיושות, ושביעות-רצון מעצמנו במה שנוגע לתחום ההתגוננות האזרחית, ענייני הג"א והשירותים השונים — זאת מבלי לגרוע במאומה מן ההישגים שהושגו. אני כולל כאן את שירותי הכבאות, מנג' דוד אדום, שירותי ההצלה והמנגנון הקשור בהג"א עצמה.

אין ספק שהמעבר ב-5 ביוני 1967 ממצב של רגיעה, או רגיעה למחצה, למצב של מלחמה היה מעבר נפלא. העם הוכיח את עצמו במידה בלתי-רגילה וידע לשאת בסבל אולם האמת צריכה להיאמר, שמבחן אמיתי בתחום ההגנה האזרחית לא היה לנו; למבחן של התקפות, של התגוננות והצלה — לא עמדנו. אני מניח שהיינו עומדים בו היטב, אבל אם נדון לפי המבחנים שהיו בימי רגיעה ב"צים", בלוד, במידה מסוימת בבית-שאן או בעת ההתקפה הנפשית על-ידי מטילי-הרי-מונים בתחנה המרכזית בתל-אביב, אינני סבור שאנחנו כשירים, מאומנים ונכונים לקבל את פני הרעות — נקווה שלא תבואנה.

נדמה לי שחסרה תודעה בריאה, עמוקה, יסודית, ואולי חסר גם חינוך לקראת אפשרות של התגוששות ומלחמה נוספת. אנחנו שומעים מדי פעם — והדברים פורסים ברבים — בעתונות — מצב המקלטים אינו משיב-רצון לא מפני שאין תקציבים, אלא מפני שאין יכולים לנצל את הסכומים מפאת שתי תופעות מוזרות במקצת: האחת — אין כוח-אדם דיו; השנייה — מחירי הבנייה האמירו במידה כזאת שאין בכוח התקציב לספק את הצרכים כדי לננות את המקלטים. ונשאלת השאלה: מה פירוש הדבר שאין כוח-אדם לבנייה? אני רואה שבתל-אביב בונים את בית "הבימה", בונים את המוסיאון, בונים בניינים שחשיבותם שנייה-במעלה. מה קדם למה? אני חושב שמקלטים בספר ובערים

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (ייעול שירותי ההתגוננות האזרחית) (י. תמיר, לוז, רפאל, אבנרי) —

מקום לכל נפש במקלט, גם זה אינו מספיק. ועדיין הננו רחוקים מכך, ואולי רחוקים מאוד מכך. יש לבחון, אם מה שנקרא כיסוי לפני שנתיים—שלוש שנים, עדיין הוא בתוקף בימים אלה. כיום הסכנות שונות, בהתאם לכומר ההפצה וההפצצה של האויב, וסוגי הפגזים שהוא מסוגל ועלול להשתמש בהם.

בוודאי אין כל רצון לעורר בהלה בציבור. אולם ידוע לנו, קראנו ושמענו על כך, כי אויבנו מצטיידים במסכות גז. והם הרי בטוחים שאנו לא נשתמש ראשונים בלוחמה כימית כלשהי נגדם. אולם הצטיידותם מצביעה על כוונות מסוימות, ובייחוד לאחר הנסיון בתימן יש מקום לחששות. עלינו לצייד כל אזרח במדינה הזאת במסכת גז. אנו מתפללים שלא נזדקק למסכה הזאת, והלוואי ותהא זאת הוצאה לבטלה. יש לשפר את יכולת האזעקה. בסכום של כמיליון וחצי לירות אפשר, כפי ששמעתי, לצייד את כל הצופרים במצברי חשמל עצמיים למקרה של קלקול באספקת החשמל.

אין לי כל בטחון, כי שלם ומושלם הוא התיאום בין הג"א לבין יתר השירותים, כגון מכבי האש, מגן דוד אדום ואחרים. דווקא בתחום כיבוי האש היינו עדים באחרונה לתקלות רציניות אחדות.

כל אלה הם דברים מתחום הייעול של שירות ההתגוננות האזרחית. חוק ההתגוננות האזרחית (תיקון מס' 2), הנדון עתה בוועדה, מכיל כמה וכמה תיקונים יסודיים רציניים, מעבר לתקנות שעת חירום, ההולמים את מגמתו הכללית של החוק לתת סמכויות יתר למפקדת הג"א. משאלתנו היא שהוועדה תזרז את עבודתה ותחיש החזרת החוק לאישורה הסופי של הכנסת.

הי"ר ק. לוז :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי, ואחריו לחבר-הכנסת שוסטק.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש) :

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. עלינו לדון בהתגוננות האזרחית במסגרת של תחזית המצב המדיני והבטחוני. לדעת כל חברי הממשלה, אנו נכנסים לתקופה ממושכת של חוסר-שלום. שר הבטחון עצמו אמר בשבוע שעבר, בהופיעו בטלוויזיה, כי הוא מעדיף קפאון על פני שלום כפוי. למדתי מכך שאלה הן שתי האפשרויות היחידות שלפנינו, לדעתו, ושאפשרות של שלום לא-כפוי אינה נראית ברגע זה לשר הבטחון.

אבל כששר הבטחון אומר קפאון, הרי ברור לו, וברור לכולנו, שהמלה קפאון אינה קולעת למטרה. כי הקפאון הזה הוא דינאמי, כממה וכמה בחינות. יכול להיות קפאון לגבי מיקום קו הפסקת-האש, אבל אין קפאון לגבי מה שנעשה משני עברי קו הפסקת-האש. במסגרת קפאון זה יש לצפות להתגברות ולהשתכללות הדרגתית של פעולות אירוגני הטרור הערביים, ואני מקווה גם להשתפרות והשתכללות השיטות שלנו למלחמה בטרור.

לכן, בתקופה העומדת לפנינו — לא תקופה של שבועות וחודשים, אלא של שנים, לפי הערכת הממשלה — יש להתגוננות האזרחית חשיבות בשני מישורים

לנוכח השינויים הרבים שחלו בעיר בכל הנוגע להכנות למלחמה. התלמיד, הפקיד, הפועל, הסוחר, בעל הקפה, כולם ממשיכים בעבודתם כרגיל — — — האימונים היום-יומיים נערכים במחנות מיוחדים. אמנם רוצה אני להסתייג מן הדמיון העשיר ומניפוח הידיעות, ולהיות זהיר לגבי רפורטז'ה זו, אולם נדמה לי שבמצב שאנו שרויים בו כיום, מחוץ לתיקונים שמציע שר הבטחון, אנו צריכים להביע דעתנו ביתר תוקף על שירותי ההתגוננות בכללותם. והראיה שהעניין אינו כשורה, אדוני שר הבטחון, חוק ההתגוננות האזרחית עדיין נמצא בוועדה, אף-על-פי שמכבר צריך היה לעבור את הקריאה השנייה והשלישית במליאת הכנסת.

הי"ר ק. לוז :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת רפאל, ואחריו לחבר-הכנסת אבנרי.

יצחק רפאל (מפד"ל) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני תומך בהצעה להאריך תקפן של תקנות-שעת-חירום. מובן שנצביע בעד העברתן לוועדה.

בכל זאת רוצה אני לנצל את ההזדמנות הזאת כדי להדגיש את הצורך הבולט והדחוף בייעול שירותי ההתגוננות האזרחית; ולא דווקא — כפי שאמר חבר-הכנסת תמיר — בשל האדישות בציבור, כי אם להיפך — בשל ההתעניינות הגדולה בציבור. הציבור הרחב יודע את הצפוי לו בשעת סכנה והוא ער ומתעניין בשאלה. הציבור הרחב מוקיר את השירות הרב והיעיל שלום חיינו ולבטחון רכושנו, שנותן לנו הג"א בתקופה זו, אשר ספק אם חלה עליה ההגדרה של "תקופת הקר" בות" שבחוק העיקרי, אולם בוודאי איננה "שעת רגיעה".

עינים של חיילי הג"א פקוחה בכל פינה ובכל מקום ריכוז. אנשי הג"א עומדים על משמרתם ביום ובלילה, בקור ובגשם, וערותם הצילה אותנו מאסונות רבים. זוהי ההזדמנות להגיד מלת עידוד והוקרה לאלמונים אלה, למען ידעו שגם בוותיקותם אינם מבישים צעידתם.

בימים שגדל העומס על אנשי הג"א — וייתכן שהוא עתיד לגדול עוד יותר, ואיש אינו יכול לדעת לכמה זמן יידרש שירותם האינטנסיבי והמאומץ — מן הראוי לבחון את האפשרות לגייס לתקופת חירום, ליד חיל הג"א, שתפקידיו מוגדרים בחוק, גם גדתי מתנדבים לבטחון אזרחי. גדודים כאלה של מתנדבים, של אנשים שאינם מנוצלים עדיין, יביאו תועלת מרובה ויקלו את העומס מעל אנשי הג"א המגויסים.

שמעתי באחרונה סקירה על חידוש המבנה האירגוני של הג"א, ועלי לומר שהתכנית שהוצגה לפנינו היא מרשימה, ונקווה שתבצע במלואה. תפקידי הג"א מתרחבים ומעמיקים. ולא ייתכן שהגבלות תקציביות תבלומנה את ההכנות להתגוננות אזרחית בשעת הצורך. עלי לומר, כי עדיין קיימות הגבלות תקציביות בתחומים מסוימים, אף כי נכון מה שהוגד כאן, שמסיבות מסוימות יש גם תקציבים בלתי-מנוצלים.

עם השיפור הניכר שחל במצב המקלטים עדיין אין מקום לשקט מבחינה זו. עדיין אין כיסוי לכל האוכלוסיה, וכמה מקומות מדאיג המוצב, כי בעניין זה, אפילו היתה כיסוי של מאה אחוז, אילו היה

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (ייעול שירותי ההתגוננות האזרחית) (אבנר, לוז, שוסטק) —

פתאומית למדי, תוך ימים. והמלחמה הפעם לא תהיה בהכרח חזרה על המלחמה האחרונה. עד היום היינו קצת מפונקים. שתי המלחמות האחרונות התנהלו כמעט לגמרי בשטח האויב. אבל תהיה זו קלות-דעת, שאני מקווה שאיש מאתנו אינו נתפס לה, לחשוב שכן מוכרח להיות תמיד בעתיד.

אם במלחמה העלולה לפרוץ — והיא עלולה לפרוץ בפתאומיות — ייתכנו פגיעות בעורף האזרחי שלנו, הן על-ידי מטוסים ההולכים ומשתכללים, הן על-ידי טילי קרקע-קרקע וטילי ים-קרקע, הן על-ידי נשק כימי וביולוגי — האם הג"א של היום מתאים לתפקידים אלה?

האם הג"א, פלוס כל השיכלולים שעליהם מדובר — כך אני מבין — בוועדה, באמת מספיקה בשביל התפקידים האלה? אני סבור שעל שר הבטחון מוטל התפקיד לחרוג מן השיגרה של הג"א ושאר השירותים, כפי שהיו עד היום וכפי שהם היום. כל עניין ההתגוננות האזרחית והבטחת העורף בישראל — הן מפני טרור פנימי, הן מפני התקפה חיצונית, הן מפני שני הדברים גם יחד — דבר זה מחייב מחשבה חדשה בתכלית.

הי"ר ק. לוז:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שוסטק, ואחריו לחבר-הכנסת כהן-מגורי.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. אין אפשרות אפילו להגשים בחשיבות של הג"א, של ההתגוננות האזרחית ותפקידיה כיום. ואם היינו תמיד רואים בתפקידים של הג"א רק תפקידי תקופת מלחמה, הרי כעת אנחנו יודעים שהג"א ממלא היום תפקידים של התגוננות בכל רגע.

יש לנו בארץ מושג מסוים שנדבק להג"א. זה מושג מיוחד על אנשים שנדרשים למלא תפקידים של שמירה לצרכי ההתגוננות האזרחית. רבים מן הנקראים כיום למלא תפקידים אלה אינם מרגישים עצמם בנוח ללבוש את המדים ואת הכובע המיוחד של הג"א ולמלא את התפקידים ברחובות ועל-יד בתי הקול-נוע. מה שדרוש לנו עכשיו, זה לא רק להעלות את חשיבותו של חיל זה, ששמו הג"א; לא רק להגביר את התודעה ואת הכבוד שבמילוי התפקיד הזה, אלא נדמה לי ששר הבטחון צריך לחשוב על איזה מין מיוזג — הייתי אומר — של דורות, של גולים בהג"א. החיל הזה צריך לקבל עכשיו גם סוג אחר של אנשים; גם צעירים יותר, גם ממלאי תפקידים חשובים יותר, למען יורגש שזהו כיום שירות בטחוני חשוב כמו משמר הגבול וכמו חיילינו הנמצאים במשמרות ההגנה בגבולות.

אינני יודע איך עושים זאת. אינני יודע אם הדבר האלה יכולים להיעשות ביום אחד. אנחנו פוגשים באנשי הג"א ברחובות ואנחנו מעריכים את התפקיד הפרואי והמשעמם שהם ממלאים, כאשר הם שומרים על בטחוננו בכל רחוב ובכל מקום מבוקר עד ערב. אך צריך למצוא את הדרך להורים להג"א טיפוס אחר, ולא אומר: דם חדש, בנוסף על אותם אנשים המשרתים היום בהג"א.

שונים. קודם כל לגבי עלייה (איטית, אני מקווה) של פעולת הטרור הערבית. כל מי שיש לו נסיון כלשהו בטרור יודע, שאין צורך בכשרונות מיוחדים כדי לנהל טרור שבכוונו לפגוע במידה ניכרת למדי. לכן יש לראות את הג"א קודם כל במסגרת של שירות-חירום למניעת טרור, ובעיקר לצימצום התוצאות של הטרור. בעניין זה יש לי ספקות חמורים למדי.

כולנו יודעים שהג"א מופקדת על שמירה, וששמירה זו הצליחה בכמה וכמה מקרים חשובים. כמו קודמי, אני סבור שיש לומר מלה טובה על האנשים העומדים בתפקיד זה, תפקיד כפוי-טובה למדי. אבל לגבי הטיפול בתוצאות טרור, כאשר ישתכללו השיטות, מסופקני אם הג"א, כפי שהיא כיום, מתאימה לתפקיד. הייתי רוצה לשאול שאלה לגבי התיאום בין השירותים השונים, המופקדים על כך. האם עוד יש מקום לפיצול בין השירותים השונים: הג"א מצד אחד, שירות הכיבוי מצד שני, מגן דוד אדום והשירותים הרפואיים מצד שלישי, והמשטרה מצד רביעי. במקום לתקן כל אחד מן השירותים האלה בנפרד, האם לא הגיע הזמן לחשוב על מסגרת אחת, אשר תשלב בצורה הדוקה מאוד את כל השירותים האלה, אולי עד כדי הפיכתם לשירות אחד?

כבר דיברתי כמה פעמים מעל דוכן זה על בעיית הכיבוי, שהיא חשובה מאוד לגבי מלחמה בטרור. כבר נאמר, בימים האחרונים, מפי מומחי הכבאות, שרוב האולמות הציבוריים בארץ, רוב אולמות בתי-הקולנוע בארץ, אינם מתאימים לצרכי הבטחון. הם בנויים מתומרים דליקים; במקרה של פאניקה הם יכולים להיפך למלכודות מוות; שירות הכיבוי כפי שהם היום למעשה אינם מתאימים כלל למצב זה, אינם מאומנים כראוי, אינם יכולים לשנות תכניות בגייה, אינם יכולים לצוות על שינויים של אולמות קיימים.

העליתי את המחשבה שהגיע הזמן לדכן את כל שירותי הכיבוי ברחבי המדינה בשירות-כיבוי אחד ויחיד, שיהיה חיל בדומה למשטרה ולהג"א, תחת מפקד ארצי, עם מטה כללי ארצי, שיוכל להזיז את כוחותיו בארץ הקטנה שלנו בקלות, שיהיה מתורגל להיות כוחות בקלות, בלי שיהיה צורך לעבור מנגנונים ביורוקרטיים של איגודי-ערים וכדומה. הייתי מרחיב את הרעיון הזה ואומר: לשלב שירות כיבוי ארצי, שירות רפואי ארצי ושירות הג"א שהוא ארצי, לשירות ארצי אחד, או לפחות לשלושה שירותים שהיו משולבים לחלוטין בכל מקום ומקום.

בעיית הטרור הפנימי משתלבת בבעיה השנייה של הג"א: התגוננות מפני הפצצות ופעולות אחרות של אויב בתקופת מלחמה ממש. במצב זה, ששר הבטחון קורא לו קפאון, ברור שמלחמה יכולה לפרוץ בכל יום. אנחנו זוכרים באיזו פתאומיות ובאיזו מהירות פרץ המשבר במאי 1967, משבר שאיש מן הנוכחים כאן, משר הבטחון ועד אחרון חברי הכנסת, לא ציפה לו יום אחד לפני כן, וכולנו, החל בשר הבטחון ועד אחרון חברי הכנסת, נאמנו נאומים לפני המשבר ואמרנו שבמשך הרבה שנים לא ייתכן משבר כזה, לא תיתכן התקפה מצרית. דברי כולנו התבדו. פירוש הדבר שגם היום, במצב הקרוי קפאון, יכולה מלחמה לפרוץ בצורה

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (ייעול שירותי ההתגוננות האזרחית) (שוסטק, לוז, כהן-מגורי, שם-טוב, דיין) —

הי"ד ק. לוז:

חבר-הכנסת גרוס איננו באולם. רשות הדיבור לחבר-הכנסת שם-טוב, אחרון הנואמים בדיון זה.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בהופעת שר הבטחון בטלוויזיה הדגיש השר, שייתכן שהמצב שהוגדר כ"קפאון" ביחסים בינינו ובין הערבים עלול להימשך. ואם יימשך מצב זה, פירוש הדבר — מתיחות בלתי-פוסקת באזורנו וסכנת מלחמה הולכת ומתקרבת. פרוגנוזה זו מקנה משקל מיוחד לחוק שאנו דנים בו.

אם הזכרתי את שידור הטלוויזיה הנ"ל, אני צריך לומר במאמר מוסגר לשר הבטחון, שהתפלאתי מאוד לשמוע הודעה מפיו, שערב המלחמה הציעה מפלגתי לממשלה "הצעה הפוכה ומנוגדת להכרעה שנפלה בעניין מלחמת ששת הימים". אני יודע שאסור לגלות את האמת על ישיבות הממשלה. האם לא אסור באותה מידה "לגלות" דבר שאינו מתאים לאמת?...

הי"ד ק. לוז:

מה זה שייך לחוק?

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

זה שייך להתגוננות אזרחית. ועכשיו אני מתגונן. אני רק מעיר הערה באזני שר הבטחון.

שר-הבטחון מ. דיין:

אתה רוצה שאקרא את הפרוטוקול משיבת הממשלה?

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

אילו יכולת להרשות לעצמך לקרוא את הפרוטוקול, אני בטוח שהיית ממתכנן, שהצעת מפ"ם בעניין זה לא היתה "הפוכה ומנוגדת" להכרעה שנפלה. אבל הואיל ואת הפרוטוקול אינך יכול לקרוא, חושבני שאין זה מתאים לגלות שלא במדויק עמדה של מפלגה בממשלה בעניין כה מכריע. אני חושב שעמדת מפ"ם ערב המלחמה לא היתה "הפוכה ומנוגדת" להכרעה שנפלה, אלא מה שאתה הודעת הפוך ומנוגד למציאות.

אשר לחוק שלפנינו, אינני מסכים עם מה שאמר חבר-הכנסת תמיר, ששירותי ההגנה האזרחית לא עמדו במבחן של מלחמה. אולי נכון הדבר לגבי הרבה מקומות ישוב במדינה. אבל אין זה מדויק לגבי ירושלים. ב-5 ביוני עבר הג"א בירושלים מבחן חמור. ואני רוצה להזכיר עכשיו, כאיש ירושלים שהיה פה וראה את המתרחש, ששירותי הג"א — ואני אומר זאת בצער — לא עמדו במבחן המלחמה בכמה וכמה עניינים חשובים.

לדוגמה, ידוע לי שהג"א לא הצליח לבצע את המתוכנן לגבי פינוי אוכלוסיה משטחים, אזורים ושכונות. רק בנס יצאנו ללא קרבנות גדולים. אני יודע למשל שכל האוכלוסיה בשיכון פאג"י, 50 מטר מבית-הספר לשוטרים, מול גבעת התחמושת, לא פונתה לפי המתוכנן, ולא הועברה לבתי-ספר ש"בעורף". האוכלוסיה נשארה תקועה באותה שכונה, ועברה את המלחמה בבתיים שהיו ממש מול אש הליון הערבי.

אני רוצה להעיר עוד הערה, ובכך אסתפק. אני יודע שנעשו הרבה מאוד דברים בתחום ההתגוננות האזרחית ובקשר לכוננות לקראת התגוננות אזרחית. אבל עדיין רבה ההזנחה במקומות ציבוריים דווקא. בבתי-הספר, שם לומדים אלפי ילדים, צרים עדיין המקלטים ואינם הולמים את צרכי השעה. כזה הוא המצב גם בגנים הציבוריים ובמקומות ציבוריים אחרים. דווקא שם יש עדיין חלל ריק גדול מאוד שמן הראוי למלאותו.

לאור ההוראות החדשות בקשר לתכניות הבנייה והשמירה הקפדנית עליהן גם מצד העיריות וגם על-ידי משרד השיכון, סבורני שבדיון זה צריך לשים עין ולב בעיקר כאשר מדובר במקומות ציבוריים.

אך בעיקר אני מבקש להעיר תשומת-לבו של שר הבטחון לנקודה הזאת שהג"א צריך לקבל עכשיו פנים חדשות במדינה, שישרתו בו לא רק אנשים שאינם מתאימים לתפקידים צבאיים אחרים.

הי"ד ק. לוז:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת כהן-מגורי, ואחריו — לחבר-הכנסת גרוס.

חיים כהן-מגורי (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בנושא זה לא די בחקיקה, שהיא כשלעצמה חשובה, אך חשובה ממנה התודעה בציבור שאין עושים די כדי להשרישה בהכרת הציבור.

בהודמנויות שונות העלינו מעל במה זו את טע"נ גותי לגבי המצב הקיים במיקום המקלטים, בהזקתם, ובעיקר המקלטים שהוקמו בישובים ובעיירות פיתוח, שבשעת הצורך לא תהיה אפשרות להשתמש בהם. הם מונחים ומלוכלכים. ראיתי מקלטים שבפתחם או מסביב להם נקוו מים בימות גשמים, ואין אפשרות להגיע אליהם. לא אדבר על כך שאין בהם כל ציד לשעת חירום. ובמקומות שקיים שם ציד כזה, במרבית המקומות הוא מונח ובחלקו לא יהיה יעיל ליתפועל בשעת חירום.

במרבית ריכוזי האוכלוסיה, ובעיקר בשכונות הצפופות כגון שכונת התקווה, סלמה, יפו, באסה ובמקומות אחרים שיש שם מבנים ישנים שהם עצמם מהווים סכנה לא רק בשעת חירום, ולא אדבר על ערים אחרות, אפשר לומר שכמעט אין קיימים מקלטים. אין גם מקומות מתאימים בלתי-בנויים להקמת מקלטים.

אנו חיים בשעת חירום בלתי-פוסקת, ומי יתן ולא נודק לאמצעי חירום אלה. אך נחטא חטא כלפי עצמנו, כלפי אזרחי המדינה, אם לא ניצור ערוגות מתמדת בקרב הציבור; אם לא נגייס כל הניתן לגייס כדי שייבנו מקלטים, כדי שיהיו אחזקה מתאימה במקלטים הקיימים וציוד דרוש לשעת חירום. אנו עומדים מול אויבים שאינם בוחלים בשום דרך לביצוע מזימותיהם, ועלינו להיות מוכנים לכל מזימה ולכל הפתעה. זכורים לנו מעשייה האכזריים כלפי אחיהם בני אמונתם, וזה חייב ללמדנו לקח. קיימת אדישות בשטח זה, ועלינו לשנות מצב זה. עלינו לחשוב אם לא רצוי ששלושה גורמים אלה — מגן דוד אדום, מכבי אש והג"א, יפעלו בשעת חירום במסגרת הצבא שהוכיח את יעילותו עד עכשיו.

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (ייעול שירותי ההתגוננות האזרחית) (שם-טוב, לה, דיין) —

בנושאים הקשורים בהג"א, שהועלו כאן, ברצון רב אקח חלק בדיון עליהם. אעשה זאת בוועדת החוץ והבטחון ולא כאן. ואני מתכוון להצעה להעביר כוח-אדם מסוג אחד לסוג אחר. ברור שאי-אפשר להניח כאן על השולחן את מצבת כוח-האדם; כי המדובר בהעברת כוח-אדם בגיל צעיר יותר, שמשרת בשירות צבאי. אשר להצעות אחרות הנוגעות לשאלות תקציב, שהעלה חבר-הכנסת רפאל: חבר-הכנסת רפאל הציע להוסיף מיליון לירות לשירותי הג"א, והעלה שאלת מסכת גז לכל נפש בארץ. חבר-הכנסת רפאל יודע שזאת לא רק סיסמה אלא זו הצעה קונסטרוקטיבית מאוד, אלא שהוא גם יודע שאינני יכול להשיב כאן אפילו מלה אחת בעניין זה. הוא יושב בוועדת החוץ והבטחון, ושם ורק שם אפשר לדבר בשאלה זו, בשא-לת אספקת מסכות גז, באיזה קצב, איזה סוג, וכו'.

זכותם של חברי הכנסת להעלות את השאלות שאינן קשורות במשרדי, או שאינן קשורות באיזה אופן בנושא הג"א, אבל אינני יכול להשיב עליהן. השאלות הקשורות בנושא הג"א קשורות ברובן בשאלות המלחמה, ואני מציע שתהיינה נדונות בוועדת החוץ והבטחון בהקשר זה של הג"א. שם גם נמסרה הסקירה על הג"א, וברצון איענה לפנייתו של יושב-ראש הוועדה, בכל עת, לדיון על הצעות כאלה ואחרות.

אלה למעשה הדברים שרציתי לומר בעניין זה, ולחזור ולהציע להעביר את החוק לוועדת החוץ והבטחון.

מובן שאינני יכול לרדת מן הדוכן בלי לומר שני דברים לחבר-הכנסת שם-טוב: האחד, השאלה איך הצביעה סיעת מפ"ם ערב מלחמת ששת הימים, אני על כל פנים קראתי על כך לראשונה ב"מעריב", בראיון שנתן חבר-הכנסת יערי למר בשן. שם הוא עסק בעניין זה, וכן גם בקשר לעבדכם הנאמן. אבל אם חבר-הכנסת יערי מוצא לנכון, בראיון פומבי ב"מעריב", לעסוק בשאלה זו, אל יבוא חבר-הכנסת שם-טוב אלי בטענות, למה אני נוגע בשאלה זו בראיון בטלוויזיה. או שזוהי אינו נושא לדיון בציבור. ...

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

חבר-הכנסת יערי אינו חבר הממשלה. אתה אומר דבר שנודע לך בישיבות הממשלה.

שר-הבטחון מ. דיין:

אני מניח שמה שאתה אמרת, חבר-הכנסת שם-טוב, היה כנסיין לתבוע דיוקם של דברים. זה חל לא רק על חבר הממשלה.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

נכון.

שר-הבטחון מ. דיין:

אמרתי מתי בכלל הועלה הנושא הזה. העלה אותו חבר-הכנסת יערי בראיון ב"מעריב" עם רפאל בשן. אם מן הראוי היה שלא להעלות זאת, הוא לא היה צריך להעלות זאת. שנית, כל מה שאני יכול לומר הוא, שמה שאמרתי בטלוויזיה מדויק, לפי דעתי, בתכלית הדיק. מובן שאינני יכול לקרוא מן הפרוטוקול. אם חבר-הכנסת

שירותי הג"א לא עמדו במבחן גם בעניין המקלטים. מאות בתים ושכונות שלמות מצאו עצמן בתוך המלחמה ללא מקלטים, לא בבתי פרטיים ולא בציבוריים. זאת אומרת, לא ראו מראש סכנה זו, ולא בנו בשכונות מסוימות מבנים דו-תכליתיים שיכולים לשמש גם כמקלט ציבורי בשעת חירום, וגם למטרה אחרת בשעת רגיעה. והמחסור במקלטים באותה שעה הורגש היטב על-ידי האוכלוסיה. אך לצערי אינני רואה שלמדנו לקח ממבחן זה. זו הערה אחת.

הערה שנייה נוגעת למצב בימים אלה, מצב של מתיחות ושעת חירום, הדוגמה הטובה ביותר — הפיצוץ במחנה-יהודה. אני חושב — זאת זאת רציתי לומר באוני שר הבטחון — שלא מיצינו כל האפשרויות לגייס במסגרת הג"א למשל את ותיקי ההגנה שהם כיום בני גילים שהג"א איננה מגייסת אותם. מה שהלי-צנים נוהגים לומר ש"הג"א" — אלו ראשי תיבות של "היה גבר — אבל...". אינו חל על גברים אלה; גברים בני 55 — 65, שהיו בחלקם מגויסים ב"משמר העם" ב-1948, והראו תחושה בטחונית באותן שנים. בני גילים אלה אינם מנוצלים כיום לשמירה על מקומות תורפה. יש בקרב האזרחים כוחות בלתי-מנוצלים, שהג"א יכולה לנצלם, אם ניתן להם אפשרות לעשות זאת על-פי החוק. על-יד כך נאפשר הרחבת הכתף של הג"א ויצירת יחידות אזרחים מיוחדות, שאולי הם רואים ואינם נראים, כדי להרחיב את שורות ההגנה האזרחית. נראה לי שבתחום זה יש פוטנציאל בלתי-מנוצל. אנו איננו יכולים להרשות לעצמנו, במצב שאנו חיים בו, שלא לנצל פוטנציאל זה.

הי"ר ק. לוז:

רשות הדיבור לשר הבטחון, לתשובה.

שר-הבטחון מ. דיין:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. רצוני להזכיר לאלה ששכחו: מה שהצעתי הוא — להאריך את התקנות לשעת-חירום, שתקפן עומד לפקוע ב-31 בדצמבר 1968, עד 31 בדצמבר 1969, כדי שבינתיים יוכל להתקבל החוק הכולל, כפי שנאמר בדברי ההסבר.

אני מבין שלכך איש אינו מתנגד. מכל מקום, לא שמעתי מישוה שמסתייג מכך. אולי כדאי להדגיש מה שאמרתי בפתיח דברי, שהן החוק, והן התקנות שהבאתי, מונחים בוועדת החוץ והבטחון. אני מדגיש זאת גם לשם החלטת פורמלית, שאני מקווה שתתקבל בכנסת, להעביר תקנות אלו לוועדת החוץ והבטחון; וגם מפני שחלק ניכר מן הנושאים שהועלו, בצדק, בקשר לשאלת הג"א — המקום המתאים לדיון עליהם הוא ועדת החוץ והבטחון ולא מליאת הכנסת.

שמעתי כאן — והדבר הוא בודאי לזכותם של חברי הכנסת — הצעות שונות הנוגעות לשרים שונים, שאינני מוסמך להשיב בשמם; החל בהצעה לערוך רויזיה בחלוקת התפקידים בממשלה וכלה בנושאים שהם באחריות שר הפנים, כמו שירותי הכבאות. איך אני יכול להשיב בשם שר אחר? מה גם שנושא זה של שירותי הכבאות בארץ מופיע בכמה הצעות לסדר-היום בקשר לשריפה בלה.

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (ייעול שירותי ההתגוננות האזרחית) (ד"ר, לוח);
חוק יישוב סכסוכי עבודה (תיקון) (לוי, אברמוב) —

הי"ר ק. לוח:

אנחנו עוברים להצבעה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת החוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (ייעול שירותי ההתגוננות האזרחית), תשכ"ט—1968, לוועדת החוץ והבטחון נתקבלה.

ז. חוק יישוב סכסוכי עבודה (תיקון), תשכ"ח—1968 *

(קריאה ראשונה)

הי"ר ק. לוח:

אנו עוברים לסעיף ה' בסדר-היום: חוק יישוב סכסוכי עבודה (תיקון), תשכ"ח—1968. רשות הדיבור לחבר-הכנסת אברמוב, ואחריו — לחבר-הכנסת ארם.

שניאור זלמן אברמוב (גח"ל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. יש לברך את שר העבודה על שהגיש הצעת חוק זו לתיקון חוק יישוב סכסוכי עבודה, תשי"ז—1957. אין בהצעה זו משום נסיון לטפל בבעיית יחסי העבודה בצורה מקיפה ויסודית, ולחתור לקראת פתורונה. יש בה רק צעד ראשון, צעד מוגבל והססני ביותר. אך יש לקדם בברכה צעד זה, רק על שום היותו מסמל התחלה של מפנה, התחלה צנועה ביותר, לקראת ראייה מציאותית של אחת מב-עיות היסוד בחברה המודרנית.

אין מחלוקת ולא יכולה להיות מחלוקת לגבי העקרון של זכות השביתה: חופש זה הוא אחד מסימני ההיכר של חברה דמוקרטית. במקום שלא קיימת זכות השביתה, שם גם לא קיימת דמוקרטיה. וכשם שליחיד הזכות לשבות, כך הזכות לקולקטיב של יחידים לשבות, ובדרך זו להשיג תנאי עבודה טובים יותר. ככל זכות, כן זכות השביתה חייבת להיות נתונה בתוך מסגרת שבייתה פוגעת בשני הצדדים היריבים: העובדים והמע-סיקים. אך לא תמיד הפגיעה מוגבלת לשני גורמים אלה: לעתים קרובות היא פוגעת בענפי משק אחרים, ויש בכוחה של שביתה בענף אחד, או במקום עבודה אחד, לשחק שירותים ציבוריים חיוניים ביותר.

מכבר הוכר הכלל שאין זכות השביתה אבסולוטית, כשם שהזכות לביטוי, בעל-פה ובכתב, אינה זכות אבסולוטית. קיים חופש דיבור, אך לידו קיים גם חוק לשון הרע, ללמדך כי זכות, אשר חברה דמוקרטית מעניקה, מותנית במניעת פגיעה בזכויות אחרות, שאינן גופלות בחשיבותן מזכות הביטוי. הוא הדין לגבי זכות השביתה, וכבר קבעו כמה מדינות נאורות חוקים והסדרים שלפיהם ניתן לממש זכות זו הלכה למעשה.

במשך שנים רבות היתה השביתה מכשיר יעיל ביד העובדים למניעת ניצולם על-ידי מעסיקים ולהשגת חווי-עבודה קולקטיביים אשר יבטיחו זכויות העובד. במדיה שרבו בארצות מודרניות שירותים ומפעלים בבעלות של המדינה, הופנה נשק השביתה גם נגד

מפעלים ושירותים, ולא רק נגד המעביד הפרטי. בארצנו, שבה שני שלישים של כלל המשק הוא, במישור או בעקיפין, בבעלות ציבורית, ובערך שני שלישים של כלל העובדים מועסקים במפעלים אלה, יש לברר לפי איזה הסדר ואיזו מסגרת ניתן להפעיל את נשק השביתה. למעשה רק שליש השכירים מועסקים על-ידי גורם, אשר בלשון המרקסיסטית מוגדר כמנצל, ואילו מרבית השכירים הם עובדי ציבור בצורה מן הצורות, ולא ניתן איפוא לומר, כי מועסקים הם על-ידי מנצלים שוחרי בצע ורודפי רווחים.

בבואנו לדון בהסדר יחסי העבודה אין להתעלם איפוא מן המציאות: מרבית השכירים מועסקים על-ידי רשויות ציבוריות שונות, ומרביתן של השביתות — אולי רובן המכריע — פרצו לא בסקטור הפרטי, כי אם דווקא בסקטור הציבורי. חושבני כי מציאות זו צריכה לכוון את מחשבתנו בבואנו לטפל בבעיות המתעוררות עקב השביתות הפורצות במפעלים ובשי-רותים ציבוריים, מהם חיוניים ביותר והעלולים לפגוע פגיעה חמורה ביותר בכלל המשק והסדר התקין של מהלך החיים. בעיית השביתות בארצנו היא בעיקרה פונקציה של יחסי העבודה בסקטור הציבורי.

עד כה שלטה, וגם כיום שלטה, הדעה בצמרת השלטון כי אין לה למדינה להתערב בהסדר יחסי עבודה. עניין זה צריך להיות מסור למשחק הכוחות החפשי של הגורמים הנוגעים במישרים בבעיה זו: העובדים והמעסיקים, בעלי השקפה זו גורסים שבמישור חיוני זה יש לנהוג לפי עקרון ה"laissez faire" הקלאסי מן המאה התשע-עשרה, לאמור: ייאבקו שני הגורמים האלה זה עם זה, ואילו הציבור המאורגן במסגרת המדינה יסתכל במאבק, נוסח "ישחקו הגערים לפנינו".

כאשר הוגשה לפני שש שנים לכנסת החמישית הצעת חוק לקבוע תיווך חובה (ולא בוררות חובה, חס וחלילה) בסכסוכי עבודה הפורצים בשירותים החיוניים, הציע שר העבודה דאז להסירה מסדר-היום. וכה אמר השר בתשובתו בכנסת ביום 14 בנובמבר 1962: "העקרון שלמי או פועלים, ואין כל סיבה לשנותו, הוא שיחסי עבודה יתנהלו באופן חפשי כיאה למדינה דמוקרטית, בין אידוגני העובדים ואידוגני המעסיקים הנוגעים בדבר".

מדינאי ליברלי באנגליה מתקופת גלאדסטון לא

את עקרון תיווך החובה — תיווך חובה, אני אומר, ולא בוררות חובה — לפחות לגבי סכסוכי עבודה בשירותים החיוניים. תיווך חובה היה מחייב את הצדדים לסכסוך להיוקף לתיווכו של הממונה על סכסוכי עבודה. הצליח המתווך, והצדדים קיבלו הצעותיו — נפתרה הבעיה. לא קיבלו הצדדים הצעותיו — רשאים הם להכריז על שביתה. אך הסירוב לשקול אפשרות זאת נובע בעצם מן הכלל שהשתרש, כי יחסי עבודה הם מחוץ לשליטתה של המדינה, וכי הגורם השליט על יחסים אלה הוא ההסתדרות.

הצעת החוק המונחת לפנינו, למרות היותה נטולת חשיבות מעשית, יש בה חידוש בעל חשיבות עקרונית, והוא: זו הפעם הראשונה שאנשי האסכולה ההסתדרותית מודים כי הכוח למדינה לומר דברה באותו עניין ציבורי חיוני, והוא יחסי עבודה. לשון אחר: מן ההצעה הזאת משתמע כי ההסתדרות הכירה במדינת ישראל, ומוכנה לקבל מרותה, אם גם בצורה סמלית בלבד לפי שעה, גם בשטח יחסי העבודה.

מן הראוי איפוא לחזור ולהדגיש: בעיית יחסי העבודה בארצנו חמורה, כי היא גובעת מסכסוכים המתרחשים בעיקר בסקטור הציבורי, לאמור: מסכסוכים, שבהם העובד המאורגן מתייצב מול הציבור ולא מול המוצל כביכול, אם ההתמודדות היא בין העובד המאורגן לבין הציבור המאורגן במסגרת המדינה — שומה על המדינה לתת דעתה על הדרך הנאותה לפתרון בעיה זו, ועל ההסדרים הנאותים למימוש זכות השביתה.

כאמור, גברתי היושבת-ראש, הצעת החוק הזאת אינה באה לפתור בעיה זו, אך מן הראוי שנתמקד בה, כי ממנה משתמעת ההכרה — ולפי שעה הכרה בלבד — כי מותר לה למדינה להגיד את דברה באחת מבעיות היסוד של חברה מודרנית, בבעיית יחסי העבודה. זהו החידוש העקרוני הטמון בהצעת חוק זו, ולכן נתמקד בהעברתה לוועדה המתאימה.

היו"ר ד. נצר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ארם, ואחריו לחבר-הכנסת פלד.

משה ארם (מפלגת העבודה הישראלית):

כבוד היושבת-ראש, חברי הכנסת. לא אגלה סוד מן החדר אם אזכיר שהחוק הקטן הזה, שנוסח בקיצור נמרץ, לא עורר התלהבות יתירה בציבור הפועלים ברובו המכריע, כשם שקיבל את ברכתם של המקצועיים.

שלמה כהן-צידון:

זה בגלל נאומי של חבר-הכנסת אברמוב?

משה ארם (מפלגת העבודה הישראלית):

החוק הזה, למעשה, התחיל להתבשל בתקופה שמשום-מה השתוללה בה פסיכוזה שקיימת אנארכיה ביחסי עבודה, וצריך לעמוד בפני. בינתיים השתנו גם הדברים, בינתיים השתנתה גם המציאות, ואיני רוצה לחזור על הסיבות ועל הגורמים שהביאו לידי השינוי הזה. אני רק קובע את העובדה.

אין לדבר על אנרכיה ביחסי העבודה בישראל. מי שפותח את שנתון הממשלה של שנת תשכ"ח — ובגלל הזמן הקצר העומד לרשותי איני רוצה תשכ"ט — זאת — יכול לראות כיצד הממשלה בעצמה קובעת כי

יכול היה לנסח עקרון של "Laissez Faire" בצורה ברורה יותר משעשה זאת שר העבודה דאז. ההשקפה שיחסי העבודה בארצנו צריכים להסתדר לפי העקרון של "Laissez Faire" נתקבלה בחוגי השלטון כדוקטרינה שאין להרהר אחריה. מזור הדבר שדוקטרינה זו נתקבלה במדינה שבה שליטתה של המדינה בחיי הכלכלה רחבה יותר, מעמיקה יותר ומרחיקה לכת יותר מאשר בכל מדינה דמוקרטית בעולם. הגורסים כי אסור למחוקק להתערב ביחסי העבודה — הם הם שהוֹ-עיקו את המחוקק לקבוע, למשל, כי אסור לאיכר לגדל עגבניות אלא לפי מכסה שנקבעה לו; כי אסור לו לגדל אפרוחים — אלא לפי מכסה שנקבעה לו; כי אסור לעובד אדמה למכור את פרי עמלו אלא באמצעות משווק ולפי מחירים שנקבעו בחוק. או, המותר, למשל, למשקיע מחוץ-לארץ לעסוק בענף התיירות ולהביא לשם כך אוטובוסים ללא רשות הממשלה; או, היוכל אורח, שבשבילו הגיע משלוח מחוץ-לארץ, לשלוח משאית משלו לנמל חיפה כדי להוציא את המשלוח — בוודאי לא יוכל לעשות פעולה זו, כי רק החברה המונופוליסטית תוכל לעשותה.

במקום לפרט את החוקים המסמיכים את הממשלה במדינתנו להתערב בחיי המשק, כדאי להעלות את השאלה בצורה אחרת: מה הם ענפי המשק החפשים מהתערבות הממשלה, בין על-פי חוק, בין עקב בעלותה של המדינה ובעלותם של מוסדות ציבור על מרבית נכסי המדינה, ובין עקב השליטה על משאבי האשראי וכיוצא באלה? אם בעולם הדמוקרטי הוגבל עקרון ה-"Laissez Faire" במידה רבה — הרי בארצנו הוא נמחק כליל, ובמקומו קיימת סוציאליזציה מקיפה ומעמיקה בכל ארחות המשק, הרחק מעבר לקיים ולמקובל בכל מדינה דמוקרטית אחרת.

והנה, דווקא במדינתנו, בה הוגשם הסוציאליזם במר-בית המשק, וממנו נעלם כליל עקרון ה-"Laissez Faire" נשאר מן העקרון הזה רק שריד אחד לפליטה: יחסי עבודה, בהם — כדברי שר העבודה מ-1962 — "יתנהלו העניינים באופן חפשי". אפשר היה להניח כי שביתה בדואר העלולה לשתק חלק רציני של כלל המשק, או שביתה בנמלים — העלולה לחבל קשות בכל המשק — היא בעיה פעוטה, ואילו כחות העגבניות, אשר איכר במושב מסוים רשאי לגדל, היא בעיה כה חשובה עד שהיא מחייבת התערבותו הגמרצת, המפורטת והקפדנית, של המחוקק. היש אבסורד גדול מהתערבות הממשלה בפרטי הפרטים של פעולתו המשקית של האזרח, והימנעות מכל פעולה ממשלתית לפתור בעיות יחסי עבודה, ובפרט יחסי עבודה שחשיבות נודעת להם לא רק לצדדים הנוגעים בדבר, אלא לציבור כולו?

הצעת החוק שלפנינו, חברי הכנסת הונכדים, היא נטולת-חשיבות מבחינה מעשית, אך רבת-חשיבות מבחינה עקרונית. היא נטולת חשיבות מעשית — שכן כל כולה של ההצעה מוגבלת להוראה אחת: לפני שמכריזים על שביתה, יש לשלוח לממונה על יישוב סכסוכי עבודה הודעה מוקדמת של 15 יום. אין החוק קובע כי הממונה, לאחר שקיבל הודעה, חייב לתווך בין הצדדים, ואין הצדדים חייבים — אם הוזמנו על-ידי הממונה — להיענות להזמנתו וליסב עמו על מנת לברר את האפשרות לפתרון הסכסוך. גישה רצינית ומציאותית חייבת היתה להוביל את הממשלה לקבל

— 134 שביתות, ירידה תלולה בעקומת השביתות. אם יחסי העבודה משתקפים בשביתות, הרי זוהי המציאות.

יתר כל כך, יש שביתות מאושרות ויש שביתות לא-מאושרות, אולם במידה שמדובר על שביתות מאושרות, יש איוו סמכות, ההסתדרות, הקובעת זאת. אולם גם כאן יש התפתחות מעניינת: בשנת 1965 היו 200 שביתות בלתי-מאושרות; בשנת 1966 — 147 שביתות בלתי-מאושרות; בשנת 1967 — 61 שביתות בלתי-מאושרות.

ברור שכל שביתה או השבתה, פירושה — אבדן ימי עבודה. והנה, בשנת 1965 הלכו לאיבוד 207 אלף ימי עבודה; בשנת 1966 — 155 אלף ימי עבודה; בשנת 1967 — 66,445 ימי עבודה, מהם פחות מן החצי — שביתות בלתי-מאושרות.

זהו המצב, כלומר, אנחנו עומדים נוכח דינמיקה מסוימת בהתפתחות של יחסי עבודה, המוגבלים, המותחמים על-ידי שני סייגים: האחד — החוקים הקיימים; השני — על-ידי עצם המציאות שפועלים ומעבידים מוצאים איזה מודוס-ויוונדי.

אומרים: מה איכפת לך שיהיה גם החוק הזה, אם לא יועיל, הרי לא יזיק. לדעתי, גישה כזאת היא עלבון לחוק, כאילו החוק נקבע לפי הכלל שאם לא יועיל — לא יזיק.

מעניין מה נאמר ב"דברי ההסבר" לחוק, חוק קצר מאוד המתיימר להיות מועט המחזיק את המרובה. ב"דברי ההסבר" נאמר: "חוק יישוב סכסוכי עבודה, תשי"ז-1957, קובע בסעיף 5 כי צד לסכסוך עבודה רשאי להודיע על הסכסוך לממונה הראשי על יחסי עבודה שנתמנה על-פי הוראות החוק. משגמסרה הודעה כזאת לממונה הראשי, רשאי הוא להתערב בסכסוך...". מהו הניתוח הפלסטי הזה בסעיף זה? לפי החוק חייבים למסור הודעה על כל שביתה או השבתה הנובעת מסכסוך עבודה לפחות 15 יום קודם לכן. רשאי "ראשי" אינו מספיק איפוא. שביתות יש מסיבות שונות. אתן דוגמה קטנה ודוגמה אחרת, כוללת יותר.

הדוגמה הראשונה: מעביד מסתכסך עם פועל, מסיבות שונות, ומפטר אותו. התגובה הראשונה של הפועלים היא, שהם אומרים למעביד: קבל את האיש לעבודה. הוא אומר: לא אקבלו. לפי החוק הפועל מפטר, כי המעביד פיטר אותו. אם הפועל אינו עוזב את העבודה ומוסיף לעבוד, אין שביתה אלא השבתה. אם הפועל באמת מפטר, יש שביתה. במקרה כזה הפועלים צריכים להתהלך בהרגשת עלבון במשך 15 יום, כי לפי דעתם לא היתה הצדקה לפטר את הפועל — אם משום שהיה פעיל בוועד העובדים או מסיבה אחרת. אומרים להם: הידעו, הצטנו. במשך 15 יום הפועל אינו עובד והפועלים צריכים להתהלך בהרגשת עלבון.

דוגמה אחרת, כוללת יותר. לפני זמן-מה טיפלו בוועדת העבודה בסכסוך רציני במפעל "אילין". ביום בהיר אחד בא מר אילין בטענה שהפועלים הפרו את החתה בעניין הגדלת הפריון על חשבון הפרמיית. הוא שלח מכתב פיטורין לכל הפועלים. המדובר היה ב-300 פועלים. הם לא עזבו את מקום העבודה. הסכסוך נסתיים. אילו היה חוק, הרי או ש-300 הפועלים היו צריכים לעזוב את העבודה, והעבודה היתה נשבתת והפועלים היו הולכים מופקרים ומחכים 15 יום, או

יחסי העבודה בישראל הם מן התקנים ביותר בעולם, אולם לא רק מפני שהשנתון הזה קובע זאת.

צאו וראו: האם קיים הפקר בתחום זה, האם אין חוקים המנסים להסדיר את יחסי העבודה? הנה בשנת 1957 נחקק חוק יישוב סכסוכי עבודה. באותה שנה הובא חוק ההסכמים הקיבוציים, המסדיר את היחסים בין המעבידים לבין הפועלים, או נכון יותר: בין נציגי הפועלים, ההסתדרות, לבין התאחדות בעלי התעשייה. בשנת 1958 הובא החוק הידוע והמבוקש — חוק הגנת השכר מפני הלנת שכר. במשך הזמן הזה נחקקו לא מעט חוקים המסירים מכשולים ומניעים לסכסוכי עבודה, במידה שהדבר קשור בעניינים חיוניים לפועל. קיים חוק החופשה השנתית, שאילולא היה קיים, מובן שאפשר היה לשבות. קיים חוק פיצויי פיטורין; קיים חוק שעות העבודה והמנוחה. יש מערכת שלמה של חוקים, שמבצעים אותם, שהסירו מכשולים ותקלות. אף-על-פי-כן באים ותובעים מאתנו סייג על גבי סייג. יש לנו לפעמים ויכוח עם אנשי האגף הדתי, אשר עדיין מחזיקים בכל ההומורות והסייגים ומתעלמים לפעמים מן הכלל שאין גודרים אלא גדר שתוכל לעמוד. אולם שם מדובר לפחות בדברים אמוציונליים מאוד, בהרגשה דתית, שאפשר להתווכח על כך, אולם אפשר גם להבין את הרגישות המיוחדת של אנשי הדת כאשר הם מוגנים על ענייניהם. אני יכול להתנגד לכך, אבל אני יכול להבין אותם. אולם מה האידיאליזציה המופרזת הזאת להוסיף נדבך על גבי נדבך, סייג על גבי סייג במישור פרזואי מאוד של חקיקה?

יש ארצות שקיים בהן חוק בוררות חובה, שעדיין אינו קיים אצלנו, ואני מקווה שלא יהיה קיים. בצרפת קיים חוק בוררות חובה אולם האם מנע שביתות? באנגליה יש בוררות חובה, גם בארצות הברית, מלבד חוקי "טאפט", אך האם אין שביתות? אם יש מצו-קה, אם יש סיבה, אם יש גורם רציני, אזי העניין פורץ החוצה. במידה שאפשר לשכך, באים החוקים שציינתי מקודם, גם חוק סכסוכי עבודה, גם חוק ההסכמים הקיבוציים, גם חוק הגנת השכר ויתר החוקים, ומגנים להסדיר את העניין. מלבד זאת, הנכנסת קיבלה בקריאה ראשונה — ובקרוב יובא לקריאה שנייה ושלישית — חוק בתי-דין לעבודה, עוד מוסד המנסה להסדיר את הבעיות. כלומר, אנו ברוכים, ברוך השם, בגדרים על גבי גדרים.

כאשר ההסתדרות מנהלת משא-ומתן עם התאחדות בעלי התעשייה, כאשר האיגוד המקצועי הרצני מנהל משא-ומתן עם ענף מסוים, האם ממחרים להכריז מיד על שביתה? האם השביתה היא תוצאה של הרגשה בלתי-אמצעית, האם הרגשתו האמוציונלית של הפועל במפעל רק היא הקובעת בתחום זה? האין קיימים כמה צינורות נוספים לצינון, כגון ועד העובדים, האיגוד המקצועי, מועצת הפועלים או המחלקה לאיגוד מקצו-עזי יש כל-כך הרבה צינורות מצננים עד שלפעמים זה מגיע לדרגת מקדר. אך לא, עדיין אין זה מספיק, אנחנו חייבים לצנן עוד במשהו.

ועכשיו לעצם מצב השביתות, אולי בכל זאת נראה לפינוי איוו עקומה של יחסי עבודה הגורמים לשביתות והשביתות. בשנת 1965, שהיתה שנת גאות, פרצו 283 שביתות; בשנת 1966 — 265 שביתות; בשנת 1967

שלנו להגנת הערכים והיסודות הדמוקרטיים, לא באופן סלקטיבי. בחברה מעמדית, בחברה המחולקת למעמדות, בחברה בה חלקו של מעמד בהכנסה הלאומית נקבע בדרך של מאבק, חופש השביתה והזכות לשבות הם אחד המכשירים החיוניים שביד מעמד העובדים. בזה אני רוצה לומר כלל שהשביתה היא הנשק היחיד שביד הפועל. גם לא אומר שהשביתה היא אמצעי מלחמה יום-יומי. כן לא אומר שכל שביתה היא קדושה. אבל אני אומר שהזכות לשבות וחופש לשבות הם נשק מכריע במאבקו של העובד על רמת חייו, על חלקו בהכנסה הלאומית. טלו מן העובד את הזכות לשבות וכלתם את ידיו.

לפיכך אין זה מקרה, שכאשר הממשלה הזאת התייצבה לפני הכנסת ב-12 בינואר 1966 והניחה על שולחנה את קווי-היסוד שלה, כללה בקווי-היסוד שלה סעיף מפורש האומר: "הממשלה תשמור על חופש הפעולה של האיגוד המקצועי של ההסתדרות". אני טוען שהצעת חוק זו באה לגרוע מחופש הפעולה המקצועי עית של ההסתדרות. החוק העיקרי אומר בסעיף 5: "מסירת הודעות על סכסוך עבודה — צד לסכסוך עבודה". דה רשאי להודיע על הסכסוך לממונה הראשי; באה עכשיו הצעת התיקון ואומרת: "על אף האמור בסעיף 5, חייבים העובדים למסור לממונה הראשי הודעה" וכו'. כאן לפנינו קפיצה מממלכת הרשות לממלכת החובה, וזה אקט מובהק של שלילת חופש מסויים שהיה לאיגוד המקצועי, ושעל-ידי החוק הזה הוא נשלל.

אני יודע שלהצדקת התיקון הזה באים ואומרים: הלא הדבר גוגע רק לחובת הודעה מוקדמת. אני טוען באופן עקרוני שהסדרת יחסי העבודה — ודרושה הסדרה — צריכה להתבצע בדרך של משא-ומתן חפשי בין אירגוני העובדים ובין אירגוני המעבידים או המעסיקים. אופיו של המאבק המקצועי הוא כזה, שלפעמים, וייתכן לעתים קרובות, וייתכן במקרים מכריעים — חובת ההודעה המוקדמת מבטלת את עצם האפשרות להפעיל את נשק השביתה.

(חבר-הכנסת ש. כהן-צידון קורא קריאת-ביניים)

רבותי חברי הכנסת, אני מסביר את השקפתי שלי ולא אתפלא אם חברי-הכנסת כהן-צידון או אחרים יש להם בעניין זה דעה אחרת.

נשאלת איפוא השאלה: לשם מה בא החוק הזה? האם הוא בא נוכח העובדה של גאות בשביתות המסכנת את סדרי המשק והחברה? חברי-הכנסת ארם כבר הביא כמה מספרים בנושא זה. אנחנו נעים לתהליך של ירידה במספר השביתות. זאת עובדה. אבל אני לא אטען שזהו נימוק או נימוק עיקרי נגד החוק, כי ייתכן שיש תקופות כשאין דרך אחרת למעמד העובדים אלא להשתמש בנשק השביתה בקנה-מידה גדול יותר.

מעניין הדבר, שדווקא במקביל לירידה במספר השביתות ובמספר ימי הבטלה הנגרמים על-ידי שביתות, אנחנו נעים בארץ גם לירידת חלקו של העובד בהכנסה הלאומית. הסטטיסטיקה מראה שבשנת 1967 היתה ירידה במספר השביתות, ומאידך גיסא היתה שנה של עלייה בפעילות הכלכלית ועלייה ניכרת בתפוקה לעובד — עלייה ב-14%; בו בומר, אם נערך השוואה בין הרביעי השלישי של 1966 לבין הרביעי הראשון של 1968,

שהפועלים היו אומרים: לא, אנחנו נשארים במקום, וזו היתה השביתה. חוק זה עדיין לא היה בשעת הסכסוך. היה משא-ומתן אנושי פשוט בין מועצת פועלי חיפה ובין המעביד, במקצת אולי בעזרת ועדת העבודה, והמעביד לקח את הפיטורין בחזרה והסכסוך נסתיים. לו היה החוק, היה מחמיר את המצב, כי באופן אוטומטי צריך היה לחכות 15 יום.

מה הדין כאשר מעביד מפטר את הפועלים? האם הוא יכול לפטר אותם? האם על הפועלים לחכות 15 יום? הסכסוך במפעל "אילין" נסתיים במשך יומיים. יושב כאן מוזיקר ההסתדרות אהרן בקר והוא יודע איך הסתדר המצב. הוא יודע שהחוק היה מסבך את העניין.

אהרן בקר (מפלגת העבודה הישראלית):
האם זה המקרה האופייני?

משה ארם (מפלגת העבודה הישראלית):
יש לנו מערכת יחסי עבודה. במציאות הקיימת יש דינמיקה המקטינה באופן תלול את מספר סכסוכי העבודה. מאחר שמחד מחדתיים יקום בית-דין לעבודה, שיטפל אף הוא בעניין זה, לשם מה צריך להיות סייג על גבי סייג? אם תהיה פירצה — יכולה להיות פירצה לא פחות מאשר הפירצות הקיימות בארצות אחרות — הפועלים ייהפכו לעבריינים. מדוע במקום המשא-ומתן הפשוט עם סמכותה של ההסתדרות — יש לה סמכות עצומה — יש צורך בדבר נוסף זה?

על כן, לפי הכרתי, לשם בהירות יש להסיר את הצעת החוק מסדר-היום.

היו"ר ד. נצר:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת פלד, ואחריו — לחבר-הכנסת טובי.

נתן פלד (מפ"ם):
גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. החוק הזה, חוק יישוב סכסוכי עבודה (תיקון), תשכ"ח-1968, דן לכאורה בפרט אחד בלבד במערכת יחסי העבודה בארץ. אבל, לפי מיטב הכרתי, יש בחוק הזה משום פגיעה חמורה בחופש הפעולה המקצועית ובחופש המאבק המקצועי של ציבור העובדים המאורגן, ומשום כך יש בו גם משום פגיעה באחד היסודות החשובים של החברה הדמוקרטית שלנו. אני סבור, שחופש המאבק המקצועי הוא אחד האלמנטים החיוניים של חברה דמוקרטית. יש אצלנו, בצדק, רגישות רבה לחופש העתונות. אם נשמעת דעה או הצעה כל שהיא העשויה לפגוע בחופש העתונות או לסכנו, יש התעוררות ציבורית גדולה, ולהתעוררות זו יש גם פרקליטים מובהקים — העתונאים. אולם כאשר דנים בהצעת חוק שיש בה פגיעה בזכות דמוקרטית של חלק חשוב של החברה הישראלית, לצערי הרב, היציע של העתונאים מפגין בריקנות.

יצחק רפאל (מפד"ל):
גם הספסלים מימינו כמעט ריקים.

נתן פלד (מפ"ם):
על נושא זה כבר דובר רבות.

אך בהזדמנות זו רציתי להעיר משהו בעקבות אירוע שהיה זה עתה. מן הראוי, שנחדד את החושים

כל אמצעים. במקרה כזה זהו חוק מיותר, חוק משולל כל חשיבות. ואם הכוונה לחוק שתהיה בצדו כפייה ממ' לכתית, יהא זה חוק מוזיק, חוק הנוגד את אופיה הדמוי קרטי של חברתנו. חוק כזה לא יסייע להסדרת יחסי העי-בודה בארץ, אלא יפריע ויחבל ביחסים אלה. אין זה חוק למען ההסתדרות, לפי דעתו, כי אם חוק נגד ההסתדרות; חוק זה אינו למען העובדים אלא נגדם.

בנסיבות אלה דומני שהדבר הטוב ביותר שאפשר להציע בקשר לחוק זה הוא — לא לקבל אותו.

הי"ר ד. נצר:

רשות הדיבור לחבר הכנסת טובי, ואחריו — לחברת הכנסת ארבל-אלמוזלגו.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. התיקון המוצע לחוק, המחייב את העובדים למסור הודעה על שביתה חמישה-עשר יום לפחות לפני תחילתה, הריהו לדעתנו, לדעת ציבור הפועלים, פגיעה חמורה בזכות האלמנט-רית של ציבור העובדים; פגיעה בזכות חופש המאבק להגנה על תנאי החיים של המוני העמלים; פגיעה בזכותם להיאבק להגנה על תנאים אלה.

התיקון המוצע בא לפגוע בחופש השביתה ובחופש המאבק של האיגוד המקצועי ושל ציבור הפועלים. זוהי חקיקה אנטי-פועלית ואנטי-דמוקרטית, המחזקת את מגמת ההתערבות של השלטון לדעת מאבק ציבור העוב-דים למען האינטרסים שלהם. זוהי חקיקה הבאה לחזק את ידי המעביד נגד ציבור העובדים, המנהלים מאבק למען האינטרסים שלהם.

התיקון המוצע אינו תיקון גרידא, אלא זהו שינוי מהותי בתחיקת העבודה לדעת ציבור העובדים, כאשר הוא בא לכפות את התערבות השלטון בסכסוכי עבודה לדעת העובד, לנסות לגשל את האיגוד המקצועי מתפ-קידו, כארגון יציג של העובדים.

"החוק לצינון שביתות", כפי שהוא נקרא, הוא מעין מהדורה אחרת לחוק "טאפט-הארטלי" האמריקני, הידוע לגנאי, שאושר ביוני 1947, בימי שלטונו של הנשיא טרומן, בימי פריחת המאקארטיסם בארצות-הברית.

כאשר הובא החוק, שאנו דנים בו עתה, בצורתו הקודמת, כאשר נאמר בו שהצדדים "רשאים" ולא "חיי-בים" למסור הודעה מוקדמת על שביתה, — כבר אז התנגדנו לחוק והבענו את דעתנו שזהו צעד לקראת התערבות גמורה, ושהוא בא לתת מכשול תחיקתי לפני הפועלים הרוצים להשתמש בזכותם לשבועות למען הגנת האינטרסים שלהם.

הצעת החוק, המתכוונת לכבול את ידי הפועלים במאבקם, לא באה במקרה עתה, ומגמותיה קשורות במדיניות הכללית של הממשלה, מדיניות שהיא מנהלת אותה נגד ציבור הפועלים, מדיניות שהחריפה עוד יותר לאחר מלחמת יוני אשתקד ואחרי הקמת ממשלת הליכוד הלאומי, כאשר האגף הימני של הבורגנות גם יושב כבד בממשלה.

חוק כזה מביאים לכנסת בשעה שמקפאים ומת-כוונים להמשיך להקפא את השכר ואת התנאים הסו-ציאליים, וזהו ההכשר לכך. חוק זה בא בשעה שהרווחים פורחים ואין רוצים שפריחה זו תופרע על-ידי מאבק העובדים, תוך ניצול לרעה של אווירת המתיחות והמשך

עלה שכר העובדים ב-2.2%, ואילו השכר הריאלי ירד ב-0.7% בשל עליית מדד המחירים לצרכן. קורה לפעמים, שהשקט בשטח יחסי העבודה, במקרה או שלא במקרה, משתקף במצבו וברמת חייו של העובד למרות תהליך הפוך במשק ובהכנסות: התמורה לחון בתעשייה גדלה באותה תקופה ב-300—400 מיליון לירות.

רבתי חברי הכנסת, אני רוצה לשאול: מדוע צריך בדצמבר 1968 להציע חוק זה? מה בא הוא לפתור? למה צריך עכשיו לכבול יותר את ידיו של העובד במאבק המקצועי שלו? הלא אין אנוחנו חיים בארץ ששורר בה מצב של אנוכיה ביחסי העבודה. ציבור העובדים בארץ הוא ציבור מבוגר, למד נסיון, מאורגן, והוא משתדל לנהל את מאבקו באפיקים מאורגנים. ב-10 בינואר 1967 חתמה ההסתדרות הכללית על הסכם עבודה קיבוצי עם התאחדות בעלי התעשייה, והיא כללה בהסכם הקיבוצי הזה, מרצונה החפשי, על יסוד משא-ומתן עם אירגון המעסיקים, סעיף על הודעה מוקדמת. הסיעה שלי בהסתדרות התנגדה לסעיף זה, אבל ההסת-דרות באופן דמוקרטי וברוב דעות קיבלה את ההחלטה הזאת. נשאלת השאלה: מדוע צריכה המדינה להתערב בשעה שאירגוני העובדים והמעסיקים מסדירים ביניהם את היחסים? הם מסדירים ביניהם את היחסים על בסיס חפשי ולא כפוי. ההסתדרות יכולה היים לכלול את הסעיף הזה בחוזה הקיבוצי, אבל היא גם יכולה, בגמר תקופת החוזה הקולקטיבי, מתוך שיקולים מסויימים, או מתוך שינוי ביחסי הכוחות או בגישות בהסתדרות, לשנות זאת. לא כן הדבר אם זה נהפך לעניין של חוק שיש בו משום התערבות המדינה ביחסי העבודה.

אני רוצה לשאול שאלה פשוטה: נניח שפורצת שביתה במקום עבודה גדול ללא הודעה מוקדמת; מה יקרה? האם תתבע המדינה את מארגני השביתה לדין? האם תשלח את מארגני השביתה הזאת לבית-הסוהר? מדוע אנוחנו צריכים ליצור בארץ מצב של קונפרוטציה בין ציבור העובדים ובין המדינה? חברי הכנסת אברמוב אמר שבשבילו זהו יום גדול, כי ההסתדרות הכירה סוף סוף במדינה. אני חושב שההסת-דרות עשתה משהו למען ייסוד המדינה. מורר במקצת לומר, שבדצמבר 1968 מתחילה ההסתדרות להכיר במדינה. חברי הכנסת אברמוב יסכים אתי שלמען המימרה חטא הוא קצת לפרופורציות הנכונות וליחסים הקיימים בין ההסתדרות והמדינה. האם אנו זקוקים לעימות בין ציבור הפועלים למוסדות המדינה, שחוק זה עשוי לדחוף אלינו?

נניח, שפרצה שביתה פראית. אם מכריזים על שביתה פראית, אני רוצה שההסתדרות, המבטאת את דעת הפועלים, תטפל בעייה זו כאירגון של העובדים. ההסתדרות איננה זקוקה לחוק, איננה זקוקה לבית-מש-פט וגם לא לבית-סוהר כדי להביא את הפועלים לכלל קבלת המרות של ההסתדרות.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

לשם הטלת המס המפלגתי היתה ההסתדרות זקוקה לחוק ולא הסתפקה באותה מידות.

נתן פלד (מפ"ם):

אנו עוסקים כעת בתחום של יחסי העבודה. אני אומר שחוק זה יהיה בלתי-יעיל, אם זהו חוק ללא שי-יים, חוק הצהרתי, ומי שיפר את החוק לא יינקטו נגדו

סוך". על-פי מדיניות הממשלה, מדיניות של הקפאת השכר והתנאים הסוציאליים, מבינים הפועלים מה פשר המושג "להתערב". פירושו להתערב נגדם, פירושו להתערב ערב לטובת המעביד, פירושו להוציא מידי העובדים את זכותם לנהל את מאבקם באופן חפשי.

יש לציין שחוק זה עורר התנגדות רחבה בקרב ציבור הפועלים. אין זה סוד שגם מנהיגים מסויימים במפלגת העבודה אינם מקבלים חוק זה בלב שלם, ויש המתנגדים לו. אך אותם מנהיגים במפלגת העבודה, מנהיגי מפלגה הסתדרותית, המתלהבים מן החוק המוצע, כלום אינם מבינים שזהו צעד נוסף נגד חופש האיגוד המקצועי בארץ ונגד זכותו.

חברי הכנסת, אנו מתריעים מפני קבלת החוק וכן מפני הממנות המזדקרות ממנו. אנו מתריעים מפני הסכנות, כי אישור חוק זה יעחד את התיאבון של השואפים מכבר לחוק דרסטי יותר, חוק תיווך חובה או חוק בוררות חובה, ואחת היא כיצד קוראים לו.

ציבור העובדים מתנגד, בצדק, לחוק צינון שביטות. עד 22 בנובמבר 1968 חתמו 496 ועדי עובדים על עצומה לכנסת, ובה הם פונים אלינו שלא נאשר את הצעת החוק. בעצומה שלהם קוראים ועדי העובדים אל הכנסת ואומרים: "אנו, ועדי העובדים, מביעים בזה את התנגדותנו המרצת להצעת החוק בדבר חובת הודעה מוקדמת. חוק זה, אם יתקבל, יפגע בחופש השביתה, יצמצם את יכולת התגוננות של העובדים נגד קיפוח וניצול, ויכבול את מאבקם לקידום דמת חיים וחזיונותיהם. זהו תקדים חמור של התערבות החוק ביחסי העבודה, החייבים להיות מושתתים על הסכמי עבודה חפשיים בין נציגי העובדים לבין נציגי המעבידים". אלה הם דברי ציבור הפועלים שיש להקשיב לו.

אנו מציעים להקשיב לדברי ועדי העובדים, לדברי ציבור הפועלים, ולהחזיר לממשלה את התיקון המוצע לנו כיום בדבר פגיעה בזכות השביתה, ובכך לבטל אותו.

הי"ד נצר:

רשות הדיבור לחברת הכנסת ארבל-אלמוליו, ואחריה לחברת הכנסת ידית.

עושה ארבל-אלמוליו (מפלגת העבודה הישראלית): כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. ארבעה גורמים משפיעים את השפעתם העיקרית בקביעת פירון העבודה, מחיר המוצר וטיבו בענפי העבודה השונים, והם: המיכון, המינהל, הידע המקצועי ויחסי העבודה התקיימים. גורמים אלה, השפעתם מכרעת גם בטיב השירותים הניתנים על-ידי הרשויות הציבוריות לאזרחים וביעילותם.

חברי הכנסת, אמצעי ייצור, מכונות — אפשר לקנות; ידע מקצועי אפשר להקנות; מנהל טוב אפשר לשכור; אך יחסי עבודה צריך ליצור יום יום, כי זוהי מסכת סבוכה המושתתת ונוקמת בעיקר לא על תורה שבכתב, אלא על אמון הדדי, אחריות הדדית ויחסים תקינים בין המעסיקים והמנהל לבין העובדים, על המספר צויות והדרגים השונים.

אין זה מקרה שבכל הארצות בעלות המשטר הדמוקרטי, ההסכם החפשי, שנחתם בין האיגוד המקצועי ובין המעביד, משמש יסוד לרקמת יחסי העבודה בין המעבידים לעובדים, תוך שאיפה למנוע ככל האפשר כפייה על-ידי גורם שלישי. בישראל, בזכות ההסתדרות —

הסכנה לשלום מבחוח כביכול, תוך ניצול לרעה של סיסמאות מזויפות בדבר אחדות האומה ושלום בית נוכח סכנות מבחוח כביכול, הממשלה מציעה הצעת חוק שמטרתה האמיתית והראשית היא להבטיח אקלים טוב יותר ונוח יותר למשקיעים בעלי ההון, במיוחד בעלי ההון הזרים. גן-העדן המובטח להם והקיים, שעליו דיבר שר העבודה לשעבר יגאל אלון אשתקד בכנס המיליונרים, אינו מספיק כנראה לבעלי העסקים הגדולים ולמשקיעים.

השר ספיר, שר האוצר הקודם, הופיע בכנס המיליונרים ב-9 באוגוסט אשתקד והתחייב לפני בעלי הממון והמשקיעים הזרים, שהממשלה תנהל מדיניות של הקפאת שכר עד שנת 1970, ועלייה מתונה בלבד לאחר מכן, וכן הבטיח הקפאה של התנאים הסוציאליים.

זכורות עדיין טענותיהם של כמה מן המשתתפים בכנס המיליונרים, שהתאגדו על "מוסר העבודה הירוד בישראל" לדבריהם. ראשי השלטון הבטיחו למיליונרים ולמשקיעים הזרים תנאים עוד יותר טובים לפעילות ההון ולשיפור "מוסר העבודה" כביכול, זאת אומרת — לרסן את מאבקי העובדים להגנת זכויותיהם ולשיפור תנאי חייהם. והנה באים עתה ומקיימים חלק מן ההבטחות הללו.

חברי הכנסת, קו פעולה זה, שהצעת החוק מבטאת אותו, קו הקפאת שכר העבודה והרעת התנאים הסוציאליים ועידוד ההון על חשבון דמת חיי של הפועל, — קו זה גותן את אותותיו בחסות ממשלת הליכוד הלאומי. רווחי התעשיינים בישראל גדלו ב-400 מיליון לירות מיוני 1967 עד 1968.

ובעוד שרווחי התעשיינים והבנקים עולים, מדחים חוגים שונים — ובתוכם חוגים ממשלתיים — שלא רק חלה הקפאה ברמת החיים, אלא יש ירידה ברמת החיים של ציבור הפועלים, ובמיוחד בקרב השכבות העניות בתוכו. סגן המנהל הכללי של משרד הסעד, מר בן-אור, כתב במאמר שפורסם בעתון "הארץ" ביום 29 לאוקטובר 1968, כי "מדיניות השכר של ההסתדרות ומדיניות המיסוי של הממשלה לאחר יוני 1967 מחייבת את עניי ישראל לכבוש את רעבונם". עוד הוא כותב, תוך ציטוט של דין-וחשבון הוועדה לבדיקת ההכנסה הלאומית בישראל: "אין ספק שיש ירידה ממשית ברמת החיים הממוצעת ביחידות בנות 5 נפשות ויותר". סגן המנהל הכללי של משרד הסעד מוסיף: "בשנת 1968 חברי יחד מדיניות השכר של ההסתדרות ומדיניות המיסוי של הממשלה להגדיל את אי-השוויון לרעת בני העניים". במצב כזה ברור שציבור הפועלים לא יקבל בחיבוק ידיים מדיניות אנטי-סוציאלית זו, המקפאה את השכר ומורידה את התנאים הסוציאליים מחד גיסא, והמגדילה את רווחי ההון מאידך גיסא.

לשם כך באה הצעת החוק הזאת, לכבול את ידי הפועלים במאבק צודק זה ולחבל בו.

חברי הכנסת, ימי ה"רגיעה" או ה"צינון" שעליהם מדבר החוק — מונח השגור כיום בפי המנהיגים על החוק — נחוצים כשהות לאיים על העובדים, להולך אותם שולל ולהפריע להם להיאבק על זכויותיהם. החוק המוצע בא לתת מעמד חוקי לדבר שהעובדים סולדים ממנו ביותר, וזוהי הסחבת.

דברי ההסבר לתיקון המוצע נאמר: "משגמסרה הודעה כזאת לממונה הראשי, רשאי הוא להתערב בסכ" —

כתוצאה של הידברות, של פשרה והבנה, תוך כדי משא-ומתן ישיר בין העובדים למעבידים.

כן אין להגזים ב"סכנות" הטמונות בחוק המוצע. כי אין לשכוח שמגמת החוק איננה לבטל את זכותו הלגיטימית של ציבור העובדים לראות בשביתה נשק למאבקו המעמדי, אמנם נשק חד שאסור להשתמש בו בכל יום ובכל מקרה. מטרת החוק איננה חיוב הצדדים למסור את הסכסוך לבוררות חובה. מטרת החוק היא רק למנוע הכרזת שביתה ללא הודעה מוקדמת של 15 יום, מתוך תקווה שיתכן כי בתקופה זו יימשך המשא-ומתן בין הצדדים או תיווך של גורם שלישי יוכל למנוע את השביתה ולהביא את הצדדים לכלל הסכם.

לא במקרה החוק המוצע, בניגוד למקובל, איננו מגדיר אילו אמצעים תנקוט המדינה נגד הצד שיתעלם מסעיפי החוק, זאת אומרת, זהו חוק ללא שיניים, ואני מברכת על כך, כי לדעתי יש לעשות את כל האפשרי כדי למנוע עימות בין הפועלים הלווחמים מלחמתם המקצועית לבין המדינה.

מטרת החוק מוגבלת וברורה, וכל המנסה להרחיב את משמעותה, בין לקולה בין לחומרה, עושה שירות רע לציבור העובדים. אך נשאלת השאלה: האם המציאות הקיימת כיום בתחום יחסי העבודה מחייבת חקיקת חוק זה, או שצריך ללכת בדרך של עידוד ההסתדרות ואיגודי המעבידים להגיע להסכם, דוגמת ההסכם שנחתם בינואר 1967 בין האיגוד המקצועי לבין התאחדות בעלי התעשייה, הקובע נוהלים מחייבים על אופן הכרזת שביתה ומועד הכרזתה?

ההסתדרות מעולם לא גרסה, ואיננה גורסת, שיש להכריז על שביתה כפעולת מנוע, ויש להפגיע את המעסיק במועד הכרזתה. האיגוד המקצועי הגביל את עצמאות הפועלים בסייגים רבים עד להכרזת השביתה. הוא קבע שעל הכרזת שביתה יש להחליט במשאל חשאי בין העובדים. השביתה צריכה לקבל אישור מטעם האיגוד המקצועי, שהעובדים משתייכים אליו, ומטעם מועצת הפועלים במקום. ובמקרה של שביתה, שיש לה השלכות ארציות, היא טעונה אישור מטעם המחלקה לאיגוד מקצועי. כל זה מדובר בשביתה מאושרת ומוכרזת על-ידי האיגוד המקצועי; כל זה אינו תופס לגבי שביתות המוגדרות כ"פראיות" והמוכרזות על-ידי עובדים בלי אישור והסכמה של האיגוד המקצועי.

נשאלת השאלה הגדולה: איך יטיל החוק את מרותו על שביתות אלה? חברי הכנסת אברמוב ותיאר את בעיית יחסי העבודה כחמורה. אך רצוני להעיר את לבו של חברי הכנסת אברמוב על כך שבשנים האחרונות אנו חדים לרגיעה ולשיובר רצוני בתחום יחסי העבודה, ולידיה רצינית במספר השביתות שהוכרו ובמספר ימי העבודה שהלכו לאיבוד כתוצאה מכך. תופעה חיובית זו יש לזקוף לזכותה של העמקת ההבנה בין האיגוד המקצועי לבין אירגוני המעבידים, המתבטאת בהסכמי העבודה שנחתמו. כן יש לזקוף זאת לזכותם של רגשי האחריות הלאומית, המדריכים את הפועלים, ושל יציבות המחירים הקיימת במשק.

והנה, לפי הנתונים הסטטיסטיים של המכון למחקר כלכלי וחברתי בהסתדרות, היה מספר השביתות בשנת 1966 — 265, מספר יחידות שובתים נאמד ב-84,956, ומספר ימי העבודה שאבדו הסתכם ב-136,249; ואילו

וזאת אני רוצה לומר לחברי הכנסת אברמוב — נוצרו יחסי עבודה תקינים, כי העובדים מעולם לא ראו את עצמם צמודים לגישה צכיסטית צרת-אופק, אלא ראו את עצמם כחלק של כלל מעמד העובדים, הנושא על שכמו לא רק את הדאגה לשיפור רמת החיים של העובדים, אלא גם את הדאגה לפיתוחו ולקידומו של המעמד הלאומי.

בתחום זה של יצירת יחסי עבודה תקינים, המושתתים על חוזים קולקטיביים והסכמי עבודה, הקדמנו את המיכון המשוכלל, את תורת המינהל המודרנית, ולרוב גם את הידע המקצועי הנאות.

אין להתעלם מכך שאחת הבעיות המרכזיות במשק הישראלי היא למצוא את הדרך הנאותה להפוך את העובד כפרט והעובדים ככלל לשותפים אקטיביים להצלחתו של כל מפעל תעשייתי ושל כל מוסד המספק שירותים. יש דרכים שונות להגשמת מטרה זו. נעשים נסיונות רבים בעולם וגם בישראל. בתחום זה דרושות, לדעתי, מחשבה ויזמה מצד כל הגורמים האחראים למשק, ופחות מכל אנו זקוקים להגברת סמכותה של הזרוע הממלכתית להיות גורם בעל סמכות בתוקף חוק הכופה את רצונו בתחום יחסי העבודה.

רצוני לומר לחברי הכנסת אברמוב: מעניין שהליברל, לים בישראל, הן הנמצאים בגח"ל והן הנמצאים במפלגה הליברלית העצמאית, בניגוד למפלגות הליברליות בעולם, הלוחמות לחופש היזמה וחירות האזרח, והמתנגדות להתערבות יתר של המדינה בפעילות הכלכלית — מת-ייצבים בתחום יחסי העבודה כלוחמים העיקריים להצרת חופש המאבק המקצועי ולהקניית סמכות לזרוע הממלכתית לכפות את רצונה בתחום זה, במקום לעודד את המשא-ומתן וההסכם התפיש.

ולחברי הכנסת פלד רצוני לומר שהחוק המוצע אין בכוחו להוציא את השביתה מחוץ לחוק ולבטל את זכותם הלגיטימית של הפועלים להשתמש באמצעי זה במקרים שהמשא-ומתן שניהלו לא הוכתר בהצלחה. אני חושבת שהכרי הכנסת שדיברו בנושא זה מגוימים כאן. אין לראות גם בחוק המוצע כפייה על הצדדים להשיג תמם בבוררות חובה כמוסד לפתרון סכסוך עבודה קיים והעלול להסתיים בשביתה, כפי ששענו בדברי התברר. לא זאת היתה כוונתי של שר העבודה הקודם, ולבטח לא של שר העבודה הנוכחי, בעל הנסיון הרב בתחום יחסי העבודה, כמזכיר מועצת פועלי חיפה, אשר עמד לא פעם בראש שביתות גם כאשר לא ראו אותן המוסדות הממלכתיים בעין אוהדת.

חברי הכנסת אברמוב מייחס חשיבות עקרונית להצעת החוק. אינני מאמינה בישועות הגדולות שביבי חוק יישוב סכסוכי עבודה (תיקון), כי מן הנסיון, שהצטבר במדינות רבות שקיים שם איגוד מקצועי חפשי, אנו למדים ששום חוקים, אוסרים או המבילים את זכות השביתה, לא הצליחו למנוע את השביתות במקרים של זעזועים כלכליים או חברתיים שפקדו את המדינה.

נעשו נסיונות ונחקרו חוקים במדינות שונות לאיסור שביתות בשירותים חיוניים, או נחקקה מערכת חוקים לצינון שביתות, בוררות חובה, אך המציאות הוכיחה כי במדינות בעלות משטר דמוקרטי, ושבהן מסורת זו מושרשת עמוק, לא תמיד הצליחו למנוע שביתות בתוקף החוק, ובסופו של דבר פתרון של סכסוכי עבודה בא

מוקדמת בהסכמים הקיבוציים הקיימים בין ההסתדרות לבין התאחדות בעלי התעשייה.

פיסקה זו דרושה בהתאם לנוהג הקיים בכל חוקי העבודה, הקובעים שהחוק אינו בא לפגוע בתנאים שהושגו בהסכמי עבודה.

הי"ד נצר:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת ידיד, ואחריו לחברת-הכנסת סנהדראי.

מנחם ידיד (גח"ל):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת. באופן עקרוני אנו מחייבים את הצעת חוק יישוב סכסוכי עבודה (תיקון), תשכ"ח-1968, שהביא לפנינו שר העבודה, ונצביע בעד העברתה לוועדת העבודה.

בהזדמנות זו רצוני לייעץ לשר העבודה לעלות על דרך של תיווך חובה, ובשירותים החיוניים — בורות חובה. הרעיון הזה אינו חדש. הגה אותו עוד לפני עשרות בשנים מורה הדור זאב ז'בוטינסקי, והרעיון מצא את ביטויו בשיר הנדר, לאמור:

"חד נס: לבן-הכול ואין שני — לא תעל / אדמת שעטנו על זיו הרעיון / הצוהר היחיד לברית פועל ובעל / אחים בוני ציון."

גברתי היושבת-ראש, מטרת החוק המוצע היא חובת מסירת הודעה על כל שביתה או השבתה חמישה-עשר יום לפחות לפני תחילתה. אמנם בא החוק המוצע להסמיך את הממונה הראשי על יחסי עבודה להציע את שירותיו, אם יידע מראש שאכן קיימת סכנה של שביתה או של השבתה במפעל מסוים, מתוך מגמה לאפשר לממונה, תוך תקופת ההודעה המוקדמת, משא-ומתן בין הצדדים לסכסוך וליוזם תיווך ביניהם.

במסגרת המאבק המקצועי להשגת תנאי עבודה ורמת חיים נאותה אנו מחייבים כעקרון יסודי את זכותו של העובד לשבות, ברם, לית מאן דפליג כי נשק השביתה הוא הנשק האחרון של העובד במאבקו המקצועי, ויש להשתמש בו אך ורק במקרה הצורך וכהלכה, שאם לא כן עלול הוא להיות מופנה נגדו ולרעתו של העובד ולהיות לרועץ למשק המדינה בכלל. לפיכך הצעת החוק, המשאירה ביד הממונה הראשי על יחסי העבודה את אפשרות הברירה להתערב או לא להתערב בלי לחייבו בכך מכוח סמכות החוק, אינה בעצם לטובת העניין. אני סבור שיש להוסיף במסגרת החקיקה סעיף המחייב תיווך חובה, ולאור ההודעה המוקדמת מחובת הממונה לקרוא את שני הצדדים לבירור סוגיית המחלוקת. אני רואה בהצעת חוק תיווך חובה משום סכנת פגיעה בחופש המאבק המקצועי. אך במסגרת זמן סביר של חמישה-עשר יום יעשה הממונה הראשי על-יחסי עבודה ניסיון ליישב את הסכסוך בין הצדדים. ואם בעקבות התערבותו של הממונה הראשי בסכסוך יראה הוא צורך ותהא דרושה לו תקופת השהיה נוספת, יש לאפשר זאת על-ידי הארכת הזמן ב-15 יום נוספים, תוך ידיעתם הברורה של הצדדים שבתקופה זו אין להכריז על שביתה או השבתה.

וכאן עלי להדגיש את הצורך במתן ביטוי ציבורי לעניין, על-ידי פומביות הדיונים וכן על-ידי פירסום מסקנותיו של המתווך והבאתן לידיעת הציבור הרחב.

בשנת 1967 היה מספר השביתות — 133, יחידות שוב-תים — 23,955, יומי עבודה שאבדו — 52,929. גם בשנת 1968, שנת גיאאות בפעילות הכלכלית, שנת מחסור בכוח-אדם במקצועות ובאזורים שונים, נמשכת מגמה זו שאיפיינה את שנת 1967. לפי הנתונים הסטטיסטיים ברביע הראשון של שנת 1968 הגיע מספר השביתות ל-25, יחידות שובתים ל-1,811, ומספר ימי העבודה שאבדו — ל-11,345, לעומת הרביע הראשון של שנת 1967, שבו הסתכם מספר השביתות ב-62, יחידות שוב-תים ב-12,686, ומספר ימי העבודה שאבדו הסתכם ב-23,889.

יש לזקוף התפתחות חיובית זו, בראש וראשונה, לזכותה של ההסתדרות, שמצאה אוון קשבת ושפה משותפת ברוב סכסוכי העבודה שהיו עם אירגוני המע-בדים, דמר שמנע את הסכסוך מלהיפך לשביתה.

כבוד היושבת-ראש, רצוני להציע שבהצעת החוק המונחת על שולחן הכנסת יוכנסו שינויים אחדים, שמג-מתם לשמור על מעמדו של האיגוד המקצועי, ולמנוע נזקים לפועלים באותם המקרים שאין ביכולתם לדחות הכרזת שביתה ל-15 יום. אני מקבלת את הצעת החוק כפי הנוסח המוצע מטעם הממשלה, ובמקום זה הייתי מציעה את ההצעות הבאות:

1. ההודעה המוקדמת על שביתה תימסר למעביד כפי שנהוג עד היום וכפי שמתחייב מהסכמי העבודה הקיימים, והעתק ממנה לממונה על יחסי העבודה, ולא כפי שהחוק מציע. כי השביתה תימנע רק על יסוד הסדר בין העובדים למעבידים, באשר הם הצדדים הישירים הנוגעים בעניין והעלולים גם להיזק מן השביתה. ההעתק לממונה על יחסי עבודה מטרתו להביאו בפרטים ובמידת היכולת ונכוונות הצדדים גם לקבל את טיפולו והתער-בות.

2. צריך לקבוע שיעורי זמן שונים לגבי הצורך במתן הודעה מוקדמת, תוך הבחנה בין שביתה מקומית לשביתה בעלת היקף רחב, הבחנה בין ענפי התעסוקה השונים, וכן בהתאם להמשכיות העבודה. כי רבותי, יכול לקרות מקרה שעבודות מסוימות הן על סף הסיים, וקיימת סכנה שזכויות העובדים, הן לגבי שכר והן לגבי זכויות סוציאליות, יפגעו אם לא תוכרז מיד שביתה, כל זמן שהעבודה נמשכת. ההיצמדות ל-15 יום במקרים כאלה עלולה להביא לידי כך שהפועלים ייצאו בשן ועין ולא יהיה להם נגד מי להכריז שביתה.

3. יש להבדיל בין שביתה רגילה ובין שביתה שבאה כתוצאה מהתעללות והתנגשות של המעביד בזכויות האלמנטריות והמוברות של העובדים, הופרצת בזמן מוגבל כהתראה, דוגמת פיטורי מזכיר ועד עובדים, הפסקת עבודה של מספר מסויים של פועלים, דבר המחייב תגובה מיידית שבזכותה אפשר למנוע סכסוך חריף ומומשך; ואילו דחיית התגובה ל-15 יום עלולה ליצור תקדים לרעת העובדים וחכויותיהם.

4. אני מציעה שהחוק יקנה זכות לשר העבודה, באישור ועדת העבודה של הכנסת, לפטור מצורך הודעה מוקדמת ענף או מקרים שייקבעו בתקנות, כגון שביתה באניה, עבודות זמניות ארעיות, וכדומה.

ולבסוף, כבוד היושבת-ראש, אני מציעה שבחוק יכלל סעיף הקובע שיישארו במלוא התוקף ההסדרים שכבר נקבעו או שייקבעו לעתיד לבוא בכל הנוגע להודעה

אכן זכינו למדינת ישראל, בה קיים שירות תעסוקה ממלכתי, ועמו חקיקה עברית מתקדמת ביחסי העבודה. נמשיך במלחמתנו הצודקת לביצוע העקרונות והרעיונות שחרת עם ישראל על דגלו מיום היותו לעם, מאז הוא משמש אור לגויים בחקיקת חוקים סוציאליים לטובת הפרט והכלל, שמקורותיהם — תורת ישראל ונביאיו.

הי"ד. נצר:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת סנהדראי.

טובה סנהדראי (מפד"ל):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. כאשר אנו מאזינים לדברי חברי-הכנסת ארם, פלד, טובי ואחרים, מתקבל הרושם שהצעת החוק באה לכבול את ידי הפועלים במאבקם על הנאי עבודה ויחסי עבודה תקינים. זהו כשרון מיוחד לתאר הצעה מסוימת בדברים שאינם בה בכלל. הצעת החוק בוספת דבר ברור; היא קובעת אך ורק חובת הודעה מוקדמת לגבי מי שמתכוון לשבות או להשבית. ומה רע בכך? וכי דבר חדש הוא אצלנו במדינה? הרי בסוגיה זו קיים הסכם בין האיגוד המקצועי ובין התאחדות בעלי התעשייה, ובו נאמר: הודעה מוקדמת ומשא-ומתן מחייבים גם את העובדים וגם את המעביד. הצעת החוק אינה מחדשת דבר, היא באה בעיקר לתת תוקף תחיקתי להסכם הקיים. מה ראו איפוא חברי הכנסת להגיד, שהצעת החוק באה לכבול ידיים, להביא שינוי מהותי במאבקם של העובדים, להגביל את התנאים הסוציאליים, להוריד את רמת חיים, ועוד ועוד? זאת ועוד: בא חברת-הכנסת פלד וטוען שלחוק אין שנינים. מה פועל הדבר? מצד אחד הוא מתנגד להצעת החוק ומציע להחזירו לממשלה, ומצד שני הוא טוען שלחוק אין שנינים.

עושה ארבל-אלמוזליו (מפלגת העבודה הישראלית):

אני אמרתי זאת.

טובה סנהדראי (מפד"ל):

אבל חברי-הכנסת פלד אמר שאין בו שנינים ושהוא קובל על כך. זאת השאלה שלי, למה הוא קובל על כך? אדרבה, לדעתי צריך לברר על כך. חוק שאין לו שנינים, אינו כופה דבר. זה רצונו, שלא יכפה. החוק מאפשר הידברות, שיקול-דעת ללא מתח; בתקופת ההודעה המוקדמת אפשר להגיע למטרה ללא שביתה. כי הרי לא השביתה — מטרה, כי אם תוצאותיה. ואם מתברר תוך תקופת ההודעה המוקדמת שאין מן הדין לממש את הדרישות משום שאינן מוצדקות, ומונעים את השביתה המיותרת — מה טוב.

המציאות הוכיחה שרק ב-33% מן המקרים השינוי השובות את התנאים שדרשו, וביתר שני השלישים לא הושג דבר. כלומר, הדרישות היו בלתי-מוצדקות. ויש אומרים שב-90% — בתקופה מסוימת — היו השביתות בלתי-סבירות, בלתי-מאפשרות ונקראו "פראיות". כלומר, ועדי העובדים והעובדים גופם לא נשמעו להוראותיו של האיגוד המקצועי שפסל את השביתה.

לדעתי, באה הצעת חוק זו לעזור לאיגוד המקצועי במאבקו מול חבריו, להכניס את יחסי העבודה למסגרת יאה לציבור מאורגן. משום כך אינני רואה כל פגם בהצעה, אף כי פה ושם יש להכניס שינויים מסוימים.

חברי הכנסת. השר אלוך, בהביאו את הצעת החוק, הודיע מעל במת הכנסת שהוא מרצה מן המצב שנוצר ושהביא את שני הצדדים — המעסיקים והעובדים גם יחד — לכלל הכרה בצורך בהודעה מוקדמת. בהסכם הקיבוצי שנחתם בחודש ינואר 1967 מופיע סעיף מפורט בדבר הודעה מראש על הכוונה להכריז על שביתה או השביתה. בסעיף זה נאמר: "על הכרזת שביתה או השביתה במפעל אחד יתן הצד המכריז לצד השני הודעה מראש, בכתב, של חמישה ימים לפחות; במקרה של הכרזת שביתה או השביתה במספר מפעלים ולא במפעל אחד בלבד — עשרה ימים מראש; ובענף שלם — הודעה של ארבעה-עשר ימי עבודה לפחות. הוא צריך להודיע זאת לצד השני, והעתק יישלח להנהלות המפעל לים, לוועדי הפועלים ולאיגודים הנוגעים בדבר". ההסכם הקיבוצי מוסיף ואומר, כי בתקופת ההודעה המוקדמת יעשו הצדדים למען מיצוי המשא-ומתן ביניהם למניעת הסכסוך בכל המפעלים שמתנהל עליהם משא-ומתן.

חברי הכנסת, אני רואה בהצעת התיקון לחוק זה מתמאה לגח"ל, שתבעה כל השנים וחייתה חוק תיווך חובה ובורות לאומית לטובת המשק וכלל העובדים. דעתי היא שעם קבלת החוק יש להחילו גם לגבי המפעלים שחתמו על ההסכם הקיבוצי, לכל יהיו יוצאים מן הכלל, ומה גם שהצעת החוק מטרתה להרחיב את הידיעה על כל ענפי המשק במדינה.

ידועים אנו כי במפעל שקיים בו הסכם עבודה, הרי במקרה של חילוקי-דעות בין הצדדים קיימת האפשרות ללכת להתדיין בבתי-דין לעבודה. ברם, מה יעשה פועל העובד ללא הסכם, כאשר אין קיים הסכם קיבוצי? לכן דעתי היא שחוק תיווך חובה יאפשר לעובד להביא את טענותיו לפני הממונה, ועל-ידי כך — להשיג שיפור והטבה בתנאי עבודתו.

במסגרת דיון זה, אדוני שר העבודה, מן הדין להצביע על הצורך החיוני, שבנוסף על חוק תיווך חובה תחוקק הכנסת חוק בורות חובה לאומית ביחס לשי-רותים חיוניים בדברים המוגדרים בחוק, כדי לתת בידי אותם העובדים מכשיר ללחום על זכויותיהם.

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת. אנו גאים שרעיון המוסד לבוררות לאומית, בורות חובה, מורשת משנתו של ראש בית-ד זאב זיבוטוסינג — אשר ראה בעקרון הבוררות תנאי יסודי להצלחת מפעלנו ההתיישבותי בארץ-ישראל — החל להנביט ניצנים ראשונים. אנו מקווים שכשם שהובא לפנינו חוק ההודעה המוקדמת, כך תובא חקיקה נוספת במסגרת חוק לתיווך חובה ובורות חובה לאומית, לטובת כלל העובדים במדינה ולטובת המשק כולו.

רעיון זה מצא ביטוי בעקרונות הסתדרות העובדים הלאומית, שנקבעו ביום כ"ד בניסן תרצ"ד — 9 באפריל 1934, עת הונח היסוד להסתדרות העובדים הלאומית בארץ-ישראל באולם "עדן" בירושלים. בסעיף ג' של עקרונות הסתדרות העובדים הלאומית נאמר: "הסתדרות העובדים הלאומית רואה בהשלטת העקרון של בורות חובה לאומית בכל יחסי העבודה במשק העברי בארץ, ובהקמת לשכות עבודה נייטרליות — את הדרכים היחידות ליצירת יחסים נורמליים בין גותני העבודה ומקבליה העברים בארץ, והתפתחות המשק העברי בארץ".

הנלהבים ביותר הם חברי-הכנסת ידד ואברמוב. ואילו שר העבודה, יורשו, אינו מראה עניין מופרז בחוק, נדמה לי.

שר-העבודה י. א. אלמוגי:
זה מופרז.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
ראיתי בהעדרך עד עכשיו הפגנה המבטאת גישה מסוימת לחוק, שהוגש על-ידי קודמך.

שר-העבודה י. א. אלמוגי:
לא.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
חבל.

שר-העבודה י. א. אלמוגי:
אתה רואה שאני מפגין נוכחות.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
כאן ניצבים למעשה זה לעומת זה שני עקרונות: מצד אחד — האינטרס הציבורי שלא לפגוע במשק, ולא להפריע לו, ומצד שני — העקרון הגדול של זכות העובד לשבות, וחופש השביתה. כמו בכל התנגשות בין אינטרסים חיוניים — השאלה כשלעצמה אינה קלה לפתרון מצד אחד, אולי יש מקום למחשבה שמוטב למנוע הפתעות, בעיקר בשירותים החיוניים. יחד עם זה, בוודאי יש להימנע מכל דבר השולל את זכותו של העובד להיאבק להטבת תנאיו.

הצעת החוק הזאת כשלעצמה איננה מבקשת מאתנו לקבוע מסמרות לגבי השאלה אם ניתן בכוח החוק למנוע מעובדים את זכות השביתה אם לאו. אך יש לי הרגיש לא-נעימה, שהצעת-חוק זו היא מעין הכנסת רגל לתוך דלת כלשהי, ושאלם הרגל תהיה תקועה בדלת הזאת — ינסו להכניס מבעד לדלת הרבה מאוד דברים אחרים. מה שברור הוא, כי אין בשלב זה שום דחיפות בקבלת הצעת החוק הזאת. אין נשקף למדינה גל של שביתות. זה זמן רב אין כמעט שביתות במדינה, ומה נזעקו

נדמה לי שעיקר המטרה היא לאפשר להסתדרות להגביר את שליטתה על ציבור העובדים. הייתי רוצה להדגיש נקודה זו. למעשה אין הצעת החוק הזאת נוגעת כל-כך ביחסים שבין עובדים והמעבידים; היא נוגעת ליחסים שבין העובדים וההסתדרות. אם השביתה היא שביתה מטעם ההסתדרות — אין כל צורך בחמישה עשר ימי צינון. ההסתדרות אינה פועלת במהירות כה רבה, ולפני שהיא פועלת — יש משא-ומתן, ויש ממילא הדעה. ולכן, לגבי המקרה שההסתדרות מכריזה על שביתה — החוק הזה מיותר לגמרי, פשוט אין בו צורך. הכוונה היא לשביתה שאינה על דעת ההסתדרות. כלומר: לשביתה הקרויה "פראית". שביתה כזאת — כשהעובדים רוצים להכריז עליה, ומונעים אותם מלבצע את ההכרזה במשך חמישה-עשר יום — הכוונה היא למעשה לתת לחברי-הכנסת בקר ולחבריו שהות של 15 יום כדי להפעיל לחץ על העובדים שלא לשבות.

אהרן בקר (מפלגת העבודה הישראלית):
או לנותן העבודה.

אני רואה קודם כל את העקרון שבחוק — הדעה מוקדמת זהו דבר חיובי. יכול להיות שיש ענפי עבודה ששם צריך להכניס שינוי באורך התקופה, ולא לדבר על 15 יום לכל ענף. אני מזכירה את הימאים, הטוענים שלא תמיד הם נמצאים 15 יום בנמל והדבר יפריע להם לבצע שביתה, מפני שלא יוכלו להודיע עליה. ייתכן שצריך להביא זאת בחשבון.

חברי כנסת טענו שיש ירידה במספר השביתות בזמן האחרון. בשנת 1966/67 היו רק כ-50% ממספר השביתות לעומת שנת 1966. אולם אנו חייבים לזכור מה הייתה לנו שנת 1967. מחציתה — תקופה מיתון. הדבר הזה קבע לא במעט את האטת ההליכה לקראת שבי-תות. המחצית השנייה הייתה שנת מלחמה. גם זה מנע שביתות. משום כך, שנה זאת אינה קובעת שאכן אנו הולכים בדרך הטבע לקראת ירידה במספר השביתות. עברנו את תקופת המיתון, אנו מגיעים ברוך השם לתקופת עבודה מלאה ואפשר לראות באופק התפתחות אחרת, עלייה במספר השביתות. הצעת החוק באה, לדעתי, במועד הנכון, ואני מקדמת אותה בברכה. אני מתפללה שדווקא חברים ממפלגת השר, שהציע את החוק, מתנגדים לה ובצורה כה חריפה. בהזדמנות זו אני מזכירה את השביתות במפעלים חיוניים, שם בוודאי מביאה השביתה נזק שאיננו רק הפסד למפעל או לשוב-תים, אלא גם לציבור הרחב. בהקשר זה אני מזכירה את מפעל המים, הדואר, הטלגרף. לפעמים נוגע הדבר גם למצב הבטחוני. במפעלים אלה בוודאי ובוודאי חובת הדעה מוקדמת היא דבר בעת.

אילו הייתי רואה בהצעת החוק הפרעה במאבק המקצועי של ציבור הפועלים, לא הייתי מצטרפת אליו. וכאן אני מביעה את דעת תנועתי, המפלגה הדתית-לאו-מית. שזה שנים דורשת משא-ומתן ו"צינון", תוך כדי חיפוש דרכים להביא לידי הסדר בין הצדדים ללא שבי-תה; ורק באין ברירה — באה השביתה. השביתה נשארת כנשק ליגאלי ביד ציבור הפועלים, והוא יהיה רשאי להשתמש בו במקרה של הכרח אחרי תקופת ההמתנה.

אני מציעה להעביר את הצעת החוק לוועדת העבודה.

הי"ר ד. נצר:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת אבנרי, ואחריו לחברי-הכנסת פרוש.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. יש כל מיני צורות של שביתות. יש שביתות רגילות, יש שביתות איטלקיות, יש שביתות האטו, יש גם שביתות היעדרות. מה שנעשה ברגע זה בכנסת, זו מעין שביתה שכזאת. אילו היו באיזה מפעל נעדרים 95% מן הפועלים, הרי לפי החוק אפשר היה לקרוא לכך שביתה. לפי החוק צריך היה להודיע על כך 15 יום מראש.

אשר לחוק עצמו, אני גיגש אליו בצורה בלתי-אידיאולוגית, בצורה עניינית. אני מרגיש בנוח לגביו. עצם העובדה, שחברי-הכנסת ידד וחבריו מגינים על החוק בלהט כזה, אומרת דרשני. הגענו רחוק רחוק במדינה הזאת, שהשר אלון מגיש הצעת חוק שתומכיה

בבית-הסוהר בעוון פעולה שעשה בתום-לב, במסגרת תפקידו, למען העובדים שבחרו בו — הרי זה מחמם את השביתה תחת לצנן אותה. יוצרים משקע של מרירות ושנאה, ואז קשה יותר לחסל את השביתה.

אין פה סנקציה אמיתית. סנקציה תיאורטית? — איני בטוח אם יש אפילו סנקציה תיאורטית. בחוק זה אין שום עונש. היועץ המשפטי שלי אומר שאולי אפשר להיאחזו בחוק אחר כדי להטיל עונש. נאמר באחד החוקים כי מי שמפר את החוק, ולא נקבע באותו חוק עונש, חל עליו עונש מסויים. אינני בטוח אפילו אם זה חל כן. אם יש איפוא חוק שאין בו סנקציה כלל — האם זה בכלל חוק? איזה מין חוק הוא זה? איש לא יחשוש להפר אותו. אתם יוצרים מצב לא-בריא, כאשר המחוקק מחוקק חוק שאיש לא יקיים אותו. לשם מה איפוא מחוקקים אותו? רק כדי ליצור מעמד של מפירי חוק?

הפתרון האמיתי לבעיית השביתות הפראיות הוא לתת לעובד הרגשה שההסתדרות היא ביתו, שהוא משפיע בה, שקולו נשמע בה, שהוא קובע את המדיניות שלה — ולא הרגשתו הנוכחית בהסתדרות הזאת (וגם בהסתדרות אחרת) שהעובד הוא מעין נתין של ההסתדרות; שהשלטון בהסתדרות הוא בידי מישהו אחר; שהשלטון בהסתדרות הוא בלתי-מעורר; שהשלטון בהסתדרות מקיים את עצמו, עם בחירות וגם בלי בחירות, ובאמצעות מס המפלגות. כיום אין העובד רואה בהסתדרות את נציגותו האמיתית, אלא נציג של המעבידים, או המעביד עצמו, וגם נציג הממשלה שהיא מעביד, וברור שבמצב זה הוא נוטה לאחוז בנשק השביתה, וחוקים מסוג זה שלפנינו פשוט לא יועילו.

ה"ר ד. נצר:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת פרוש.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. התיקון המוצע בזה בחוק ליישוב סכסוכי עבודה הוא בלי ספק תיקון מועיל.

מזמן מתבקש תיקון כדי לרסן שביתות שרירותיות, או לפחות — כדי למונע שביתות כל עוד יש אפשרות להסדיר את העניינים במשא-ומתן או בתיווך של גורם שלישי. נכון, יש מקרים — ורבים הם — שכלי לחץ של שביתה אין סיכוי להכניע את הצד השני. אבל יש מקרים — וגם הם רבים — כאשר קפריזות של איזה צד גורמות לשביתה, וכך נהרסים מפעלים חיוניים.

אם אני אומר "שביתות", הרי במידה זו עצמה אני מתכוון גם להשביתים, כשמעבידים עושים דין לעצמם.

במשטר הקיים בישראל, כשהעובדים על כל שכר-תיהם וסוגיהם מאורגנים באיגודי הפועלים האוחזים בהנהגה השלטון, אין כל חשש לקיפוח זכויות הפועל, וחושבני שאנו יכולים באמת להתברך בכך שאנו חיים כיום בתקופה שהפועל והעובד מוגנים בהגנה מלאה על זכויותיהם. נכון, בזמנים שעברו, במשטרים קודמים, כאשר הפועל והעובד לא היו מוגנים בחוק לזכויותיהם, ולא היה לפועל אמצעי לחץ לקבל את המגיע לו — השתמשו בשביתה. אשר לא כן כיום, בתנאים הנוכחיים, ובייחוד במשטר הקיים במדינה. הגיע הזמן אף להוציא מן הלקסיקון שלנו את המושג "שביתה ו"השביתה".

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

לפני שנכנסת אמרתי: לדעתי, החוק הזה נוגע פחות ליחסים בין העובד למעביד, מאשר ליחסים שבין העובד להסתדרות.

אריה בן-אליעזר (גח"ל):

חברי-הכנסת בקר הוא גם מעביד.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

אגיע גם לזה.

אם ההסתדרות רוצה להכריז על שביתה — בדרך כלל אין היא עושה זאת בדרך של הפתעה. יודעים על כך מראש. המעביד יודע שההסתדרות עומדת להכריז על שביתה. פעם עבדתי בשטח זה, ואני יודע איך הדברים מתנהלים. זה לא בא בהפתעה. מתי זה בא בהפתעה? כשהעובדים שובתים לא על דעת ההסתדרות, וגם ההסתדרות. כל שכן כשההסתדרות מופיעה גם כמעביד, וגם כנציג העובדים העובדים אצלם. אז מתעוררת הבעיה של תקופת צינון. ומה אומר "צינון"?

אהרן בקר (מפלגת העבודה הישראלית):

דווקא במקרה זה הייתי משחרר...

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

שחרר גם את העובדים.

למעשה, כל החוק הזה בא לתת להסתדרות אפשרות להשתמש ב-15 ימים כדי להפעיל לחץ על העובדים, הרוצים לשבות שלא על דעת ההסתדרות. כך אני רואה את החוק, ואני חושב שהחוק מדבר בעדו. ואיך ההסתדרות יכולה להפעיל לחץ, כשהיא רוצה בכך — זאת אנו רואים בעצם הימים האלה, בקשר עם חוק אחר — חוק המס המפלגתי. כשההסתדרות רוצה להפעיל לחץ — אזי הדיבורים על הוולונטריות לחדר והמעשים לחדר נציגי ההסתדרות כמו כאן בזה אחר זה, בדיון על אותו חוק, ואמרו שזהו מס וולונטרי לגמרי, שלא יהיה שום לחץ על העובד, שזהו בכלל עלבון לעובד לחשוב שאפשר להפעיל עליו לחץ, וכו'. בינתיים אנו רואים איך זה מתבצע בכל מקום: לחץ, אימים, סחיטה, בכל מפעל בצורה אחת. כבר הגשתי לשר העבודה 20 אילנות על מעשים כאלה ב-20 מקומות עבודה שונים.

אם רוצים איפוא לתת להסתדרות אפשרות ללחץ על עובדים להימנע משביתה, שהעובדים רוצים בה וחושבים אותה לחיונית להגנה על אינטרסים שלהם — אין לבי שלם עם רצון זה. אני מתנגד לדבר, מתנגד לו בחריפות.

אני גם שואל: מהי הסנקציה? מהי, בעצם, הסנקציה כלפי מי שמפר את החוק הזה? מה הסנקציה להלכה, ומה הסנקציה למעשה? לדעתי, אין בכלל סנקציה, ולא יכולה בכלל להיות סנקציה. אנו חיים בעולם, ויודעים מה קורה. יש ארצות ששם קיימים חוקים כאלה, יותר גרועים, למשל בארצות-הברית. בארצות-הברית היה לפני כמה שנים שביתה איומה של עובדי התחבורה בעיר ניו-יורק, שביתה ששיתקה למעשה עיר של 12 מיליונים, שיתקה אותה לחלוטין. הפעילו את החוק הזה, והכניסו את מנהיג השביתה לבית-הסוהר. האם חיסל הדבר את השביתה? להיפך. כשאתה לוקח מנהיג של שביתה, נציג של ציבור עובדים, וחושב אותו

חובה זו להודיע על כל שביתה או השבתה לפחות 15 יום קודם לכן, זהו תיקון חשוב, אך ליתר דיוק אומר: צעד חשוב במקום תיקון חשוב. זהו צעד חשוב להכרת העקרון שיש מעין צד שלישי שחייבים להודיע לו על שביתה או השבתה. אך מסופקני אם התיקון המוצע בחוק יביא לידי תיקון המצב, מאחר שהחובה היא רק להודיע, אך אין כל חובה לציית להוראות לא לשבות ולא להשבית כל עוד השביתה או ההשבתה אינן מאושרות על-ידי אותו צד שלישי שימסרו לו את ההודעה.

כאמור, גם אם אין זה תיקון גדול, זהו צעד חשוב לקראת הדעיין למונע עשיית דין לעצמו, צעד שאולי יביא לידי מה שאני מציע לחייב — בוררות חובה, או תיווך חובה.

אני רוצה שלא יגלו בדברי פנים שלא כהלכה. לא פחות משאני חרד לשביתות פועלים, אני חרד משירותם של מעבידים בהשבתות כפי שקרו ועלויות לקרות, דבר שהיינו עדים לו כאשר משקיני חוץ שאינם מסוגלים להסתגל לתנאים הקיימים בישראל, ולא פעם אינם מוכנים לקבל כאן תנאים שהם מקבלים במפעליהם בחוץ-לארץ, — הנה כאן, כאשר לא "הולך להם" חד וחלק, הם משביתים את המפעל שתלויות בו עשרות ולפעמים מאות משפחות של פועלים. לפיכך, יש לרסן גם את העובדים וגם את המעבידים מאפשרות של שביתות והשבתות, והריסון היחיד ההגיוני הוא — חוק בוררות חובה או תיווך חובה.

זאת ועוד. בהצעה שהובאה לפנינו, כאשר נקבע שההודעה על שביתה או השבתה היא חובה, יש לקבוע דיני עונשין. כאשר לא נקבעים דיני עונשין, ידונו לפי החוק לתיקון דיני עונשין, ולדעתי הקנסות הקבועים בחוק דיני העונשין אינם תואמים כאשר המדובר בשביתתה או בהשבתה. לפי החוק לתיקון דיני עונשין, הקנס הוא מאה ל"י, והרי במרבית המקרים של שביתות או השבתות מדובר במפעלים ובכתי-חרושת גדולים, כאשר ברור שקנס של מאה ל"י אין בו משום ריסון כלפי השובתים או המשביתים. אני מציע שהזעדה אשר תדון בתיקון זה תיתן דעתה לקבוע קנסות שיתאימו להיקפו של המפעל שבו ישבתו או ישביתו.

כפי שאמרת, אנו נתמוך בתיקון המוצע, ואנו רואים בו צעד ראשון להוציא מן הלקסיקון שלנו את השימוש בשביתה או בהשבתה.

היו"ר ד. נצר:

המשך הדיון בנושא זה באחת הישיבות הקרובות. הישיבה הבאה בתקיים מחר בשעה 16.00. ישיבה זו נעולה.

במשטר הקיים, ובייחוד כשהוא נתון ברוב מכריע פועלי, קיימים אירגוני עובדים ומשרד העבודה, עם חוקים ותקנות, ויש אפשרויות לחוקק חוקים ולתקן תקנות, ולא להרשות ליחיד ואף ליחידים לעשות דין לעצמם. ועוד ידוע, כאשר היחיד או היחידים אינם אובייקטיביים — הם עלולים לפעול בצורה מוזיקה, וזאת יש למנוע.

לפיכך דעתי היא שהגיע הזמן לשלול בכלל אפשרות של שביתה וגם של השבתה, ובמקום זאת לחייב בוררות חובה או תיווך חובה, למנוע מכל אחד עשיית דין לעצמו, וכאשר נרחיב חוב בוררות חובה וכל סכסוך, יהי אשר יהיה, יובא לצד שלישי — ימצא פתרון יעיל יותר מאשר שביתה או השבתה.

גם כיום מוצאים סכסוכי העבודה את פתרונם על-ידי בוררות, אך זה נעשה לאחר כמה שבועות של שביתה, לאחר אנדרלמוסיה והרס למפעלים. רק לאחר מכן מקבלים עליהם שני הצדדים דינו של בורר, אם זו ההסתדרות ואם זה גורם אחר. למה לא נקבע איפוא מראש שאין לערוך שביתות ושהצדדים חייבים להסכים לבוררות חובה בכל מקרה של סכסוך עבודה?

קשה היה לי להבין את הגדרתו של חבר-הכנסת אברמוב, כי אפשרות של שביתה היא קנה-מידה למשטר דמוקרטי. כאשר לא היו לעובדים אפשרויות של התגוננות, היה עליהם להשתמש בתותח השביתה. אולם כיום, כאשר העובדים מאורגנים ומוגנים וקיים משרד עבודה עם חוקים ותקנות אשר הוכנו באורח דמוקרטי, למה יגיד חבר-הכנסת אברמוב שגם כיום השביתה היא קנה-מידה למשטר דמוקרטי?

קשה שבעתים היה לי לקלוט הגדרותיו של חבר-הכנסת פלד, אשר רואה בתיקון המוצע פגיעה חמורה בזכויות העובד, מעין כבילת ידיו של הפועל. יסלח לי חבר-הכנסת פלד אם אגיד לו, כי חרדה זו שהוא חרד היא עדיין נחלת העבר, מן הזמנים שהפועל לא היה מאורגן והשלטון בארצנו היה שלטון מנדטורי, או אילולא היינו חיים כאן בשלטון פועלים מובהק. אינני יודע מאימתי מתגלגל התיקון המוצע בין מעבדיו או מציעיו, מאיו תקופה, אולם ייתכן שדווקא בהרכב שלטון כזה הקיים במדינה הגיעו להכרה שאין כיום צורך לאפשר להשתמש בתותח השביתה.

ברור שאני מקדם בברכה את התיקון המוצע בחוק יישוב סכסוכי עבודה, ובמקום שעד כה היתה זו רשות להודיע לממונה הראשי על סכסוך, הרי בתיקון המוצע חייבים העובדים למסור לממונה הראשי הודעה על כל שביתה, וכן חייב המעביד למסור על כל השבתה הודעה מוקדמת של 15 יום לפחות.